

د پوهنې وزارت

اسلامي ښوونه او روزنه

نهم ټولگی

Ketabton.com

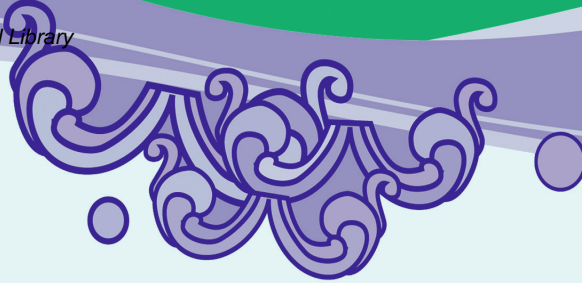
د چاپ کال: ۱۳۹۸ هـ. ش.

ملي سرود

دا عزت د هر افغان دی
هر بچی یې قهرمان دی
د بلوڅو د ازبکو
د ترکمنو د تاجکو
پامیریان، نورستانیان
هم ایماق، هم پشه یان
لکه لمر پر شنه آسمان
لکه زره وي جاویدان
وایو الله اکبر وایو الله اکبر

دا وطن افغانستان دی
کور د سولې کور د تورې
دا وطن د ټولو کور دی
د پښتون او هزاره وو
ورسره عرب، گوجر دي
براهوي دي، قزلباش دي
دا هېواد به تل ځلیري
په سینه کې د آسیا به
نوم د حق مودی رهبر

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

اسلامي ښوونه او روزنه

نهم ټولگی

د چاپ کال: ۱۳۹۸ هـ. ش.

د کتاب ځانگړتیاوې

مضمون: اسلامي ښوونه او روزنه

مؤلفین: د تعلیمي نصاب د اسلامي ښوونې او روزنې د څانگې د درسي کتابونو علمي

او مسلکي غړي

ادیت کوونکي: د پښتو ژبې د ادیت علمي او مسلکي غړي

ټولگی: نهم

د متن ژبه: پښتو

انکشاف ورکوونکي: د تعلیمي نصاب د پراختیا او درسي کتابونو د تألیف لوی ریاست

خپروونکي: د پوهنې وزارت د اړیکو او عامه پوهاوي ریاست

د چاپ کال: ۱۳۹۸ هجري شمسي

د چاپ ځای: کابل

چاپ خونه:

برېښنالیک پته: curriculum@moe.gov.af

د درسي کتابونو د چاپ، وېش او پلورلو حق د افغانستان اسلامي جمهوریت د

پوهنې وزارت سره محفوظ دی. په بازار کې یې پلورل او پېرودل منع دي. له

سرغړوونکو سره قانوني چلند کېږي.

د پوهنې د وزیر پیغام

اقراً باسم ربک

د لوی او ښوونکي خدای ﷻ شکر په ځای کوو، چې مور ته یې ژوند رابښلی، او د لوست او لیک له نعمت څخه یې برخمن کړي یو، او د الله تعالی پر وروستي پیغمبر محمد مصطفی ﷺ چې الهي لومړنی پیغام ورته (لوستل) و، درود وایو.

څرنگه چې ټولو ته ښکاره ده ۱۳۹۷ هجري لمريز کال د پوهنې د کال په نامه ونومول شو، له دې امله به د گران هېواد ښوونیز نظام، د ژورو بدلونونو شاهد وي. ښوونکی، زده کوونکی، کتاب، ښوونځی، اداره او د والدينو شوراگانې د هېواد د پوهنیز نظام شپږگوني بنسټیز عناصر بلل کيږي، چې د هېواد د ښوونې او روزنې په پراختیا او پرمختیا کې مهم رول لري. په داسې مهم وخت کې د افغانستان د پوهنې وزارت د مشرتابه مقام، د هېواد په ښوونیز نظام کې د ودې او پراختیا په لور بنسټیزو بدلونونو ته ژمن دی.

له همدې امله د ښوونیز نصاب اصلاح او پراختیا، د پوهنې وزارت له مهمو لومړیتوبونو څخه دي. همدارنگه په ښوونځيو، مدرسو او ټولو دولتي او خصوصي ښوونيزو تاسيساتو کې، د درسي کتابونو محتوا، کیفیت او توزیع ته پاملرنه د پوهنې وزارت د چارو په سر کې ځای لري. مور په دې باور یو، چې د باکیفیته درسي کتابونو له شتون پرته، د ښوونې او روزنې اساسي اهدافو ته رسېدلی نشو.

پورتنیو موخو ته د رسېدو او د اغېزناک ښوونیز نظام د رامنځته کولو لپاره، د راتلونکي نسل د روزونکو په توگه، د هېواد له ټولو زړه سواندو ښوونکو، استادانو او مسلکي مدیرانو څخه په درناوي هیله کوم، چې د هېواد بچیانو ته دې د درسي کتابونو په تدریس، او د محتوا په لېږدولو کې، هیڅ ډول هڅه او هاند ونه سپموي، او د یوه فعال او په دیني، ملي او انتقادي تفکر سمبال نسل په روزنه کې، زیار او کوشښ وکړي. هره ورځ د ژمنې په نوي کولو او د مسؤولیت په درک سره، په دې نیت لوست پیل کړي، چې د نن ورځې گران زده کوونکي به سبا د یوه پرمختللي افغانستان معماران، او د ټولنې متمدن او گټور اوسېدونکي وي.

همدا راز له خوږو زده کوونکو څخه، چې د هېواد ارزښتناکه پانگه ده، غوښتنه لرم، څو له هر فرصت څخه گټه پورته کړي، او د زده کړې په پروسه کې د څیرکو او فعالو گډونوالو په توگه، او ښوونکو ته په درناوي سره، له تدریس څخه ښه او اغېزناکه استفاده وکړي.

په پای کې د ښوونې او روزنې له ټولو پوهانو او د ښوونیز نصاب له مسلکي همکارانو څخه، چې د دې کتاب په لیکلو او چمتو کولو کې یې نه سترې کېدونکې هلې ځلې کړې دي، مننه کوم، او د لوی خدای ﷻ له دربار څخه دوی ته په دې سپیڅلې او انسان جوړوونکې هڅې کې بریا غواړم.

د معیاري او پرمختللي ښوونیز نظام او د داسې ودان افغانستان په هیله چې وگړي یې خپلواک، پوه او سوکاله وي.

د پوهنې وزیر

دکتور محمد میرویس بلخي

د مطالبو لړ ليک

مخونه

سر ليکونه

۱. د ايمان اړين څيزونه ۱
۲. اتفاق او يووالی ۴
۳. دين خیر غوښتنه ده ۷
۴. د اړیکو پرېکول ۹
۵. دوه مخي ۱۲
۶. تقوا او پرهېزگاري ۱۵
۷. تواضع (عاجزي کول) ۱۷
۸. کفالت ۱۹
۹. د کفالي پای ۲۳
۱۰. حواله ۲۶
۱۱. حواله ۲ ..... ۲۹
۱۲. وکالت ۱ ..... ۳۲
۱۳. وکالت ۲ ..... ۳۶
۱۴. مضاربت ۳۹
۱۵. مضاربت ۲ ..... ۴۲
۱۶. هبه ۴۵
۱۷. هبه ۲ ..... ۴۷
۱۸. ودیعت (امانت) ۵۰
۱۹. مدینې منورې ته د نبي کریم ﷺ هجرت ۵۳
۲۰. مدینې منورې ته د نبي کریم ﷺ رسېدل ۵۹
۲۱. د مسلمانانو تر منځ د ورورگلوۍ تړون ۶۴
۲۲. له نورو قبیلو سره د رسول الله ﷺ تړونونه ۶۶
۲۳. د مسلمانانو په ضد د قريشو دسيسې ۶۸
۲۴. د بدر غزا ۷۰
۲۵. د احد غزا ۷۶
۲۶. د سلام فضیلت ۸۱
۲۷. د وخت او سلامتیا (صحت) ارزښت ۸۳
۲۸. د رشوت حراموالی ۸۵
۲۹. دحلال کسب طلب ۸۷

۳۰. د الله ﷻ نعمتونه ۹۰
۳۱. د مزدور حق باید ډېر ژر ورکړل شي. ۹۳
۳۲. د علم زده کړه فرض ده ۹۶
۳۳. غصب ۹۹
۳۴. لقطه (موندل شوی مال) ۱۰۱
۳۵. مزارعت (دهقاني) ۱۰۴
۳۶. مساقات (باغباني) ۱۰۷
۳۷. وقف ۱۱۰
۳۸. صلح (سوله) ۱۱۳
۳۹. شرکت ۱۱۶
۴۰. د وجوهو شرکت ۱۲۰
۴۱. شفعه ۱۲۳
۴۲. له ځان څخه د فاع کول ۱۲۶
۴۳. وصیت ۱۲۹

د ایمان اړین څیزونه

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم قَالَ «مَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَلْيُتَّقِ خَيْرًا أَوْ لِيَصْمُمْ، وَمَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَلْيُكْرِمْ جَارَهُ، وَمَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَلْيُكْرِمْ صَيْفَهُ». متفق عليه.

د راوي پېژندنه

نوم يې عبدالرحمن بن صخرالدوسي لقب يې ابوهريره او د هجرت په اووم کال مسلمان شوی دی. ډېره موده يې د پېغمبر صلى الله عليه وسلم خدمت کړی، له همدې امله يې له رسول الله صلى الله عليه وسلم څخه گڼ شمېر احاديث روايت کړي دي. دغه جليل القدر صحابي په تقوی او پرهيزگاری مشهور او د لوړ ذکاوت خاوند و او د هجرت په (۵۸) کال وفات شو.

فعاليت

ابوهريرة څوک دی؟ معرفي يې کړئ.

د کلمو معنا

۱. فَلْيُتَّقِ خَيْرًا: نو نېکې خبرې دې وکړي.
۲. أَوْ لِيَصْمُمْ: يا دې چوپ اوسي.
۳. فَلْيُكْرِمْ جَارَهُ: نو د خپل گاونډي عزت دې وکړي.
۴. فَلْيُكْرِمْ صَيْفَهُ: نو د خپل مېلمه عزت دې وکړي.

د حديث شريف معنا

له ابې هريره رضي الله عنه څخه روايت دی چې رسول الله صلى الله عليه وسلم وفرمايل: که څوک په الله تعالی او د آخرت په ورځ ایمان لري نو د خیر خبرې دې کوي او يا دې چوپ اوسي، او که څوک په الله تعالی او د آخرت په ورځ باندي ایمان لري نو د خپل گاونډي درناوی دې وکړي، او که څوک په الله تعالی او د آخرت په ورځ ایمان لري نو د خپل مېلمه عزت او پالنه دې وکړي.

د حديث شريف حکمت

په الله تعالی او د آخرت په ورځ باندي ایمان درلودل د زړه عمل دی، خو هغه وخت نور خلک پرې پوهېدای شي چې ننې او نښانې يې په خبرو او يا عمل کې څرگندې شي، نو په خبرو او عمل کې د ایمان ننې پدې حديث شريف کې بيان شوې دي، هغه دا چې هر وخت د خیر خبرې ورڅخه اورېدل کېږي، او له خلکو سره نېکې کوونکی وي، په ځانگړي ډول له هغو خلکو سره چې له ده سره زیات کاروبار لري زیات ښه چلند وکړي، لکه: گاونډيان، همکاران، مېلمانه او يا هغه خلک چې کور او يا د کار ځای ته يې راځي.

فعالیت: ایمان تعریف کړئ.

د حدیث شریف گټې

۱. ښې خبرې کول د ایمان نښه ده: په الله تعالی او د آخرت په ورځ باندې ایمان انسان د ښکو خبرو کولو، له ناوړه خبرو څخه ډډې کولو او په بې ځایه خبرو باندې ځان او یا نورو ته له ضرر رسولو څخه ډډې کولو ته هڅوي، پاتې دې نه وي چې خبرې کول د خبرو ټولو ډولونو لکه: ژبنی، قلمی، اشاري، اورېدلو او لیدلو ټولو ډولونو ته شاملېږي چې باید مؤمن انسان د دغو ټولو شیانو استعمال ته پاملرنه وکړي.
ځکه کله چې انسان خپلو خبرو ته پاملرنه ونه کړي، شونې ده چې دروغ ووايي، په چا باندې تهمت ولگوي، د چا بې عزتي وکړي، غیبت وکړي او یا د خلکو وخت په بې ځایه خبرو او بې ځایه غوښتنو ضایع کړي.
۲. له ناوړه خبرو څخه چوپ اوسېدل غوره دي: که یو انسان د ښکو او غوره خبرو توان ونه لري او ونه شي کولای چې په ښکو خبرو سره خلکو ته گټه ورسوي نو پده باندې لازمه ده چې چوپ واوسي.

فعالیت: هغه ضررونه چې له ناوړه او بدو ویلو څخه را منځ ته کېږي، کوم دي؟

۳. د گاونډي عزت او درناوی کول د ایمان نښه ده: گاونډی چې پدې حدیث شریف کې ذکر شوی دی، ټولو هغو خلکو ته ویل کېږي چې له انسان سره د کور، کار او یا هم د ښوونې او روزنې په چاپیریال کې نږدې ژوند کوي.
گاونډی مختلفې مرتبې او درجې لري چې عزت او درناوی کول یې د ایمان نښه ده، همدارنگه د گاونډي اکرام او درناوی هم مختلفې مرتبې لري، خو تر ټولو کمه مرتبه یې دا ده چې هر سړی له دوی سره په ورین تندي مخامخ او راشه درشه وکړي.

فعالیت: کوم خیزونه دي چې هر څوک کولای شي د گاونډي عزت پرې وکړي؟

د مېلمه عزت او درناوی کول د ایمان بله نښه ده: مېلمه په عرف کې هغه سړي ته ویل کېږي چې د انسان کور ته په اجازه او یا د ده په دعوت سره ورشي. خو په عامه معنا سره ټولو هغو خلکو ته ویل کېږي چې د انسان کور یا د کار ځای ته په اجازه او یا د ده په دعوت سره ورشي چې پدې صورت کې ټولو هغو خلکو ته ویل کېږي چې دعوت ورته شوی وي او یا دعوت ورته نه وي شوی، آن د دفترونو مراجعینو ته هم ویل کېږي. نو څرنگه چې د مېلمه درجې او مرتبې متفاوتې دي همدارنگه عزت او درناوی یې هم مختلفې مرتبې لري چې تر ټولو کمه مرتبه یې له مېلمه سره په ورین تندي مخامخ کېدل دي.

ارزونه

۱. لاندې عبارتونه تکمیل او پوره کړئ:
  - ✓ من کان یومن بالله و الیوم الآخر فلیقل..... او ل.....
  - ✓ و من کان یومن بالله و الیوم الآخر..... جاره.
  - ✓ و من کان یومن بالله و الیوم الآخر..... ضیفه.
۲. هغه عبارت چې د حدیث شریف په دريو جملو کې تکرار شوی، کوم دی؟
۳. هغه عبارتونه چې د حدیث شریف په درې واړو جملو کې متفاوت دي، کوم دي؟
۴. د لوست د حدیث شریف معنا بیان کړئ.
۵. د حدیث شریف حکمت بیان کړئ.

کورنۍ دنده

۱. د پورتنی حدیث شریف عبارتونه له تکمیل او پوره کولو څخه وروسته حفظ کړئ.
۲. د لاندې موضوعاتو څخه د یوې په اړه لنډه مقاله ولیکئ:
  - ✓ نیکې خبرې او په فرد او ټولنه یې اثر.
  - ✓ د گاونډي عزت او درناوی کول.
  - ✓ د مېلمه عزت او درناوی کول.

اتفاق او يووالی

عَنِ النَّعْمَانِ بْنِ بَشِيرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَثَلُ الْمُؤْمِنِينَ فِي تَوَادُّهِمْ، وَتَرَاحُمِهِمْ، وَتَعَاطُفِهِمْ، مَثَلُ الْجَسَدِ إِذَا اشْتَكَى مِنْهُ عُضْوٌ، تَدَاعَى لَهُ سَائِرُ الْجَسَدِ بِالسَّهْرِ وَالْحُمَّى». متفق عليه

د راوي پېژندنه

نوم يې نعمان، د بشير بن ثعلبه انصاري زوی، د خزر ج له قبيلې څخه دی، مدينې منورې ته د نبي کریم ﷺ له هجرت څخه وروسته په انصارو کې تر ټولو لومړی زېږېدلی دی، خپله راوي، مور او پلار يې ټول صحابه وو، دغه جليل القدر صحابي سخي، نیک خويه، شاعر، زړه ور او بنکلی نطق و او د هجرت په ۶۵ کال وفات شو.

د کلمو معنا

۱. تَوَادُّهُمْ: د دوی تر منځ دوستي.
۲. تَرَاحُمِهِمْ: د دوی تر منځ زړه سوی.
۳. تَعَاطُفِهِمْ: د دوی تر منځ مهرباني.
۴. تَدَاعَى: يو بل رابلي.
۵. السَّهْرِ: بې خوبې.
۶. الْحُمَّى: تبه.

د حديث شريف معنا

له حضرت نعمان بن بشير رضی الله تعالی عنه څخه روايت دی چې رسول الله ﷺ وفرمايل: مسلمانان په خپلو منځونو کې په دوستي، زړه سوي، او شفقت کې د يو بدن مثال لري، که د بدن يو غړی په درد شي د بدن نور غړي هم په پرېشاني او تبه کې له هغه سره گډون کوي.

د حديث شريف حکمت

اتفاق او يووالی د ټولو ملتونو د برياليتوب او کاميابۍ اصلي لامل دی، هغه ملت چې وگړي يې د بدن د غړو په څېر متحد او د خپلې ټولنې د نېکمرغۍ له پاره کار کوي، په خوبسيو او ستونزو کې يو له بل سره شريک وي، په يقيني توگه هغه بريالی او نېکمرغه ملت دی.

له همدې امله نبي کریم ﷺ په دغه مبارک حدیث کې مسلمانان په هر وخت او هر ډول شرائطو کې اتفاق او یووالي ته رابللي دي، تر څو مسلمانان د خپل ځان او ټولني د نېکمرغۍ له پاره د یو بدن د غړو په څېر کار وکړي.

فعالیت

د بدن له غړو سره د مسلمانانو په تشبیه کې غور وکړئ، او ووايئ چې مسلمانان د خپل وضعیت د ښه والي له پاره باید څه تدابیر ونیسي؟ عمده ټکي یې په فردي او یا ډله ییزه توګه بیان کړئ.

د حدیث شریف گڼې

١. ټول مسلمانان د یو بدن د غړو په څېر دي.
٢. اتفاق، یووالي او له نفاق څخه ځان ساتل پر مسلمانانو باندې لازم دي.
٣. د اسلامي ټولني ټول وګړي باید په امتیازاتو او حقوقو کې سره برابر وي او باید دا ټول د ټولنیز عدالت تر سیوري لاندې وي.
٤. همدارنګه د اسلامي ټولني ټول وګړي په مسئولیت، وجایبو او د ستونزو په حل کولو کې باید سره شریک وي او هر یو د خپل توان په اندازه د هغې په حل کولو کې ونډه واخلي.
٥. هېڅ یو وګړی باید امتیازات پر خپل ځان او یا څو تنو پورې ځانګړي نه کړي.
٦. هېڅ یو وګړی باید د ستونزو د حلولو مسئولیت ته شا نه کړي.
٧. مسلمانان باید تر ټولو وختونو زیات د ستونزو او تکلیفونو په وخت کې یو بل ته نږدې شي او د ټولني له اصلاح او ستونزو له حل څخه پرته په بل شي ځان مصروف نه کړي.
٨. د مسلمانانو اتفاق او یووالي له نورو بشري ټولنو سره د جنګ او اختلاف معناه نه لري، بلکې مسلمانان د یووالي او اتفاق په صورت کې کولای شي چې خپلې ټولنیزې، اقتصادي او سیاسي ستونزې حل او له منځه یوسي، او په نړۍ کې د یو فعال او بشريت ته د ګټه رسوونکي غړي په حیث ښکاره شي، د نورو خلکو د اوږو اقتصادي او ټولنیز پټي نه وي، بلکې د دې مبارک حدیث (خير الناس من ينفع الناس) په اساس ټول بشريت ته د خدمت مصدر وګرځي.

ارزونه

۱. د لاندې حدیث شریف عبارات بشپړ کړئ:
« مَثَلٌ..... فِي تَوَادِّهِمْ، وَتَرَاحِمِهِمْ، وَتَعَاطُفِهِمْ، كَمَثَلِ..... إِذَا اشْتَكَى مِنْهُ عُضْوٌ.....»
لَهُ سَائِرُ الْجَسَدِ بِالسَّهْرِ وَالْحُمَّى »
۲. د حدیث شریف مفهوم واضح کړئ.
۳. لاندې کلمې معنا کړئ:
  - ✓ تَوَادِّهِمْ:
  - ✓ تَرَاحِمِهِمْ:
  - ✓ السَّهْرِ:
  - ✓ الْحُمَّى:
۴. د حدیث شریف حکمت واضح کړئ.
۵. له حدیث شریف څخه په لاس راغلې گټې بیان کړئ.

کورنۍ دنده

۱. د لوست حدیث شریف له مفهوم سره حفظ کړئ.
۲. د حدیث شریف د مطالبو په اړه یوه لنډه مقاله ولیکئ او یو مناسب عنوان ورته غوره کړئ.

دریم لوست

دین خیر غوښتنه ده

عَنْ تَمِيمِ بْنِ أَوْسِ الدَّارِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: ((الِدِينُ النَّصِيحَةُ، فَلَنَا مِنْ؟ قَالَ لِلَّهِ وَلِكِتَابِهِ وَلِرَسُولِهِ وَلِأُمَّةِ الْمُسْلِمِينَ وَعَامَّتِهِمْ)) رواه مسلم

د راوي پېژندنه

نوم يې تميم، د اوس بن خارجه زوی، د هجرت په نهم کال پر اسلام مشرف شو، لومړی کس و چې نبي کریم ﷺ ته يې د منبر جوړولو مشوره ورکړه او په مسجد نبوي کې يې خراغ بل کړ، ډېر تهجد به يې کول، په مدينه منوره کې اوسیده، خو د عثمان رضی الله عنه له شهادت څخه وروسته شام ته ولاړ او د هجرت په څلویښتم کال په فلسطين کې وفات شو.

د کلمو معنا

۱. النَّصِيحَةُ: اخلاص، خیر غوښتنه او نورو خلکو ته نېکه مشوره ورکول.
۲. أُمَّةِ الْمُسْلِمِينَ: د مسلمانانو پېشوايان او حاکمان.
۳. عَامَّتِهِمْ: عام مسلمانان.

د حديث شريف معنا

له تميم بن اوس الداري رضي الله عنه څخه روايت دی چې رسول الله ﷺ و فرمايل: دين د خیر غوښتنه ده، مور وويل د چا لپاره؟ رسول الله ﷺ و فرمايل: د الله تعالی لپاره، د هغه د کتاب او رسول لپاره، د مسلمانانو د امامانو لپاره او د ټولو مسلمانانو لپاره.

د حديث شريف حکمت

له الله تعالی سره اخلاص، د خلکو له پاره خیر غوښتنه، د الله تعالی د خوښې د پاره حاکمانو او عامو مسلمانانو ته نېکې مشورې ورکول ډېر ارزښتناک کار دی چې د ټولني د پرمختگ او له ډېرو ستونزو څخه د برياليتوب لامل کېږي.

په همدې اساس نبي کریم ﷺ پدې حديث شريف کې دين له خیر غوښتنې سره يو ځای کړی او فرمايلي يې دي: دين خیر غوښتنه ده.

فعالیت: یوبل ته د نصیحت د نه کولو زیانونه په فردي او یا گروبي ډول بیان کړئ.

د حدیث شریف گڼې

۱. انسان باید له الله تعالی سره اخلاص ولري: یعنی د الله تعالی په ذات او صفاتو ایمان ولري، له هغه سره څوک شریک نه کړي، په اوامرو یې عمل وکړي او له نواهیو څخه یې ځان وساتي.
۲. د الله تعالی له کتاب سره باید اخلاص ولرو: د الله تعالی په کتاب چې قرآن کریم دی ایمان ولرو او د هغې په لارښوونو عمل وکړو.
۳. د الله پیغمبر ﷺ سره باید اخلاص ولرو: د الله تعالی پر پیغمبر چې حضرت محمد ﷺ دی، باید ایمان ولرو او د هغه په لارښوونو عمل وکړو.
۴. د مسلمانانو د پیشوایانو له پاره خیر غوښتونکي و اوسو: پداسې ډول چې له هغوی سره د کارونو په سرته رسولو کې مرسته وکړو او د نېکو مشورو، ښو نظرونو، د لارښوونې او توفیق په غوښتلو سره دوی د آخرت او دنیا ښېگڼو ته وهڅوو.
۵. د عامو مسلمانانو په حق کې د خیر غوښتل: دوی نېکو کارونو ته دعوت کړو، په دنیوي او اخروي ګټورو کارونو کې ورسره مرسته او تعاون وکړو.

ارزونه

۱. د لاندې حدیث شریف عبارت تکمیل او پوره کړئ:
 ✓ الدين.....قلنا لمن؟ قال لله و لكتابه و لرسوله و.....المسلمين و عامتهم.
۲. د پورتنی حدیث شریف معنا واضح کړئ.
۳. د پورتنی حدیث شریف حکمت واضح کړئ.

کورنۍ دنده

۱. د لوست حدیث شریف حفظ کړئ.
۲. د خلکو په منځ کې د نصیحت (خیر غوښتنې) د فکر د خپرېدو د ارزښت په اړه یوه مقاله ولیکئ.

د اړیکو پرېکول

عَنْ أَبِي أَيُّوبَ الْأَنْصَارِيِّ رضي الله عنه أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم قَالَ « لَا يَحِلُّ لِمُسْلِمٍ أَنْ يَهْجُرَ أَحَاهُ فَوْقَ ثَلَاثِ لَيَالٍ يَلْتَقِيَانِ فَيُعْرَضُ هَذَا وَيُعْرَضُ هَذَا وَخَيْرُهُمَا الَّذِي يَبْدَأُ بِالسَّلَامِ ». متفق عليه.

د راوي پيژندنه

نوم يې خالد بن يزيد انصاري (خزرجي) دی، د بنو نجار له قبيلې سره تړاو لري. د اصحابو کرامو په منځ کې په ابو ايوب انصاري مشهور و، د عقبې د دويم بيعت پر مهال يې د رسول الله صلى الله عليه وسلم سره بيعت وکړ او له رسول الله صلى الله عليه وسلم سره يې په ټولو غزواتو کې گډون درلود، ابو ايوب انصاري د حضرت علي رضي الله عنه سره ناسته ولاړه درلوده او د مجلس ملگري يې و او د هجرت په پنځلسم کال د قسطنطنيې ښار ته نژدې وفات او خاورو ته وسپارل شو.

د کلمو معنا

۱. لَا يَحِلُّ: روا نه ده.
۲. أَنْ يَهْجُرَ أَحَاهُ: دا چې د خپل ورور سره اړیکې پرې کړي.
۳. فَوْقَ ثَلَاثِ: زيات له درې (شپو او ورځو).
۴. يَلْتَقِيَانِ: د يو بل سره مخامخ کېږي.
۵. يُعْرَضُ هَذَا: مخ اړوي دی له هغه څخه.

د حديث شريف معنا

له ابو ايوب انصاري رضي الله عنه څخه روايت دی چې رسول الله صلى الله عليه وسلم وفرمايل: ((هيڅ مسلمان ته روا نه ده چې د خپل مسلمان ورور سره له درې شپو او ورځو څخه زياته موده اړیکې پرېکړي چې کله سره مخامخ شي، نو يو له بل څخه مخ واړوي، خو په دوی کې غوره کس هغه دی چې په بل رومي سلام واچوي)).

د حديث شريف حکمت

اسلام د يووالي، ټولنيزو اړیکو د ټينگښت، اجتماعي ژوند، بسپنې، سربښندنې او ورور گلوۍ دين دی، داسې ستونزه نشته چې د اسلام په مقدس او سپيڅلي دين کې د هغې لپاره حل نه وي، د يو بل څخه په مخ اړولو او د اړیکو په پرې کولو او يو بل ته د سلام په نه اچولو سره

ستونزې نه هوارېږي او کله داسې هم کېږي چې دا کار د ډېرو نورو ستونزو د زیاتېدو لامل وگرځي، نو په دې مبارک حدیث کې رسول الله ﷺ د مسلمانانو ترمنځ د اړیکو د پربکولو څخه سخت ممانعت کړې دی او له درې ورځو څخه زیات یې پر هغې ټینګار او همیشه والی له شریعت څخه سرغړونه بللې ده.

د حدیث شریف گټې

۱. له نورو سره د اړیکو د پربکولو حرمت: د هیڅ مسلمان لپاره جایز نه ده چې د شخصي او دنیوي گټو په خاطر له خپل مسلمان ورور سره اړیکې پرې کړي، ځکه دغه کار د تکبر او غرور نښه ده او که چېرې دغه کار ته ادامه ورکړل شي، نو په دښمنۍ او نفرت بدلېږي او هغه کسان چې په یو ځای کې سره ژوند تېروي، له یو بل څخه لرې کوي او په زړونو کې یې کینه راپاروي.

۲. لږ تر لږه درې ورځو کې د اړیکو راژوندي کول: کله چې کوم سړی له خپل مسلمان ورور څخه خفه شي، نو لازمه ده چې د درې ورځو په ترڅ کې دې سوچ او فکر وکړي او خپلو خطاگانو او تېروتنو ته دې متوجه شي، د پوهې او علم خاوندانو سره دې مشوره وکړي او خپلې تېروتنې دې هغوی ته څرگندې کړي او له هغوی څخه دې د ستونزو د حل غوښتنه وکړي، که چېرې مصلحینو دا درک کړه چې ملامتي په مقابل لوري کې ده بیا دې هم له ده څخه غوښتنه وکړي ترڅو له مقابل لوري سره اړیکه ونیسي او د دوی ترمنځ دې جوړه جاري وشي.

۳. هر څوک چې په پخلاينې پیل وکړي هغه غوره دی: ډېر خلک داسې فکر کوي چې که چېرې دښمنۍ ته دوام ورکړي او په مقابل لوري شرطونه ومني، نو دی غیرتمند بلل کېږي، خو رسول الله ﷺ غوره او غیرتمند هغه څوک بللی دی چې په پخلاينې او سلام اچونه کې پر بل لومړیتوب وکړي.

۴. پر مسلمانانو لازمه ده چې سوله رامنځته کړي: کله داسې کېږي چې ښکېلې خواوې دواړه د غچ او بدلې اخیستلو په قهر او غوسه کې راگیږي وي او هره شیبه مقابل لوري ته د سختو مجازاتو د ورکولو پلانونه جوړوي او لازم تدبیرونه نیسي او د اسلام د سپیڅلي دین له لارښوونو او ارشاداتو څخه بې خبره وي او یا هم هغو لارښوونو ته کوم ارزښت نه ورکوي، نو په داسې حال کې پر مسلمانانو فرض ده، ترڅو د خپلې وسعې او

توان په اندازه د بنکېلو خواوو تر منځ په پخلاينه کې برخه واخلي او په دې لار کې هر ډول سستي او تقصير د لويو گناهونو د ارتکاب سبب گرځي، ځکه چې الله تعالی فرمايي: ژباړه: ((که د مسلمانانو دوه ډلې يو له بل سره په جگړه کې بنکېلې وي، نو ترمنځ يې سوله وکړئ او سره پخلا يې کړئ)).^۱

فعاليت

زده کوونکي دې د اړیکو د پرېکولو په اړه په ځانگړي او يا هم په گروپي بڼه څرگندونې وکړي.

ارزونه

۱. پورتنی حدیث معنا کړئ.
۲. د لاندې حدیث شریف عبارت تکمیل کړئ: لایحل لمسلم..... اخاه فوق ثلاث لیل، یلتقیان فیعرض هذا و یعرض هذا و..... الذی یبدأ بالسلام.
۳. د حدیث شریف گټې په لنډ ډول بیان کړئ.
۴. د حدیث حکمت وواياست.

کورنۍ دنده

۱. د حدیث دا عبارت یاد کړئ (لایحل لمسلم ان یهجر اخاه فوق ثلاث لیل).
۲. د اړیکو د پرېکولو د اضرارو په هکله یوه لنډه مقاله ولیکئ.

۱ - ((وَإِنْ طَائِفَتَانِ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ اقْتَتَلُوا فَأَصْلِحُوا بَيْنَهُمَا)) د الحجرات سورت، ۹ آیت.

پنجم لوست

دوه مخي

عن أبي هريرة رضي الله عنه قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم «تَجِدُونَ شَرَّ النَّاسِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ ذَا لَوَجْهَيْنِ الَّذِي يَأْتِي هُوَ لَاءِ بُوَاجِهٍ وَ هُوَ لَاءِ بُوَاجِهٍ» متفق عليه

د راوي پېژندنه

نوموړی عاليقدر راوي په لومړني لوست کې معرفي شوی دی.

د کلمو معنا

۱. تَجِدُونَ: تاسو مومئ.
۲. ذَا لَوَجْهَيْنِ: دوه مخي.
۳. يَأْتِي: راځي
۴. هُوَ لَاءِ: دوی
۵. وَجْهٍ: مخ

د حديث شريف معنا

له ابو هريره رضي الله عنه څخه روايت دی چې پېغمبر صلى الله عليه وسلم وفرمايل: ((تاسو به د قيامت په ورځ د ټولو خلکو بد کس هغه څوک و مومئ چې د خلکو ترمنځ دوه مخي کوي، يعنې ځينو ته په يو مخ او ځينې نورو ته په بل مخ څرگندېږي چې دې خلکو ته يو څه او هغو نورو ته بل څه وايي، (تر څو يې تر منځ نيکې او دوستانه اړيکې خرابې کړي)).

د حديث شريف حکمت

دوه مخيتوب د انسان اخلاقي او تربويي نيمگړتيا څرگندوي، د افرادو او ډلو ترمنځ اړيکې زيانمنې کوي او د هغوی ترمنځ د کرکې او دنسنيو لامل گرځي چې وروسته بيا په جگړو او وينو تويولو بدلېږي، دغه ډول کار يو ډول نفاق او غولونه ده، بناءً پېغمبر صلى الله عليه وسلم مسلمانان ور څخه په کلکه منع کړی ده.

فعالیت: د دوه مخی ضرورونه په ځانگړي او یا هم په گروبي بڼه بیان کړئ.

د حدیث شریف گڼي

۱. د قیامت په ورځ به تر ټولو بد کس دوه مخی کس وي: دوه مخي یوه ډېره بده کړنه ده چې د الله ﷻ په نزد ډېره لویه گناه ده، خو ځینې خلک دوه مخي یو لوی هنر گڼي او په هغې ویاړي، خو دوی په حقیقت کې په یوې لویې گناه اخته کېږي، نو په دې حدیث شریف کې دوه مخی انسان ډېر بد انسان گڼل شوی دی.
۲. دوه مخي او دوه رنگي یو ډول نفاق او دوکه ده: دا ځکه دوه مخي انسان د دې پر ځای چې د دوو خفه مسلمانانو او یا ډلو ترمنځ د روغې جوړې هڅه وکړي، دا کوښښ کوي، ترڅو د هغوی ترمنځ تاوتریخوالی او نفرت زیات کړي، دوه مخی انسان کله چې کومې ډلې ته ورشي د هغې تایید کوي او هغه سل پر سلو په سمه او مقابل لوری یې سل پر سلو په ناروا بولي، ترڅو په دې توگه خپله گټه په دواړو خواوو کې خوندي وساتي او له بلې خوا دواړه ډلې سره نورې هم په دښمنۍ کې رابښکېل کړي.
۳. مسلمان باید د دې جرئت ولري، ترڅو گنهگار ته د هغه گناه ور په گوته کړي: مسلمان باید دواړو ناراضو ډلو ته د هغوی خطاگانې ور په گوته کړي، البته د حق دا وینا باید په ډېر حکمت او نرمۍ سره دواړو خواوو ته وویل شي او هغوی باید په دې پوه شي چې د دوی حقیقي او واقعي دوست هغه څوک دی چې دوی ته د دوی خطاگانې څرگندوي او نېکې مشورې ورکوي.
۴. د مداحو او غوره مالو خلکو څخه ځان ژغورل: ځکه ډېر ځل داسې هم کېدای شي چې مداحان او غوره مالان د خپلو گټو په خاطر له رېښتیا ویلو ډډه وکړي، خصوصاً هغه وخت چې د حق وینا د دوی د دوستانو د خفگان لامل گرځي.

ارزونه

۱. د لاندې حديث عبارت تکميل کړئ:
..... شَرَّ النَّاسِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ..... يَأْتِي هَؤُلَاءِ..... وَ هَؤُلَاءِ بِوَجْهِ.
۲. د حديث عبارت ولولئ او مفهوم يې څرگند کړئ.
۳. د حديث حکمت بيان کړئ.
۴. د حديث گټې څرگندې کړئ.

کورنۍ دنده

۱. لاندې عبارتونه له معنا سره په يادو زده کړئ:
« تَجِدُونَ شَرَّ النَّاسِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ ذَا الْوَجْهِينَ الَّذِي يَأْتِي هَؤُلَاءِ بِوَجْهِ وَ هَؤُلَاءِ بِوَجْهِ »
۲. د دوه مخي تر عنوان لاندې لنډه مقاله وليکئ.

تقوا او برهښگاري

عن معاذ بن جبل رضی الله تعالى عنهما عن رسول الله ﷺ قال: ((اتَّقِ اللَّهَ حَيْثُمَا كُنْتَ، وَ اتَّبِعِ السَّبِيَّةَ الْحَسَنَةَ تَمَحُّهَا)) رواه الترمذي

د راوي پېژندنه

معاذ بن جبل، د انصارو د خزرچ له قبيلې څخه و، په ځوانۍ کې په اسلام مشرف شوی و او له پيغمبر ﷺ سره د بيعت په مهال په عقبې کې هم موجود و، د حفاظو، فقيهو او مجتهدينو صاحبوو څخه گڼل کېږي، په ټولو غزاگانو کې يې گډون کړی دی، پيغمبر ﷺ يې ته د قاضي په حيث ولېږه، او د هجرت په اتلسم کال په اردن کې وفات شو.

د کلمو معنا

۱. اتَّقِ اللَّهَ: له الله ﷻ څخه ووبرېږه.
۲. حَيْثُمَا كُنْتَ: په هر ځای او هر حالت کې چې يې.
۳. اتَّبِعِ السَّبِيَّةَ الْحَسَنَةَ: د بدۍ پسې نيکي وکړه.
۴. تَمَحُّهَا: پاکوي يې (نيکې بدې پاکوي او له مينځه يې وړي).

د حديث شريف معنا

له معاذ بن جبل رضي الله عنه څخه روايت دی چې: پيغمبر ﷺ فرمايلي دي: په هر ځای او هر حالت کې چې وي له الله ﷻ څخه ووبرېږه او که چېرې درڅخه کومه گناه صادره شوه، نو حتماً ورپسې نیک کار وکړه، ځکه چې نيکي بدې له مينځه وړي.

د حديث شريف حکمت

انسان په هغه وخت کې د گناه مرتکب کېږي کله چې الله ﷻ هېر کړي، غصه او عذاب يې له پامه وغورځوي، او يا دا چې گناه نه پيژني، نو کله چې انسان د الله تعالی په يادولو او د هغه په عبادت ځان عادت کړي، او له هغه څخه دوامداره وېره يې په سترگو کې وي او په دې پوه شي کوم کار چې کوي گناه ده، په دې صورت کې به هيڅکله انسان د گناه مرتکب نه شي. په دې حديث کې پيغمبر ﷺ د انسانانو پام دې ته را اړوي تر څو له الله ﷻ څخه ووبرېږي، ځکه چې له الله ﷻ څخه وېره د فرد او ټولني په اصلاح کې رغنده رول لري.

فعالیت: د دوو کسانو کړنې چې یو یې له الله ﷺ څخه وپریږي او بل نه وپریږي په ډله ییزه توګه مقایسه کړئ.

د حدیث شریف ګټې

۱. پرهېزګاري: له الله ﷺ څخه په هر ځای کې وپریږدل، دا احساس د انسان وجدان وپښ ساتي او په وجود کې یې د یو داخلي څارونکي په حیث دنده تر سره کوي. له خیانت، د نورو پر حقوقو له تېري کولو او بل هر بد عمل څخه یې ژغوري.
۲. له بد عمل څخه وروسته د نیک عمل ترسره کول: انسان باید د الله ﷺ له رحمت څخه ناهیلې نه شي، کله چې ورڅخه د بېلابېلو لاملونو په وجه کومه ګناه صادره شي، نو له ګناه څخه دې توبه وباسي او نیک کار دې وکړي، ځکه الله ﷺ د خپلې مهربانۍ له مخې د نیک کار په سرته رسولو سره ګناه له مینځه وړي.
- خو که چېرې انسان د نورو په حقوقو تېری کړی وي، لازمه ده چې هر چا ته خپل حق ورکړي، او توبه وباسي، تر څو الله ﷺ ورته بخښنه وکړي.

ارزونه

۱. لاندې نیمګړې جملې پوره کړئ:
 اَتَّقِ اللَّهَ حَيْثُمَا..... وَ اَتَّبِعِ..... الْحَسَنَةَ.....
۲. د لوست د حدیث مفهوم ذکر کړئ.
۳. د لاندې کلماتو معنا ووايست.
 اَتَّقِ اللَّهَ   حَيْثُمَا كُنْتُ   السَّيِّئَةَ   تَمَحَّهَا
۴. هغه ګټې چې د لوست حدیث ورته لارښوونه کوي، ذکر کړئ.

کورنۍ دنده

۱. د لوست حدیث حفظ کړئ.
۲. د حدیث حکمت په خپلو کتابچو کې ولیکئ.

اووم لوست

تواضع (عاجزي کول)

عن عمر رضی الله عنه قال: إِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «مَنْ تَوَاضَعَ لِلَّهِ رَفَعَهُ اللَّهُ» رواه البيهقي في شعب الإيمان.

د راوي پېژندنه

دغه ستر صحابي، امير المؤمنين حضرت عمر فاروق رضي الله عنه د خطاب خوي او د مسلمانانو دويم خليفه و، د نوموړي په اسلام راوړلو سره مسلمانان په مکه مکرمه کې خورا قوي شول، په ټولو غزاگانو کې يې گډون درلوده، د هجرت په ديارلسم کال د مسلمانانو خليفه وټاکل شو، د هجري سنې بنسټ يې کېښود او د خلافت په دوران کې يې د عراق شام او مصر اوسيدونکي په اسلام مشرف شول، د عدالت په پلي کولو کې يې شهرت درلوده، نوموړی د هجرت په درويشتم کال د دري شپيتو کالو په عمر په مدينه منوره کې د يو مجوسي غلام له خوا چې ابولؤلؤ نومېده په شهادت ورسېده او د پېغمبر ﷺ د قبر تر څنگ د ابوبکر الصديق رضي الله عنه په خوا کې دفن کړای شو.

د کلمو معنا

۱. مَنْ تَوَاضَعَ لِلَّهِ: چا چې د الله ﷻ لپاره عاجزي وکړه.
۲. رَفَعَهُ اللَّهُ: الله ﷻ به يې مقام او منزلت اوچت کړي.

د حديث شريف معنا

له حضرت عمر رضي الله عنه څخه روايت دی چې ويلې يې دي: له پېغمبر ﷺ څخه مې واوريدل چې ويل يې: ((چا چې د الله تعالی د رضا لاس ته راوړلو په مقصد عاجزي وکړه، نو الله ﷻ به يې مقام او درجې اوچتې کړي)).

د حديث شريف حکمت

لويې او تکبر انسان د نورو په وړاندې خورا وړوکی کوي، خو د دې پر خلاف عاجزي کول انسان د نورو په زړونو کې لويوي او خلک ورته په درنه سترگه گوري، متواضع انسان د هميش لپاره کونسين کوي چې خپلې ټولني ته خدمت وکړي او نه غواړي چې څوک يې وپېژني، نه غواړي چې د حقوقو او امتيازاتو په حاصلولو په نورو برتري ولري، د خدای ﷻ د رضا د حاصلولو لپاره د ټولني تر ټولو وگړو ځان کم بولي، شپه او ورځ پدې فکر کې وي

چې څرنگه د خلکو خدمت وکړي، په دې حديث کې پيغمبر ﷺ د پورته صفاتو لرونکو اشخاصو سره وعده کوي چې: الله ﷻ به دوی ته د دوی بدله ورکړي، مرتبې به يې اوچتې او عزت به يې زيات کړي.

فعاليت: په ډله ييزه توگه د تواضع (عاجزی) گټې او د تکبر (لویي) تاوانونه ذکر کړئ.

د حديث شريف گټې

- عاجزي بايد د الله ﷻ لپاره وي: انسان بايد په هيڅ صورت کې ځان په نورو پورته ونه گټي او د کبر (لویي) او د نورو له سپک گڼلو څخه ځان وساتي او کونښن دې وکړي چې کومې نيکۍ يې د خلکو سره کړي يادونه يې خلکو ته ونه کړي، خپل نيک کارونه الله ﷻ ته وسپاري، په يقيني توگه چې الله جلاله به يې بدله په دواړو جهانو کې ورکړي.
- الله ﷻ د متواضع انسان مرتبه اوچتوي: کله چې انسان د الله ﷻ لپاره تواضع وکړي، نو عادل ذات خپل بنده هيڅکله ذلت ته نه پرېږدي، بلکې الله ﷻ هغه ته عزت ورکوي او مرتبه يې لوړوي، هغه ته د خپلو نيکانو بندگانو په زړونو کې ځای پيدا کوي او د الله تعالی سره يې هم مرتبه اوچتېږي.

ارزونه

- لاندې نيمگړې عبارتونه پوره کړئ:
من.....الله رفعه الله.
- د لوست حديث معنا کړئ.
- د لوست له حديث څخه چې کومې گټې په لاس راځي، بيان يې کړئ.
- د حديث حکمت بيان کړئ.

کورنۍ دنده

- د لوست حديث د معنا سره حفظ کړئ.
- د لوست حديث د خپلې کورنۍ غړو ته وواياست.

کفالت

د کفالت تعریف:

کفالت په لغت کې: یو ځای کېدو ته وایي. او د فقهاوو په اصطلاح کې: په یو چا د لازم (ثابت) مال او یا د هغه د ځان ضمانت کول په داسې توګه چې غوښتونکی یې د اصیل او کفیل دواړو څخه غوښتلاى شي، کفالت بلل کېږي. لنډه دا چې پور د کفیل په غاړه نه ثابتېږي او د اصیل له غاړې څخه نه ساقطېږي. لکه زید احمد ته پور ورکول او یا ورسره څه شی امانت ږدي، خو زید په احمد اعتبار نه لري، محمود زید ته وایي: زه د احمد ضامن یم، که چېرې له هغه څخه ورک شي، زه یې حاضروم، زما په اعتماد له ده سره معامله وکړه، دا معامله کفالت بلل کېږي چې پدې اساس په کفالت کې پور د کفیل په غاړه ثابت نشو او همدارنګه د مدیون له ذمې څخه ساقط نشو.

د کفالت د روا والي دلیل

د ضمانت روا والی په قرآن کریم، احادیثو او اجماع باندې ثابت دی.

لومړی: قرآن کریم

الله تعالی فرمایي: (وَلَمَنْ جَاءَ بِهِ حِمْلُ بَعِيرٍ وَأَنَا بِهِ زَعِيمٌ) (سوره یوسف، ۷۲ آیت) ژباړه: او هغه چا ته به د یو اوښ بار په جایزه کې ورکول کېږي چې (د یوسف علیه السلام) ورکه شوې پیمانې راوړي او زه یې ضامن یم. په دې آیت کریمه کې (زَعِيمٌ) د کفیل په معنا دی.

دویم: سنت

نبي اکرم ﷺ فرمایي: «الزَّعِيمُ غَارِمٌ»^۱ ژباړه: ضمانت کوونکی به تاوان گالي.

(۱) ترمذی، ۲/ ۲۹۵

دریم: اجماع

ټولو مسلمانانو د کفالت په روا والي باندې له دې امله اجماع کړې ده چې خلک ورته اړتیا لري.

فعالیت: زده کوونکي دې له خپل چاپیریال څخه داسې یو مثال راوړي چې د چا د مال او یا ځان ضمانت یې کړی وي.

د ضمانت د روا والي حکمت

د حقوقو د ساتنې، ترمنځ مرسته، پورونو او داسې نورو مالي معاملاتو کې آسانتیا او د دې لپاره چې د حق خاوند په خپل پور او چاته د څه په ورکولو کې ډاډمن اوسي او همدارنگه د خلکو څخه ستونزې دفع او له منځه ولاړې شي تر څو په خپل منځ کې په ډاډه زړه یو د بل سره معاملې وکړي، دا هغه ټول مطالب دي چې د ضمانت د روا والي د حکمت له جملې څخه شمېرل کېږي.

د کفالي رکن

د کفالي رکن ایجاب او قبول دی. (۱)

البته ایجاب د کفیل له لوري او قبول د پور د خاوند له لوري.

د کفالت ډولونه

کفالت په دوه ډوله دی:

۱. د یو چا د ځان ضمانت کول چې دې ته کفاله بالنفس وايي.

۲. د یو چا د مال ضمانت کول چې کفالت بالمال بلل کېږي.

د کفالت اړوند ځینې اصطلاحات

کفیل: هغه څوک دی چې د بل چا د مال او یا ځان ضامن کېږي.

مکفول عنه: اصلي پوروړی چې د اصیل په نامه هم یادېږي.

مکفول له: د حق خاوند.

د کفالي محل: د کفالي محل به یا نفس وي او یا مال.

(۱) فتح القدیر/۵/ ۳۹۰- الدر المختار ۴/ ۲۶۰

د کفالي شرطونه

کفالت ځانگړي شرطونه لري چې صيغې، کفيل، اصيل، مکفول له او مکفول به پورې اړه لري او په لاندې ډول بيانېږي:

د صيغې شرطونه

۱. کفالت بايد په داسې صيغه يا لفظ وي چې په التزام دلالت کوي، مثلاً ووايي: زه ستا د هغه پور ضامن يم چې فلاني کس درڅخه اخيستی دی. او يا: زه د فلاني شخص ضامن يم.
۲. د کفالت لفظ بايد په غير متعارف شرط پورې تړلی نه وي، مثلاً د چا په راتگ پورې يې وتړي.
۳. د کفالت لفظ بايد وخت پورې ونه تړل شي، دا که د مال کفالت وي او د يانفس، ځکه چې د کفالت څخه مقصد ورکړه او يا حاضرول دي، کله چې وخت پکې رامنځ ته شي بيا دا مقصد نه ترسره کېږي.

د کفيل شرطونه

۱. کفيل بايد د تبرع (ورکړې او بخښلو) اهليت ولري، يعنې عاقل او بالغ وي، د لېوني او ماشوم کفالت صحيح نه دی.
۲. کفيل به آزاد شخص وي نو د غلام کفالت صحيح نه دی، ځکه چې دا يو خدايي کار دی، حال دا چې مړي ددې اهل نه دی.

د اصيل يا مديون شرطونه

۱. اصيل بايد د مکفول په تسليمولو قادر وي، که پخپله وي او يا د کوم نائب په واسطه.
۲. اصيل بايد کفيل ته معلوم وي.

د مکفول له شرطونه

۱. مکفول له (د قرض خاوند) بايد معلوم وي.
۲. مکفول له بايد عاقل وي.
۳. مکفول له به د عقد په مجلس کې حاضر وي.^(۱)

(۱) فتح القدیر، ج ۵، ص ۳۹۰، بدائع الصنائع ۶ / ۲

د مکفول به شرطونه

۱. د مکفول به یا ضمانت شوي شي تاوان به اصیل (مدیون) گالي.
۲. مکفول به باید له هغه شیانو څخه وي چې ورکړه یې د کفیل له لوري امکان ولري، خو عقد گټور واقع شي.
۳. د ضمانت شوي مال پور به لازم او صحیح وي.

فعالیت: زده کوونکي دې په خپل منځ کې کفیل، مکفول به، مکفول له او مکفول عنه په داسې مثالونو روښانه کړي چې یو یو کس په دې نومونو ونوموي.

د کفالي احکام

۱. داین به له کفیل څخه د هغه څه مطالبه کوي چې په اصیل باندې یې لري.
۲. کفیل به له اصیل څخه هغه څه غواړي چې د څه شي ضمانت یې کړی دی.

ارزونه

- لاندې پوښتنو ته ځواب وواياست:
- کفالت لغتاً او اصطلاحاً تعريف کړئ.
- د کفالي رکن وواياست.
- کفالت په څو ډوله دی؟ بیان یې کړئ.
- د کفالي اړوند اصطلاحات تعريف کړئ.
- لاندې خالي ځایونه په مناسبو کلمو ډک کړئ:
۱. هغه کس چې له هغه څخه د مال ورکولو او یا د شخص حاضرولو غوښتنه کېږي، ..... په نوم یادېږي.
  ۲. مکفول عنه ته ..... هم ویل کېږي.

کورنۍ دنده

د خپل ټولگي د ملگرو په نومونو اخیستو سره د کفالت بالمال او کفالت بالنفس صورتونه ولیکئ او هر کس ته د کفالت په اصطلاح کې نوم ورکړئ.

د کفالي پای

په تېر درس کې مو ولوستل چې کفالت په دوه ډوله دی، یو ته کفالت بالمال او بل ته کفالت بالنفس وایي، پدې لوست کې غواړو چې هغه کارونه وپېژنو چې کفاله پرې پای مومي.

(۱) کفالت بالمال په دوو لارو سرته رسېږي

۱. غوښتونکي ته د مال په ورکولو او یا هغه څه کول چې د ورکړې په معنا وي، که دا ورکړه د کفیل لخوا وي او که د پورورې لخوا.
۲. ابراء او یا صلح کول، کله چې غوښتونکی پورورې یا کفیل ته ابراء وکړي او یا ورسره په یوه اندازه مال روغه وکړي، کفالت پای ته رسېږي.

(۲) کفالت بالنفس په لاندې شیانو سره پای مومي

۱. په هغه ځای کې غوښتونکي د سړی سپارل چې د قاضي مجلس ته یې حاضرولی شي.
۲. ابراء: کله چې د حق خاوند کفیل ته ابراء وکړي، نو کفالت بالنفس پای ته رسېږي.
۳. کله چې په خپله مکفول عنه مړ شي، کفالت بالنفس پای ته رسېږي.

فعالیت: څو تنه زده کوونکي دې په انفرادي توګه د کفالي د یو یو شرط د حکمت په اړه خپلو ملګرو ته معلومات ورکړي.

په اصیل باندې د کفیل د رجوع شرطونه

۱. کفالت باید د مکفول عنه په اجازه شوی وي، که داسې نه وي، بیا د کفیل ورکړی شی له پورورې څخه نه شي غوښتلاى، ځکه چې په دې صورت کې د کفیل ورکړه خیرات شمېرل کېږي.
۲. کفالت باید په صحیحې اجازې سره ترسره شوې وي، نو د هغه ماشوم اجازه د اعتبار وړ نه ده چې په ده باندې بندیزونه اېښودل شوې وي.
۳. د ضمانت نسبت به اصیل ته کېږي، لکه چې کفیل ته ووايي: زما لخوا ضامن شه تر څو د قرض ورکولو معنا پکې رېښتینې شي، نو کله چې مديون د ضمانت نسبت ځان ته ونه کړي، بیا د کفیل او اصیل ترمنځ هېڅ علاقه نه پاتې کېږي.

مسئله

- که چېرې دوه تنه د یو سړي د زرو افغانیو ضمانت وکړي، په داسې حال کې چې دوی دواړه یو د بل تضمین ونه کړي، بیا له دواړو ضامنانو څخه یو تن خپله حصه پور ادا کړي، نو هغه څه چې ده ورکړي دي، له خپل ملگري څخه هېڅ غوښتنه نه شي کولای، ځکه چې ده هغه له خپل لوري څخه ورکړي، نه د ملگري له لوري څخه، خو د اصیل(مدیون) څخه یې غوښتلای شي، ځکه چې د همدې په امر ضامن شوی دی.
- وړاندې له دې چې ضامن منل شوی مال نه وي ورکړی له مدیون څخه یې نه شي غوښتلای، نو هر کله چې کفیل منل شوی شی داین ته ورکړ بیا یې له پوروري څخه غوښتلای شي.

په اوسني عصر کې په کفالت باندې د اجورې اخیستلو حکم

- دا غوره ده چې د کفالت عقد پرته له کومې اجورې ترسره شي، بیا هم که چېرې پوروري څه اندازه مال د خیرات، ډالۍ او بخشش په نامه خپل کفیل ته ورکړي، گناه نه لري، ځکه چې دا د ده د هغې بڼېگنې په لړ کې ده چې ضامن له ده سره کړې ده.
- که چېرې کفیل اجوره شرط کړي څه حکم لري؟

ځواب: د ضرورت او ټولنیز حاجت لپاره په کفالت باندې اجوره اخیستل روا ده، د دې لپاره چې د خلکو مصالحو یا بڼېگنې کې ځنډ رانه شي، لکه بهر ته د مزدورۍ یا درس لپاره تگ.

د اوسني عصر د مهمو تجارتي کفالتونو ډولونه

۱. د درک ضامن کېدل

هغه دا چې پلورونکي ته د پیسو ضمانت ورکړي او مشتري یا اخیستونکي ته د مبيعې تضمین ورکړي.

۲. د بازار ضمانت کېدل

دا چې د بازار د تاجر د ټولو پورونو ضمانت وکړي، یعنې تاجر چې څه شیان په بازار کې رانیسي، د هغو د پیسو تضمین په غاړه واخلي.

۳. د وزن، گز او پیمانې ضامن کېدل

دا چې دا تاجر یا دوکاندار چې د وزن، گز او پیمانې په هکله څه وايي، صحیح دي، د غلطۍ او درغلی یې زه ضامن یم.

ارزونه

أ. لاندې پوښتنو ته ځواب وواياست:

۱. په کومو حالاتو کې کفالت بالمال او کفالت بالنفس پای مومي؟
  ۲. ایا کفیل د اصیل څخه غوښتنه کولای شي؟ د دې مسئلې شرطونه په لنډ ډول بیان کړئ.
  ۳. د اوسنۍ زمانې د تجارت اړوند د کفالت مهم ډولونه وواياست.
- ب. لاندې خالي ځایونه په مناسبو کلمو ډک کړئ:
۱. کفالت باید د..... په امر او اجازې سرته ورسېږي.
  ۲. د بازار ضمانت او تعهد عبارت دی له.....

کورنۍ دنده

دلوست مهم ټکي په خپله ژبه په پنځو کرښو کې ولیکئ

حواله

زبیر په بلال پنځوس زره افغانۍ پور لري، بلال احمد ته وايي: پنځوس زره افغانۍ زبیر ته زما له درکه ورکړه، احمد وايي سمه ده. دې کار ته د فقهي په اصطلاح کې حواله ويل کېږي. دا عمل په څلورو عناصرو مشتمل دی چې د فقهي په علم کې هر يو خپل نوم لري. بلال ته محيل، زبیر ته محال، احمد ته محال عليه او پور ته محال به وايي.

د حوالې تعريف

حواله په لغت کې: نقلولو ته وايي.

او د فقهاوو په اصطلاح کې: د مديون له غاړې څخه د ذمې اخيستونکي غاړې ته د غوښتنې نقلولو ته حواله وايي.

دا د کفالې پر خلاف ده، ځکه په کفاله کې غوښتونکي په اصيل او کفيل دواړو حق لري او په هر يو چې برلاسی شي، خپل حق ورڅخه غوښتلی شي، مگر په حواله کې د محيل له غاړې څخه حق ساقطېږي. ^(۱)

د حوالې د روا والي دليل

د پور حواله د نبي اکرم ﷺ په احاديثو او اجماع باندې روا شوې ده.

۱. رسول الله ﷺ فرمايي: (مَطْلُ الْغَنِيِّ ظَلْمٌ وَإِذَا أَتَبَعَ أَحَدُكُمْ عَلَى مَلِيٍّ فَلْيَتَّبِعْ) ^(۲)

ژباړه: غني چې د پور ورکولو توان ولري، د پور ځنډول يې ظلم دی، هر کله چې څوک غني ته حواله کړی شو، حواله دې ومني.

۲. مسلمانانو د حوالې په جواز باندې اجماع کړې ده. ^(۳)

(۱) فتح القدیر د عنايي سره، ۵/ ۲۴۳، الدر المختار: ۴/ ۳۰۰

(۲) نصب الرایة، ۴/ ۵۹

(۳) فتح القدیر، ۵/ ۴۴۴

د حوالې حکم

حواله په پورونو کې روا ده، خو په اعيانو کې جواز نه لري، ځکه چې دا د نقل او اړولو په معنا ده، حال دا چې دا کارونه په پورونو کې راتلای شي، نه په اعيانو کې، ځکه اعيان مشخص وي او کوم عين چې له يوه سره وي، هغه له بل سره نه وي، نو څوک نه شي کولی چې هغه عين حقدار ته ورکړي چې په بل لازم دی.

فعاليت: خو تنه زده کوونکي دې د حوالې مختلف موارد تمثيل کړي.

د حوالې اړوند ځينې اصطلاحات:

۱. مُحِيل: هغه کس ته ويل کېږي چې پور ورباندې وي.
۲. مُحَال: هغه کس ته وايي چې د حق خاوند وي.
۳. مُحَال عَلَيه: هغه شخص دی چې د بل د پور ورکړه يې په ځان منلې وي.
۴. مُحَال يه: هغه پور ته ويل کېږي چې بل کس ته حواله شوی وي.

د حوالې رکن

په ځانگړو الفاظو سره ايجاب او قبول د حوالې رکن دی. ^(۱) ايجاب د حواله کوونکي له خوا او قبول د حواله اخيستونکي او حواله شوي له خوا.

د حوالې شرطونه

الف: د صيغې (ايجاب او قبول) شرطونه:

۱. ايجاب او قبول بايد په يو مجلس کې وي.
۲. عقد بايد قطعي وي، هېڅ ډول خپار به پکې شرط شوی نه وي.

ب: د محيل يا حواله کوونکي شرطونه:

۱. حواله کوونکی بايد عاقل او بالغ وي.
۲. حواله کوونکی به په خوښۍ سره حواله ترسره کوي، په زور سره حواله صحيح نه ده.

ج: د محال يا د حق خاوند شرطونه:

۱. محال يا د حق خاوند به عاقل او بالغ وي.

(۱) الدر المختار، ۴ / ۳۰۱ او وروسته پاڼه

۲. محال عليه يا حواله شوى شخص به په حواله خوښ او راضي وي.

۳. حواله شوى شخص بايد حواله د عقد په مجلس کې ومني.

د: د محال عليه شرطونه

۱. د ده شرطونه کټ مټ د محال يا د حق د خاوند شرطونه دي.

هـ: د محال به شرط

۱. محال به يا حواله شوى مال بايد پور وي، که چېرې پور نه وي، عين وي، په دې صورت

کې تسليمول د عين حواله نه، بلکې وکالت بلل کېږي.^(۱)

د حوالې احکام

۱. د حواله کوونکي خلاصېدل: کله چې حواله د مقابل لوري په منلو سره پای ته ورسېده،

حواله کوونکي براءت لاس ته راوړ او له پور څخه خلاص شو.

۲. د حق د خاوند د غوښتنې ثابتېدل، په هغه چا باندې چې دی ورته حواله شوى.

ارزونه

أ. لاندې پوښتنو ته ځواب وواياست:

۱. حواله لغتاً او اصطلاحاً تعريف كړئ.

۲. حواله په کومو شيانو کې روا ده؟ په لنډ ډول يې بيان كړئ.

۳. د حوالې رکن وواياست.

۴. د حوالې کوونکي اړوند شرطونه بيان كړئ.

۵. د حوالې د اخيستونکي اړوند شرطونه وواياست.

ب. لاندې خالي ځايونه په مناسبو کلمو سره ډک كړئ:

۱. حواله په..... روا ده، نه په اجناسو کې.

۲. د حوالې په صيغه کې..... شرط دی او بايد د عقد مجلس کې را منع شي.

کورنۍ دنده

حواله له کفالت څخه څه توپير لري؟ د دې موضوع په اړه پنځه کرښې وليکئ.

(۱) بدایع الصنایع، ج ۲، ص ۱۶

حواله ۲

په تېر درس کې مو حواله وپېژندله، په دې درس کې به د حوالې پای او د محال عليه رجوع په حواله کونکي باندې وپېژنو.

لومړۍ: د حوالې پای: حواله په لاندې شيانو پای مومي

۱. د محیل او محال عليه له خوا د حوالې فسخته کول یا له منځه وړل: هر کله چې حواله فسخته یا له منځه ولاړه شي، محال باید بېرته خپل شی له محیل څخه لاس ته راوړي.
۲. د محال عليه مړینه او یا مفلس کیدل: د محال عليه د مړینې او یا د مفلس کېدو په صورت کې حواله له منځه ځي او محال باید خپل پور له محیل څخه وغواړي.
۳. د محال عليه ادا، یعنی کله چې محال عليه حق محال ته وسپاري.
۴. کله چې محال مړ شي او محال عليه یې وارث وگرځي، د حوالې مال به محال عليه له محیل څخه وغواړي.
۵. کله چې محال خپل حق محال عليه ته وبخښي او هغه یې ومني.
۶. کله چې محال خپل حق محال عليه ته خیرات ورکړي او هغه یې خیرات ومني.
۷. کله چې محال هغه چاته ابراء وکړي چې دا ورته حواله شوی او ورته ووايي چې زه له تا څخه هېڅ مطالبه نه لرم.^(۱)

فعالیت: څو تنه زده کونکي دې په انفرادي توګه د حوالې د یو یو شرط حکمت په هکله خپلو ملګرو ته معلومات ورکړي.

په محیل باندې د محال عليه رجوع

دلته موږ په دوه شيانو خبرې کوو

۱. د رجوع شرطونه.
۲. هغه څه چې په هغې باندې رجوع کېږي.

(۱) بدایع الصنایع، ۲/ ۱۸، فتح القدير، ۵/ ۴۴۷

لومړی: د رجوع شرطونه

۱. حواله باید د محیل په امر ترسره شوې وي.
۲. حواله شوی مال باید محال ته ورکړل شوی وي او یا د محال له خوا محال علیه ته بېنل شوی وي او یا خیرات ورکړل شوی وي او ده ورسره منلی وي.
۳. محیل باید په محال علیه باندې هم مثل پور ونلري.

دویم: په څه به رجوع کېږي؟

محال علیه له محیل څخه د هغه څه غوښتنه کولای شي چې ده پرې حواله ورکړې وي، نه هغه شی چې محال ته ورکړل شوی وي، نو که چېرې محال علیه د پیسو پر ځای محال ته جنس ورکړي، له حواله کوونکي څخه به پیسې غواړي، نه جنس.

د حوالې په اړه مسایل

لومړۍ مسأله

- د حوالې په پای کې مو ولوستل چې حواله د محال علیه په له مینځه تگ سره پای مومي. دا له مینځه تگ د امام ابو حنیفه رحمه الله علیه په نظر په لاندې دوو شیانو صورت مومي:
۱. کله چې محال علیه مړ شي.
  ۲. کله چې محال علیه له حوالې څخه منکر او د قاضي له لوري قسم ورکړل شي، په داسې حال کې چې د حق خاوند هېڅ شاهدان ونه لري.
- د صاحبینو په نظر په دریم شي هم راتلای شي هغه دا چې:
- ۳: کله چې محال علیه په ژوندانه کې مفلس او قاضي د ده په افلاس پرېکړه وکړي.

دویمه مسأله

که چېرې د حق خاوند د حوالې مال ترلاسه کړي او بیا له حواله کوونکي سره اختلاف پیدا کړي:

حواله کوونکی ووايي: ستا په ما باندې هېڅ نشته، بلکه ته ما د قبض لپاره وکیل کړی وي، څه چې دې ترلاسه کړي، هغه زما دي.

د حق خاوند ووايي: نه داسې نه ده، بلکې تا ما ته د خپلو هغو زرو افغانیو پور ترلاسه کولو حواله راکړې چې له دې سړي څخه یې ترلاسه کړه، دې صورت کې:

د حواله کوونکي خبره له قسم سره د باور وړ ده، ځکه چې محال د پور ادعا کوي او حواله کوونکی منکر دی، بناءً د شاهدانو د نه لرلو په صورت کې د منکر خبره له لوړې سره د قبول وړ ده.

سفتجه

په حواله باندې د دا ډول پیسو استول جواز لري، هغه دا چې یو سړی چا ته یو اندازه مال د امانت په توگه په یو ښار کې ورکړي او بیا ترې په بل ښار کې تسلیم شي.^(۱)

ارزونه

أ. لاندې پوښتنو ته ځواب وویاست:

۱. حواله په کومو شیانو پای ته رسېږي؟ په لنډ ډول یې بیان کړئ.

۲. د رجوع شرطونه وویاست.

ب. لاندې عبارات بشپړ کړئ:

۱. دامام ابوحنیفه (رح) په نظر د..... له مینځه تلو سره حواله پای مومي.

۲. کله چې د حق خاوند او حواله کوونکي تر منځ اختلاف منځ ته راشي،

د..... خبره په..... کولو سره د اعتبار وړ ده.

کورنۍ دنده

د حوالې د گټو په اړه مختصره مقاله ولیکئ.

وکالت ۱

احمد په کابل کې اوسېږي، غواړي چې په هرات کې یو موټر واخلي، د هغه ملگری محمود د هرات اوسیدونکی دی، هغه یې له خپلې خوا د موټر په اخیستلو کې وکیل ونيوه ترڅو ده ته موټر واخلي.

د وکالت تعریف

وکالت په لغت کې د ساتنې، سپارنې او اعتماد په معنا راغلی دی.

او د فقهي په اصطلاح کې: په جايز او معلوم تصرف کې د ځان پر ځای د بل چا ټاکل وکالت بلل کېږي.^۱

د وکالت د روا والي دليل

وکالت په قرآن کریم، نبوي احاديثو او اجماع باندې روا شوی دی.

أ. قرآن کریم: الله تعالى فرمائي: وَإِنْ خِفْتُمْ شِقَاقَ بَيْنِهِمَا فَأَبْعَثُوا حَكَمًا مِّنْ أَهْلِهِ وَحَكَمًا مِّنْ أَهْلِهَا إِنْ

يُرِيدَا إِصْلَاحًا يُوَفِّقِ اللَّهُ بَيْنَهُمَا إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلِيمًا حَبِيرًا (النساء: ۳۵)

پدې آيت کریمه کې (حکمان) د بنځې او خاوند له لوري وکیلان دي.

ب. احاديث: رسول الله ﷺ حکيم بن حزام د قربانۍ له پاره د مال اخیستلو په خاطر وکیل کړی

و، همدا راز یې عروة البارقي د پسه د اخیستلو له پاره وکیل نیولی و.^۲

ج. اجماع: د دې له پاره چې یو انسان نه شي کولای خپل ټول کارونه یواځې تر سره کړي،

له دې امله د وکالت په روا والي باندې اجماع راغلی ده.^۳

۱- وگوره: بدائع الصنائع. ج. ۱. ص: ۱۹.

۲- د دې حدیث تخریج ابوداؤد او ترمذي کړی دی.

۳- وگوره: فتح القدیر: ج، ۲. ص، ۶.

فعالیت: یو شمېر زده کوونکي دې په انفرادي توگه د وکالت د شرطونو یو یو حکمت خپلو ملگرو ته بیان کړي.

د وکالت حکم

وکالت په اصل کې یو مباح کار دی، خو ځینې وخت مستحب او مکروه هم راتلای شي، مگر په هغه صورت کې چې له موکل څخه ضرر دفع کوي بیا واجب دی.

د وکالت د روا والي حکمت

داسې پېښې چې ځینې وخت یو انسان د ځینو کارونو له کولو څخه عاجز وي او دا کار بل څوک په ښه توگه کولای او مخ په وړاندې بېولای شي، له همدې ښېگڼې او حکمت له پاره وکالت روا شوی دی.

د وکالت ارکان

د وکالت رکن ایجاب او قبول دی.

د وکالت اړوند ځینې اصطلاحات:

۱. موکل: هغه شخص دی چې په یو جایز او معلوم کار او تصرف کې د ځان پر ځای بل کس ته د کولو واک ورکوي.
۲. وکیل: هغه کس دی چې د موکل لخوا د ورکړل شوي واک په اساس دهغه له طرف یو کار ترسره کوي.
۳. موکل به: له هغه جایز او معلوم کار او تصرف څخه عبارت دی چې د موکل او وکیل تر منځ پرې اتفاق کېږي.

د وکالت شرطونه

د وکالت ځینې شرطونه د وکیل، موکل او د وکالت د عقد په محل کې شرط دي.
أ. د وکیل شرطونه: وکیل څلور شرطونه لري:

۱. وکیل به عاقل وي، خو په عقد پوه شي، یعنې داسې چې بیهه یا پلورنه وپېژني.
۲. وکیل باید د عقد کولو قاصد وي، نه دا چې ټوکې او مسخرې کوي.
۳. وکیل باید معلوم او معین شخص وي، نه داسې چې دوو تنو ته ووایي، له تاسې څخه یو زما وکیل یاست، دا وکالت د جهالت له امله صحیح نه دی.
۴. وکیل به خپل موکل (هغه څوک چې دی یې وکیل نیسي) په کامله معنا پېژني یعنې، وصف او شهرت به یې ورته معلوم وي.

ب. د موکل شرطونه: موکل دوه شرطونه لري:

۱. هغه څوک چې وکیل نیسي (موکل) باید عاقل وي، نو د لیوني توکیل صحیح نه دی.
  ۲. موکل به د هغو تصرفاتو چې وکیل ورته نیسي، مالک وي.
- ج. د عقد د محل یا موکل به شرطونه:
۱. هغه شیان او کارونه چې وکالت پرې ترسره کېږي، باید د مباحاتو څخه نه وي، نو د یو چا وکیل کول د معدنونو په راویستلو باندې روا نه دي.
  ۲. د عقد محل (موکل به) به د موکل ملکیت وي.
  ۳. موکل به له داسې ډلې څخه وي چې نیابت به مني، نو په بدني عباداتو لکه لمونځ باندې د یو چا وکیل کول روا نه دي.

د وکالت احکام

د دې پاره چې د وکالت احکام وپېژنو، باید ډولونه یې هم وپېژنو، نو د وکیلانو ډولونه دا دي:

۱. د خصومت وکیل: دا هغه وکیل دی چې د قاضي په وړاندې محاکمو کې د خپل موکل نیابت کوي، نوموړی پرته له قصاص او حدودو څخه په خپل موکل باندې د اقرار مالک دی، ځکه چې دا د مدعي د دعوي د ځواب، د حق روښانتیا او اثبات له پاره ټاکل شوی، نه د جنگ او جنجال په خاطر.
۲. د پور د اخیستلو له پاره وکیل: دا هغه وکیل دی چې د پور غوښتلو له پاره ټاکل کېږي.
۳. د اخیستلو او پلورلو له پاره وکیل: د هغه وکیل دی چې د موکل لخوا ورته د اخیستلو او پلورلو واک ورسپارل شوی وي.

لومړی: د خصومت د وکیل احکام:

۱. پرته له قصاص او حدودو څخه په نورو شیانو کې یواځې د اقرار واک لري.
۲. د قبض یا ترلاسه کولو واک ورسره نشته، ځکه یو څوک د لانجې گټلو له پاره امین گرځول کېږي، خو د مال په هکله معتمد نه وي.^(۱)

دویم: د هغه وکیل احکام چې د پور غوښتنې له پاره ټاکل شوی وي:

۱. د پور ترلاسه کولو واک نه لري، ځکه چې یواځې د غوښتلو له پاره ټاکل شوی دی.
۲. دا واک هم نه لري چې بل څوک د ځان پر ځای وټاکي.

دریم: د پلورنې او اخیستنې د وکیل احکام

۱- وگوره: فتح القدیر، ج: ۶. ص: ۹۷، المیسوط: ج: ۱۹، ص: ۱۹.

دا وکیل به په خپلو کړنو کې آزاد او یا به یې تصرفات مقید وي، که چېرې یې تصرفات مقید وي، لاندې احکام لري:

۱. د هغه قیودو رعایت پرې لازم دی چې د موکل له لوري ورته ټاکل شوي دي.
  ۲. که چېرې د موکل له ټاکلو قیودو څخه مخالفت کوي بیا د موکل اجازې ته اړتیا لري.
- خو که چېرې د موکل لخوا په تصرفاتو او کړنو کې آزاد وي، نو احکام یې دا دي:
۱. اخیستنې او پلورنې به په هغه پیسو کوي چې هغه وطن کې رایجې او چلند ولري.
  ۲. اخیستنې او پلورنې په مناسب ارزښت او قیمت ترسره کېږي.

ارزونه

لاندې پوښتنې ځواب کړئ:

۱. وکالت په لغت او اصطلاح کې څه ته وايي؟
۲. د وکیل، موکل او د عقد محل څخه څه مقصد دی؟
۳. د وکیل په اړه شرطونه وویاست.
۴. د عقد د ځای شرطونه بیان کړئ.
۵. د خصومت وکیل اړوند احکام بیان کړئ.

لاندې عبارتونه بشپړ کړئ:

۱. موکل دوه شرطونه لري:
۲. موکل باید.....
۳. په هغه څه کې چې وکیل په کې تصرف کوي، باید موکل د هغه..... وي.
۴. د خصومت وکیل: هغه وکیل دی چې د..... په وړاندې محاکمو کې د خپل..... نیابت کوي.

کورنۍ دنده

د وکالت اړوند اصطلاحات په یادو زده کړئ او د وکالت په هکله په پنځو کرښو کې یوه مقاله ولیکئ.

وکالت ۲

د وکیلانو ډېروالی، د وکالت پای، د دې باب له ځینو اړوندو مسایلو سره

۱- د وکیلانو ډېروالی

ډېر داسې پېښې چې له یو تن څخه ډېر اشخاص په تصرفاتو او شخړو کې وکالت کوي، نو پدې صورت کې به یو شخص دوه یا ډېر وکیلان لري.

الف: که چېرې یو تن ډېر وکیلان پداسې توگه سره ولري چې هر یو ته یې ځانگړی عقد یا کار سپارلی وي، دې صورت کې به هر یو خپل کار پرته د بل وکیل له مشورې څخه مخ په وړاندې وړي.

ب: که چېرې یو سړي د یو کار لپاره ډېر وکیلان نیولي وي، دې صورت کې هیڅ یو ځانته پرته د موکل له اجازې څخه ټاکلی کار نشي ترسره کولای، خو هغه کارونه کولای شي چې هغه مشورې ته اړتیا نلري، لکه د امانتونو سپارل او د پورونو پرې کول.

۲- د وکالت صفت:

الف: وکالت پرته له اجورې څخه

مفت وکالت کول روا دي، خو پدې بیا عاقدین ملزم ندي، نو هر یو کولای شي چې دا عقد فسخه کړي.

ب: په اجورې باندې وکالت: دا وکالت په دوه صورتونو کې راتلای شي:

۱. دا چې د انعام بڼه ولري، یعنې چې په عقد کې وخت او کارونه ونه ټاکل شي، دې صورت کې جبري عقد ندی.

۲. خو که چېرې د اجورې بڼه ولري، یعنې چې وخت او کار پکې وټاکل شي، بیا ملزم دی ۱.

۳- د وکالت پای: وکالت په لاندې شیانو باندې پای ته رسېږي:

۱. کله چې موکل خپل وکیل گوښه کړي، خو پدې شرط چې وکیل پرې خبر وي او د بل کس حق ورسره تړاو ونلري.

۱- وگوره: بدائع الصنائع: ۳۷/۶، الدر المختار: ۳۱۵/۷.

۲. کله چې موکل خپله د وکیل دنده ترسره کړي، ځکه چې دې وخت کې وکالت هیڅ گټه نه لري.
۳. کله چې د وکالت غرض ترسره شي، یعنې هغه تصرف اجرا شي د کوم لپاره چې وکیل نیول شوی دی.
۴. کله چې وکیل خپل اهلیت په مړینه او یا دایمي لیونتوب سره د لاسه ورکړي.
۵. کله چې هغه عین له منځه ولاړ شي چې د هغې د تصرفاتو لپاره وکیل نیول شوی وي.
۶. د موکل له لاسه د موکل فیه وتل ۱.

فعالیت: وکالت له کفالت سره څه توپیر لري؟ په ډله ییز او یا انفرادي توګه دغه موضوع روښانه کړئ.

د وکالت اړوند مسائل:

۱. داسې وکالت هم شته چې هیڅ حقوق نلري، لکه: په چا پسي د تګ راتګ وکالت، پرته له ملازمت څخه هیڅ نلري.
۲. ځینې وکالتونه داسې دي چې حقوق یې وکیل ته راجع کېږي او بیا د نورو حقوق موکل ته راجع کېږي، بناءً:
- الف: هر هغه عقد چې موکل ته یې د نسبت اړتیا نه وي، ځان ته یې نسبت کول صحیح کېږي، بناءً حقوق یې عاقد ته راجع کېږي، لکه: د پلورلو عقد، نو همدا وکیل به هغه چا ته چې ورباندې یې شی پلورلی، مبیعه سپاري او پیسې به ترلاسه کوي.
- ب: که چېرې عقد داسې وي چې هغه د موکل نسبت ته اړتیا لري، د دې حقوق موکل ته راجع کېږي، لکه نکاح.
- ج: همدا راز که چېرې داسې عقود وي چې د هغې تمام په قبض او ترلاسه کولو سره راځي، لکه بخشش، قرض او داسې نور، د دې نسبت به هم موکل ته کوي او حقوق یې هم همده ته راجع کېږي.

۱- الدر المختار: ج ۷ ص ۳۹۳، المبسوط ۵۰/۱۹، بدائع الصنائع: ۳۸/۶، تکملة فتح القدير ۱۲۶/۶.

د اخیستلو د وکالت ډولونه: دا وکالت په دوه ډوله دی:

۱- عام: هغه داسې چې موکل وکیل ته ووايي، څه چې دې خوښ وي، ما ته یې اخله یا څه چې گورې، ما ته یې اخله.

۲- خاص: داسې چې موکل خپل وکیل ته ووايي: ما ته جامې یا کور او یا غاړکۍ واخله.

ارزونه

۱. ایا یوکس کولای شي څو تنه وکیلان ونیسي؟ بیان یې کړئ.

۲. په اجورې سره د وکالت یو مثال وواياست.

۳. کله وکالت پای مومي؟ درې موارد یې وواياست.

لاندې عبارات بشپړ کړئ:

۱. پرته له اجورې وکالت..... دی، خو یو د عاقدینو کولای شي چې

عقد..... کړي.

د وکیل د گوښه کولو دوه شرطونه دي:

۲. ....

۳. ....

کورنۍ دنده

د درس مهم مطالب په خپل عبارت په پنځو کرښو کې ولیکئ.

مضاربت

د مالونو له شرکتونو څخه یو ډول شرکت د مضاربت شرکت دی، هغه داسې چې پانگه د یو چا او کار ورباندې بل څوک کوي، دا شرکت له اجارې سره ورته والی لري، ځکه چې کارگر په مال کې د هومره گټې مستحق دی چې څومره کار یې په مال کې وي.

د مضاربت تعریف

مضاربت په لغت کې د ضرب یا سفر په معنا دی، ځکه چې کارگر سفر ته اړتیا لري. او د فقهاوو په اصطلاح کې: هغه عقد دی چې مالک مال د تجارت لپاره بل چا ته پداسې ډول ورکړي چې گټه به دواړه د ټاکلي شرط سره سم وپشي. یا په بل عبارت، دا هغه شرکت دی چې مال د یو چا او تجارت ورباندې بل څوک کوي^(۱). مضاربت ته قراض هم ویل کېږي. د مضاربت روا والی: مضاربت په قران کریم، احادیثو او اجماع باندې ثابت دی.

قران کریم: الله ﷻ فرمایي: «وَأَخْرُونَ يَضْرِبُونَ فِي الْأَرْضِ يَبْتَغُونَ مِنْ فَضْلِ اللَّهِ»

(د المزمّل سورت، ۲۰ آیت)

ژباړه: (... او نور په ځمکه کې گرځي د الله ﷻ د فضل (حلال رزق) لټونه کوي. مضارب هم په ځمکه کې د الله ﷻ د فضل لټونه کوي.

حدیث: د عبدالله بن عباس رضي الله عنهما څخه روایت دی چې: ((حضرت عباس رضي الله عنه به چې کله د مضاربت لپاره چا ته مال ورکاوه، په مضارب باندې به یې دا شرط اېښوده چې زما مال سره به په بحر کې نه ځي، نه به خوړونو ته کوزېږي او نه به ورباندې ژوندی مال اخلې، که چېرې دې دا کارونه وکړل، تاوان به یې ته گالې، کله چې دا شرطونه رسول الله صلى الله عليه وسلم ته ورسېدل، اجازه یې ورکړه^(۲).

اجماع: د صحابه کرامو رضوان الله عليهم اجمعين له ټولگي څخه په روایت کې راځي چې دوی د یتیم مال په مضاربت ورکړی او لدې څخه هیش چا انکار ندی کړی^۳، بناءً دا اجماع شمېرل کېږي.

۱- وگوره: الميسوط ۱۸/۲۲.

۲- د دې تخریج طبراني په الاوسط کې کړی.

۳- وگوره: نصب الراية ۱۱۳/۴.

د مضاربت د روا والي حکمت

د مضاربت د روا والي حکمت دا دی چې خلکو ته له مال څخه د گټې اخستلو لار برابره شي، يو له بل سره پداسې شکل مرسته وکړي چې يو د بل له تجربو څخه په استفادې ښه گټه لاسته راوړي او بالاخره يوې غوره نتيجه ته ورسېږي.

د مضاربت رکن

د مضاربت رکن ايجاب او قبول دی، په هغو الفاظو باندې چې په مضاربت دلالت کوي.

د مضاربت ډولونه

مضاربت په دوه ډوله دی، مطلق مضاربت او مقيد مضاربت:

۱- مطلق مضاربت

مطلق مضاربت هغه دی چې يو څوک بل چا ته خپل مال د مضاربت په نوم ورکړي او کار، د کار ځای، صفت او هغه کس چې ورسره معامله کوي، تعين نه کړي.

۲- مقيد مضاربت

هغه مضاربت دی چې يو څوک چا ته ټاکلې اندازه روپۍ د معين ښار، معين مال، معين وخت او يا يو خاص شخص سره د معاملې کولو لپاره ورکړي، يعنې دا روپۍ پدې شرط درکوم چې اخيستل او خرڅول به د فلاني سره کوي.^(۱)

د مضاربت حکم

مضاربت يو غير لازم عقد دی، برابره ده چې د کار له پيل څخه مخکې وي او که وروسته، بناءً هر يو له عاقدينو څخه يې له منځه وړلای شي، همدارنگه په ميراث هم نه وړل کېږي.

د مضاربت شرطونه

د مضاربت د صحت لپاره ځينې شرطونه په عاقدينو، رأس المال (پانگه) او گټه کې پيل بېل شرط شوي دي.

د عاقدينو شرطونه

عاقدین د مال له خاوند او مضارب څخه عبارت دي. د دوی شرطونه کت مټ د وکیل شرطونه دي چې موږ په وکالت کې ذکر کړل.

۱- بدائع الصنائع ۶/۷۸.

د پانگې شرطونه

د مضاربت د رأس المال (پانگې) شرطونه دا دي:

۱. د مضاربت پانگه بايد له چلېدونکو پيسو څخه وي.
۲. د مضاربت د پانگې اندازه بايد معلومه وي.
۳. د مضاربت پانگه به معينه او موجوده وي، پور به نه وي.
۴. د مضاربت پانگه به کارېگر (مضارب) ته سپارل کېږي.

د گټې شرطونه

د گټې شرطونه په لاندې ډول دي:

۱. د گټې اندازه به څرگنده وي.
۲. گټه به تېته او پراگنده وي، يعنې په نيمایي، دريمه يا څلورمه به دواړه سره متفق شوي وي.

فعاليت: خو ته زده کوونکي دې د مضاربت مختلف شکلونه تمثيل کړي.

ارزونه

لاندې شيان تعريف کړئ:

۱. مضاربت لغتاً او اصطلاحاً تعريف کړئ.
۲. مطلق او مقيد مضاربت تعريف کړئ.
۳. د مضاربت حکم څه دی؟
۴. په مضاربت کې د رأس مال شرطونه بيان کړئ.
۵. په مضاربت کې د گټې شرطونه ووايست.

کورنۍ دنده

د مطلق او مقيد مضاربت صورتونه په خپلو کتابچو کې وليکئ.

مضاربت ۲

په تېر درس کې مو مضاربت د ارکانو او شرايطو سره وپېژانده، په دې درس کې د مضاربت احکام او هغه شيان چې مضاربت ورباندې پای مومي، ورباندې کوو.

هر کله چې مضاربت د يو شرط د خلل له امله فاسد شو، مضارب د مناسبې مزدورۍ مستحق گڼل کېږي او په گټه کې نشي شريکيدای، نو که چېرې يو څوک چا ته ووايي: زما مال د بنسکار لپاره واخله، څه چې دې بنسکار کړل، د مضاربت په توگه زما او ستا تر منځ شريک دي، په دې صورت کې د مضارب لپاره د مضاربت په اساس هيڅ نشته، ځکه دا صحيح مضاربت ندی او نه ورباندې د صحيح مضاربت احکام پلي کېږي، بلکې دې سړي ته به مناسبه مزدوري ورکول کېږي، برابره ده چې نوموړي مضاربت گټه کړې وي او که نه، ځکه چې فاسد مضاربت د فاسدې اجارې غوندې دی.

د صحيح مضاربت احکام:

۱. مضارب (کاريگر) چې کومه پانگه په لاس کې لري، ورسره امانت ده او دی په خپله امين گڼل کېږي، ځکه چې ده دا مال د خپل مالک په اجازه قبض کړی دی.
۲. مضارب په اخیستنې او پلورنې کې وکیل گڼل کېږي، ځکه دی د هغه کار په اساس چې ده ترسره کړی دی، د مال د يوې برخې مالک وگرځيد.
۳. مضارب په مضاربت کې د خپلې برخې د گټې په اندازه شريک شمېرل کېږي، ځکه دی د مال د ځينې برخې مالک وگرځيد د هغه کار په اساس چې ده ترسره کړی دی.
۴. کله چې په يو سبب د اسبابو سره مضاربت فاسد شو، اجاره گرځي او مضارب د مال د خاوند مزدور دی، نو مناسبه اجوره به ورکول کېږي.
۵. که چېرې مضارب د عقد ټاکلو له شرطونو څخه مخالفت وکړي، غاصب شمېرل کېږي، ځکه ده د بل چا په ملکيت تېری کړی دی.
۶. د مضاربت تاوان د مال په خاوند دی، په هغه صورت کې چې گټه شتون ونلري، خو که چېرې له گټې څخه وروسته تاوان رامنځ ته شوی وي، دا تاوان به له گټې څخه ورکول کېږي.^۱

۱- مختصر الطحاوي ۱۲۴.

فعالیت: زده کوونکي دې د فاسد مضاربت د مثالونو په هکله په خپلو منځو کې مباحثه وکړي.

د مضاربت پای: مضاربت په لاندې شیانو سره پای مومي:

۱. په فسحه او له منځه وړلو باندې مضاربت پای مومي.
۲. کله چې مضارب له تصرفاتو څخه منع شي، مضاربت پای ته رسېږي.
۳. کله چې یو له عاقدینو څخه، د مال خاوند یا مضارب مړ شي.
۴. کله چې یو له عاقدینو څخه لیونی شي.
۵. کله چې د مضاربت پانگه د مضارب په لاس کې له منځه ولاړه شي.

د مضاربت په هکله مسئلې:

۱. کله چې د مضارب لپاره پرته له تجارتي مال څخه گټه وټاکل شي، مضاربت جواز نلري.
۲. مضارب دا واک لري چې د مضاربت مال بل چا ته د دې لپاره ورکړي چې له بل ښار څخه ورته سامان راوړي، پداسې حال کې چې اجوره یې ورسره نه وي منلې.
۳. مضارب دا واک نلري چې د مضاربت مال بل چا ته د مضاربت لپاره ورکړي او له چا سره شریک شي او نه یې له خپل او بل مال سره گډولای شي، خو که چېرې د مال خاوند ورته داسې ویلي وي چې کارونه پخپله خوښه کوه، بیا خپلواک دی.
۴. مضارب به خپل واجبي مصارف د مضاربت له مال څخه کوي، دوا او د علاج مصارف هم په واجبي نفقاتو کې شمېرل کېږي، ځکه د بدن اصلاح یې پدې باندې راځي او پرته له جوړ صحتنه هیڅ تجارت نشي کولای.
۵. که چېرې مضاربت گټه کړې وي، مصارف به له همدې څخه کېږي او که چېرې یې گټه نه وي کړې، بیا به له پانگې څخه حسابېږي، ځکه چې مصارف د مال له منځه تللي برخه ده.
۶. که چېرې د مضارب او د مال د خاوند تر منځ د مال د بېرته ورکړې په هکله اختلاف رامنځ ته شو، د مال د خاوند خبره د باور وړ ده.
۷. مضارب ته به تر هغه پورې گټه نه ورکول کېږي تر څو چې مال په ییسو بدل نشي او د مال خاوند ته یې نقدې تسلیم کړې نه وي.

ارزونه

الف: لاندې پوښتنو ته ځواب وواياست:

۱. په کومو حالاتو کې اجر مثل د مال په خاوند باندې لازمېږي.
۲. د مضاربت اړوند ځينې احکام وواياست.
۳. د مضاربت عقد څه وخت له منځه ځي؟ په لنډ ډول يې بيان کړئ؟
۴. ايا مضارب کولای شي مضاربت مال بل چا ته په مضاربت ورکړي؟
۵. مضاربت کونکي د مضاربت اړوند مصارف له کوم ځای څخه پوره کوي؟ موضوع روښانه کړئ.

ب: لاندې خالي ځايونه په مناسبو کلمو ډک کړئ:

۱. هغه مهم حالات چې مضارب ورباندې د مناسبې مزدورۍ مستحق گرځي، عبارت دي له.....
۲. ستاسې په مقرر کتاب کې د صحيح مضاربت احکام عبارت دي له.....
۳. مضاربت پدې..... شيانو پای مومي.

کورنۍ دنده

د لوست مهم مطالب په خپلو کتابچو کې وليکئ.

هبه

هبه ډالی او صدقې ته شامله ده، ځکه چې معناوې یې سره نږدې دي، که چېرې څوک څه شی کوم اړ سړي ته د الله ﷻ د رضا په خاطر ورکړي، دا صدقه ده، خو که چېرې یې چا ته د دوستۍ له کبله ورکړي، بیا هدیه ده، خو که دا یوه معنا هم پکې موجوده نه وي، بیا هبه ده.

د هبې معنا

هبه په لغت کې ورکړې او تبرع ته وايي. ^(۱)

او د فقهاوو په اصطلاح کې هر هغه عقد او تړون چې په ژوندانه کې پخپله خوښه پرته له کوم عوض څخه بل ته ملکیت ثابتوي، هبه بلل کېږي. ^(۲)

د هبې د روا والي دليل

هبه په قران کریم، احادیثو او اجماع باندې روا شوې ده.

۱. قران کریم: الله ﷻ فرمایي: «فَإِنْ طَبْنَ لَكُمْ عَنْ شَيْءٍ مِنْهُ نَفْسًا فَكُلُوهُ هَنِيئًا مَرِيئًا» (سورة النساء، ۴ آیت) ژباړه: که چېرې تاسې ته خپلو بسځو د مهر څه برخه دروښنله، نو په خوښۍ سره یې وخورئ.

۲. سنت: نبي اکرم ﷺ فرمایي: «لَا تَحْفَرَنَّ إِحْدَاكُمْ أَنْ تُهْدِيَ لِحَارَتِهَا وَلَوْ كُرَاعَ شَاةٍ مُحْرَقًا». ^(۳) ژباړه: که یوه بسځه خپلې گاونډۍ ته په هدیه کې د پسه یو ښنگری (سوم) ورکوي، هغه دې هم سپک نه گڼي.

۳. اجماع: د هبې د ټولو ډولونو په استحباب اجماع شوې ده.

د هبې رکن: ایجاب او قبول له قبض سره د هبې رکن دی. ^(۴)

فعالیت: یو شمېر زده کوونکي دې د هبې څو صورتونه تمثیل کړي.

د هبې شرطونه: هبه ځانگړي شرطونه لري چې په لاندې ډول بیانېږي:

۱. هبه کوونکی باید د هبې (بخشش) ورکولو اهلیت ولري یعنې عاقل او بالغ وي.
۲. موهوب (بښل شوی شی) باید د هبې په وخت کې موجود وي.
۳. موهوب باید ارزښتناک مال وي، نو د تښتیدلي اوبښ هبه صحیح نده.
۴. موهوب باید مملوک مال وي، نو د مباحاتو بښل صحیح ندي.
۵. موهوب باید د هبه کوونکي ملکیت وي، د بل چا د مال هبه کول صحیح نه دي.

۱- لسان العرب ۱/۸۰۳.

۲- فتح القدير ۷/۱۱۳.

۳- موطأ امام مالک (رح).

۴- المسبوط ۱۲/۷۵.

۶. موهوب مال باید جلا شوی او په امان کې وي، د تیت او خور شي هبه کول صحیح ندي.

۷. د موهوب مال قبض باید د واهب په اجازه ترسره شوی وي.

د قبض ډولونه

د هبې قبض په دوه ډوله راتلای شي چې یو ته اصالتاً او بل ته نیابتاً قبض ویل کېږي.

۱- اصالتاً قبض: هغه قبض دی چې یو سړی پخپله د ځان لپاره شی قبض کړي، د جواز

شرط یې یواځې عقل دی، بلوغ ورته شرط ندی، نو د لیوني قبض صحیح ندی.

۲- نیابتاً قبض: هغه قبض دی چې د ماشوم پر ځای د هغه ولي یې ترلاسه کړي، د جواز

شرط یې د ولایت موجودیت او سرپرستي ده.^(۱)

د هبې حکم

د ملکیت ثبوت دی، د هغه چا لپاره چې هبه ورته شوې وي، پداسې توګه سره چې رجوع او

فسخه پکې راتلای شي، رسول الله ﷺ فرمایي: ((واهب بېر ته خپل بښلی مال په هغه صورت

کې غوښتلای شي چې عوض یې نه وي اخیستی.))^(۲)

ارزونه

الف: لاندې پوښتنې ځواب کړئ:

۱. هبه په لغت او اصطلاح کې څه ته وايي؟

۲. د هبې شرطونه بیان کړئ.

۳. قبض په څو لارو سرته رسېږي؟ واضح یې کړئ.

۴. د هبې حکم وواياست.

ب: لاندې خالي ځایونه په مناسبو کلمو ډک کړئ:

۱. هبه ورکوونکی باید د..... د..... اهلیت ولري.

۲. رسول الله ﷺ فرمایي: ((واهب خپل بښلی مال بېر ته غوښتلای شي تر څو

چې..... نه وي اخیستی.))^۳

کورنۍ دنده

دلوست مهم مطالب په خپلو کتابچو کې ولیکئ.

۱- بدائع الصنائع: ج ۵ ص ۱۲۶.

۲- نصب الرایه ۱۲۵/۴.

۳- نصب الرایه ۱۲۵/۴.

هېبه ۲

په تير درس کې مو د هېبې تعريف، شرايط او ارکان وپيژندل، اوس پدې هکله نوره خپرنه کوو او په هېبه باندې د رجوع موانع او خپلو اولادونو ته يې ورکړه او داسې نور بيانوو.

لومړی: په هېبه باندې د رجوع موانع

احمد محمود ته غوا وېښله، وروسته له څه مودې بېرته پښیمانه شو، غواړي چې بېرته خپله غوا له محمود څخه واخلي، ایا دا کار ورته روا دی او که نه؟

دا کار په خپل ذات کې روا دی، خو دا یو کمزوی عمل دی چې د انسان له شان سره مناسب نه دی، خو په ځینو صورتونو کې د موانعو له امله رجوع ورباندې روا نده.

پر هېبه باندې د رجوع موانع

۱. کله چې د هېبې مالي عوض ورکړل شي:

یعنې واهب ته د هېبې مالي بدله ورکړي او واهب دا عوض قبض کړي، بیا خپل بېنبل شوی شی نشي غوښتلی.

۲. کله چې خپلوانو ته شی وېښل شي:

که چېرې یو څوک خپلو داسې خپلوانو ته چې د ده له محارمو څخه وي، مال بخشش کړي، بېرته یې ورڅخه نشي غوښتلی، ځکه چې خپلوي معنوي عوض دی.

۳. کله چې بېنبل شوي شي کې زیاتوالی وشي:

یعنې بېنبل شوې غوا بچی وزېږوي او یا ټوټه وي، وگنډل شي، بیا یې غوښتل روا ندي.

۴. کله چې موهوب له ملکیت څخه ووځي: یعنې یا یې خرڅ کړي او یا یې بل چا ته بېنبلې وي، رجوع ورباندې نشي کولای.

۵. کله چې یو له عاقدینو څخه خپل ژوند له لاسه ورکړي.

۶. کله چې بېنبل شوی شی له منځه ولاړ شي.

۷. کله چې بڼځه خپل خاوند او یا خاوند خپلې بڼځې ته شی بخشش کړي، بیا یې هم نشي غوښتلی.

دویم: اولاد ته ورکړه

خپل اولاد ته په ورکړه کې مساوات مستحب دی او د روغتیا په حالت کې یو پر بل غوره کول مکروه دي.

له مستحب مساوات شخه مراد كوم ډول مساوات دى؟ پدې هكله فقهاء په دوو ډلو وېشل شوي دي:

۱- د امام ابو يوسف رحمه الله تعالى نظر:

د پلار لپاره دا مستحب ده چې په ورکړه کې د نارینه او ښځینه اولاد تر منځ مساوات مراعات کړي، د دې دليل د نبي اکرم ﷺ دا حديث دی چې فرمايي: ((تاسې په ورکړه کې د بچو تر منځ برابري مراعت کړئ، که زه چېرې غوره والی کوونکي وای، ما به ښځینه اولاد ته په نارینه وو باندې غوره والی ورکړي وای.))^(۱)

۲- د امام محمد رحمه الله تعالى نظر

امام محمد رحمه الله تعالى وايي: پلار ته پکار ده چې د اولادونو تر منځ په ژوند کې هغه ویش وکړي چې الله تعالى په ميراث کې کړی، يعنې په ژوند کې دې هم نارینه اولاد ته د ښځینه اولاد په پرتله دوه چنده ورکوي، ځکه دا ویش الله ﷻ کړی دی.

فعاليت: خو تنه زده کوونکي دې په ډله ييزه او يا انفرادي توگه د هبې د يو يو شرط د حکمت په اړه خپلو ملگرو ته معلومات ورکړي.

دریم: په ورکړه کې مساوات او برابروالی

په ورکړه کې د اولادونو تر منځ د برابري او مساوات خیال ساتل واجب ندي، بلکې یو مستحب عمل دی، نو که چېرې یو څوک ځینو اولادونو ته په نورو باندې زیاتوالی کوي، صحیح دی، سره له کراهيته، خو هغه احادیث چې په برابروالی باندې امر کوي، په استحباب محمول دي.

څلورم: مور او پلار ته ورکړه

مور او پلار ته په ورکړه کې د مساوات او برابري خیال ساتل سنت دي، خو ځینې وختونه د مور غوره والی په پلار باندې په زیاته ورکړه او عزت کولو سره جواز لري، نظر په هغه احادیثو چې پدې هکله راغلي دي.

۱- قال عليه السلام: ((سوا بين اولادكم في العطية ولو كنت مؤثراً لأثرت النساء على الرجال)) مجمع الزوائد ۱۵۳/۳.

پنځم: ورونو او خویندو ته ورکړه

په هېو او بخششونو کې د ورونو او خویندو تر منځ تعادل ساتل مستحب دي، په هغه صورت کې چې په اړتیاوو کې سره برابر وي، خو د مشر خاص کول په څه زیات شي جواز لري، رسول الله ﷺ فرمایي: ((مشر ورو د پلار ځای لري)).^(۱)

د هبې په هکله مسئلې

۱. که چېرې یو څوک چا ته داسې غوا چې گډه کې یې بچي وي، پرته له بچي هبه کړي، روا ندي، ځکه دا داسې هبه ده چې په بل شي سره مشغوله او بنده ده.
۲. که چېرې څوک چا ته داسې شي چې وپشل شوی او بېل شوی وي، ویني، حال دا چې د قبض او ترلاسه کولو اجازه ورنکړي، خو که د واهب په وړاندې قبض او ترلاسه شي روا دي.

ارزونه

أ. لاندې پوښتنې ځواب کړئ:

۱. د هبې د بېرته غوښتنې موانع بیان کړئ.
۲. په کومو حالاتو کې مور او پلار ته د اولاد ترمنځ توپیر کول روا دي؟
۳. ایا ځوی کولای شي چې د مور او پلار او یا له خپلوانو څخه هغه تحفه چې ورکړي وه، بېرته واخلي؟

ب لاندې عبارات بشپړ کړئ:

۱. که چېرې څوک چا ته غوا پرته له هغه بچي چې گډه کې یې دی، هبه کړي.....
۲. د هبې د بېرته اخیستلو غوښتنه صحیح نده، خو په..... او یا د..... په پري کړه صحیح ده.

کورنۍ دنده

د لوست مهم مطالب په خپلو کتابچو کې وليکئ او خپلې کورنۍ ته دغه لوست ولولئ.

^۱ - بیهقي او طبراني روایت کړی دی.

اتلسم لوست

وديعت (امانت)

احمد زید ته وايي: دا راډيو واخله، ما ته يې وساته او يا دا له تا سره امانت شوه. دې عمل ته وديعت وايي.

د وديعي معنا

وديعه د (و، د، ع) له تورو څخه اخېستل شوې چې په لغت کې ترک او پرېښودلو ته وايي، يعنې له بل چا سره د ساتنې پخاطر د يو شي اېښودلو ته وديعه وايي.

او د فقهاوو په اصطلاح کې:

صريحاً او يا دلالتاً په خپل مال باندې د بل چا مسلطول، د حفاظت او ساتنې لپاره، وديعه بلل کېږي.^(۱)

اصطلاحات

مودع: د دال په زېر سره، امانت ورکونکي ته وايي

مودع: د دال په زور باندې امانت اخستونکي ته وايي.

د امانت د روا والي دليل

ايداع يا امانت اېښودل په قران کریم او احاديثو باندې روا شوي دي.

لومړی قران کریم: الله ﷻ فرمايي: «إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُكُمْ أَنْ تُؤَدُّوا الْأَمَانَاتِ إِلَىٰ أَهْلِهَا» (النساء، ۸) الله ﷻ تاسې ته امر کوي چې امانتونه هغه چا ته وسپارئ چې اهليت يې لري.

دويم حديث:

نبي اکرم ﷺ فرمايي: «أَدِّ الْأَمَانَةَ إِلَىٰ مَنْ ائْتَمَنَكَ وَلَا تَخُنْ مَنْ خَانَكَ»^(۲) ژباړه: چا چې امين گڼلی يې، هغه ته خپل امانت وسپاره او له هغه چا سره خيانت مه کوه چې له تا سره يې خيانت کړی دی.

د امانت يا وديعت رکن

د وديعت رکن ايجاب او قبول دی.

د وديعت په عاقدينو کې يواځې عقل شرط دی او بلوغ ته اړتيا نه ليدل کېږي.

۱- حاشيه ابن عابدين ۵۱۵/۴.

۲- ابو داود او ترمذي روايت کړی دی.

فعالیت: یو شمېر زده کوونکي دې د ودیعت صورت په ټولگي کې تمثیل کړي.

د امانت حکم: په لازمي او حتمي ډول مالک ته د شي ساتل د امانت حکم دی.

د امانت د ساتلو ليارې

هغه څوک چې امانت ورسره اېښودل شوی دی، د امانت په ساتلو داسې مکلف دی لکه څنگه چې خپل مال ساتي او په هغه چا به یې ساتي چې د ده په عیال کې شامل وي او په ده یې نفقه لازمه وي، لکه د ده بنځه، زوی او مزدور یې.

ایا ودیعه تاوان لري او که څنگه؟

له چا څخه د ساتنې لپاره د امانت اخیستل د ثواب کار دی، خو د دې مال ساتنه به د خپل مال په څېر کوي او د ده له تقصیر څخه پرته د مال د تلف په صورت کې په ده باندې تاوان نه لازمهږي، ځکه نبي اکرم ﷺ فرمایي: «په هغه چا باندې چې امانت ورسره اېښودل شوی، تاوان نشته، خو په هغه صورت کې چې خیانت یې کړی وي، بیا به تاوان ورکوي»^۱

فعالیت: څو تنه زده کوونکي دې په انفرادي توگه د ودیعت د هر شرط د حکمت په هکله

خپلو ملگرو ته معلومات ورکړي.

د امانت د تاوانیدو حالات: په لاندې حالاتو کې د امانت تاوان ورکول لازمهږي:

۱. هغه څوک چې امانت ورسره اېښودل شوی، د امانت ساتل پرېږدي.
۲. کله چې مؤتمن امانت له هغه چا سره کېږدي چې هغه د ده په عیال کې نه وي او یا یې هغه چا ته ورکړي چې دی ورباندې خپل مال عادتاً نه ساتي.
۳. کله چې د امانت مال هغه څوک استعمال کړي چې ورسره اېښودل شوی، یعنې امانت استعمال کړي او گټه ترېنه واخلي.
۴. کله چې له امانت څخه منکر شي.
۵. کله چې امانت له خپل مال سره گډ کړي.
۶. کله چې مودع د مودع د ساتنې له شرایطو څخه مخالفت وکړي، یعنې د هغه د ټاکلو شرایطو لاندې یې ونه ساتي.

امانت په لاندې حالاتو کې پای مومي:

۱. کله چې امانت مال بېرته خپل خاوند ته ورکړي.

^۱ - بیهقي او دار قطني روایت کړی دی.

- ۲. کله چې يو له عاقدينو څخه خپل ژوند يا اهليت له لاسه ورکړي.
- ۳. کله چې د امانت مال مالک بل څوک وگرځي، يعنې ملکيت يې انتقال ومومي.

د امانت اړوند مسائل:

- ۱. کله چې د امانت ساتونکي او امانت ورکوونکي تر منځ اختلاف څرگند شي، امانت ساتونکي ووايي: ستا امانت ما سره له منځه ولاړ او يا ما درکړ، حال دا چې امانت ورکوونکي ووايي: نه داسې نده، نو د هغه چا خبره د باور وړ ده چې امانت ورسره اېښودل شوی دی، ځکه چې په ساتنه باندې امين گڼل شوی دی.
- ۲. که چېرې دوه تنه له يو سړي سره څه شی امانت کېږدي او دواړه ولاړ شي، وروسته يو راشي او خپله برخه وغواړي، ده ته به تر هغه چې بل ملگري يې نه وي حاضر شوی، خپله حصه نه ورکول کېږي.^۱

ارزونه

- ۱- لاندې شيان بيان کړئ:
  - وديعه يا امانت لغتاً او اصطلاحاً تعريف کړئ.
  - امانت بايد څرنگه وساتل شي؟
  - د امانت ساتونکي په کومو حالاتو کې ضامن گڼل کېږي؟
  - په کومو حالاتو کې امانت پای مومي؟
  - که چېرې د امانت خاوند او د هغه ساتونکي ترمنځ اختلاف پيدا شي، نو د کوم يو خبره د اعتبار وړده؟ واضح يې کړئ.
- ۲- لاندې خالي ځايونه په مناسبو کلمو ډک کړئ:
  - موډع ته..... هم ويل کېږي، او همدارنگه موډع ته..... ويل کېږي.
  - د امانت ساتونکي ضامن نه وي، په هغه حالت کې چې.....

کورنۍ دنده

د خلکو د امانتونو کېښودل او د هغو د ساتلو د گټو تر عنوان لاندې په پنځو کرښو کې يوه مقاله وليکئ.

۱- الميسوط: ۱۱/۱۲۳.

مدینې منورې ته د نبي کریم ﷺ هجرت

له هجرت څخه مخکې

کله چې د مدینې منورې مشرانو له نبي کریم ﷺ سره د عقبې دویم بیعت وکړ او قریش لدې بیعت څخه خیر شول، نو د مکې د مشرکینو ضرر رسول لاپسې زیات شول، ځکه دوی پوهېدل چې له مسلمانانو سره د مدینې منورې د اوس او خزرج قبیلو مرسته د مسلمانانو د قوت لامل گرځي.

پدې وخت کې مسلمانان نبي کریم ﷺ ته راغلل او له هغه څخه یې مدینې منورې ته د تللو اجازه وغوښتله، نبي کریم ﷺ مدینې منورې ته د هجرت اجازه ورکړه او مسلمانانو مدینې منورې ته په پټه توگه هجرت پیل کړ.

د هجرت په اړه د ابوبکر صدیق رضی الله عنه غوښتنه

ابو بکر صدیق رضی الله عنه هم نبي کریم ﷺ ته تشریف یووړ او مدینې منورې ته یې د هجرت اجازه ورڅخه وغوښته، خو نبي کریم ﷺ ورته وویل: یو څه وخت دې انتظار وباسي، امکان شته چې الله تعالی ورته ملگری پیدا کړي.

د دې خبرې په اورېدو سره ابوبکر صدیق رضی الله عنه ډېر خوښ شو او د سفر لپاره په تیاري نیولو بوخت شو، دوه قوي اوبسان یې تیار کړل.

د مکې د مشرکینو د مشرانو دسیسه

د قریشو مشرانو دا خبره حس کړه چې نبي کریم ﷺ مدینې منورې ته هجرت کوي او کله چې نبي کریم ﷺ مدینې منورې ته هجرت وکړي، نو شونې ده چې مسلمانان به د عزت او قدرت خاوندان شي چې دا به د دوی لپاره لوی خطر وي، لدې امله دوی په دار الندوة کې را ټول شول چې پدې وخت کې ابلیس هم د نجد د خلکو په جامه کې دې مجلس ته ورغی او جلسه پیل شوه.

یوه وویل: پرېږدئ چې محمد ﷺ له مکې څخه بهر شي او موږ یې له شر څخه په آرام شو.

ابلیس وویل: دا خبره سمه نده، ځکه هغه کولای شي چې په خپل ځان خلک راټول کړي او په راتلونکي کې ستاسو لپاره ډېرې ستونزې پیدا کړي.

بل وويل: هغه بندي کوو تر هغه چې مړ شي.

ابليس وويل: دا هم سمه خبره نده، ځکه چې ملگري يې خبرېږي او هغه له مور څخه خلاصوي.

ابو جهل وويل: له هرې قبيلې څخه يو تکړه ځوان ټاکو او هر يوه ته تېره توره ورکوو، تر څو ټول په يو ځای په محمد ﷺ باندې حمله وکړي او هغه په يو وژونکي گوزار سره وژني چې پدې صورت کې به د محمد ﷺ قبيله (عبد مناف) ونشي کولای له ټولو عربو سره جنگ وکړي، نو په پای کې به اړ شي چې د ديت اخيستلو ته غاړه کېږدي.

ابليس وويل: همدا معقوله خبره ده.

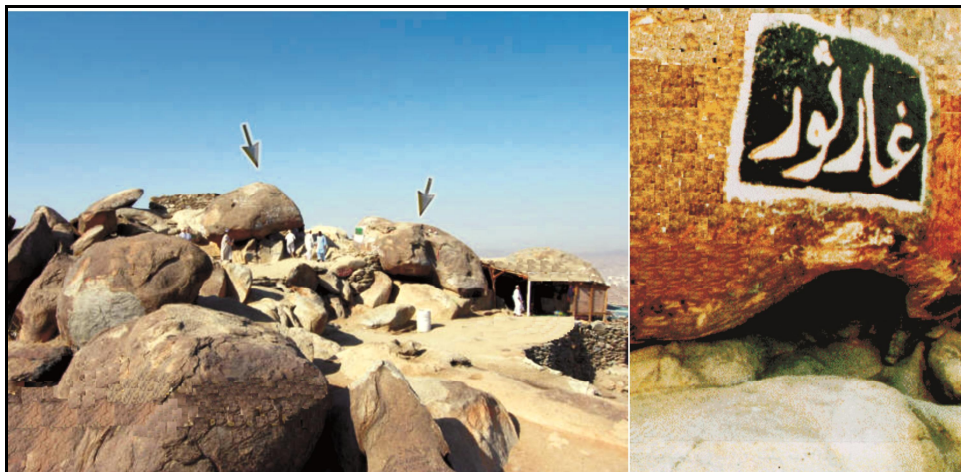
پدې ترتيب ټول له ابليس او ابو جهل سره پدې نظر کې سره شريک شول او ټول اتفاق ته ورسېدل.

لدې توطئې څخه د نبي کریم ﷺ خبر بدل: پدې وخت کې جبرئيل امين نبي کریم ﷺ ته راغی او ورته وېي وويل چې: د هجرت تياری ونيسه او نن شپه په خپله بستره کې مه ویده کېږه، هماغه و چې نبي کریم ﷺ د هجرت تياری ونيو.

حضرت علي رضي الله عنه ته دنده سپارل: څرنگه چې له نبي کریم ﷺ سره د مکې د خلکو ډېر امانتونه موجود وو او هغه ﷺ نه غوښتل چې دا امانتونه ضايع شي او همدارنگه د دې لپاره چې ابو جهل او ملگري يې دا گومان وکړي چې نبي کریم ﷺ تر اوسه پورې په خپل کور کې دی، نو حضرت علي رضي الله عنه ته يې وظيفه وسپارله چې د ده په کور کې پاتې شي، څو خلکو ته يې خپل امانتونه وسپاري او د قريشو توطنه جوړوونکي مصروف وساتي او ورته يې لارښوونه وکړه چې هوښيار او خپل حال ته متوجه واوسي، همدارنگه دا ډاډ يې هم ورکړ چې کفار ده ته هېڅ ضرر نشي رسولای، ځکه نبي کریم ﷺ خبر درلود چې قريشو يوازې د هغه ﷺ د قتل دسيسه جوړه کړې ده او د نورو د قتل او ضرر له پاره هېڅ تصميم نه لري.

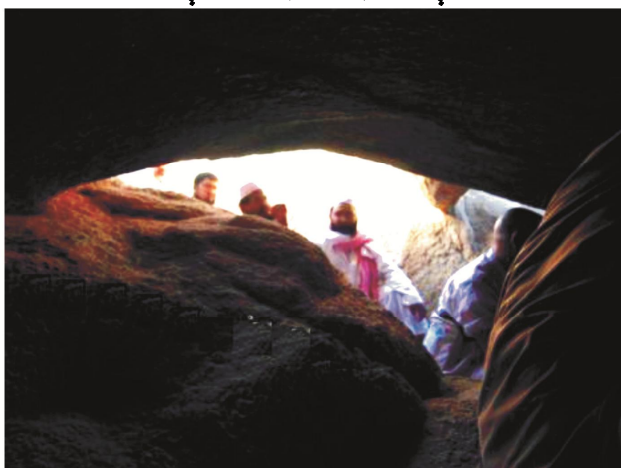
له خپل کور څخه د نبي کریم ﷺ وتل: نبي کریم ﷺ د بعثت په څوارلسم کال د صفوې د مياشتې په اووه ويشتمه نېټه له خپل کور څخه ووت، په خپل لاس کې يې يو موتی خاورې واخيستې، هغه يې د مشرکانو په سرونو وشيندلې او د کفارو د صفونو له منځه پداسې حال کې تېر شو چې ديس سورت يې تلاوت کاوه. څه وخت وروسته دوی متوجه شول چې د هغوی د هر يوه په سر خاورې پرتې دي، يوه وويل: محمد ﷺ له کور څخه وتلی دی.

کفار وارخطا شول، کله چې دوی کور ته ننوتل نو ویې لیدل چې نبي کریم ﷺ په خپله بستره کې نشته او پر ځای یې حضرت علي رضی الله عنه پیدا کړ. د ثور غار ته ورتگ: مشرکینو د نبي کریم ﷺ د پیدا کولو په منظور هر لوري ته کوبښونه پیل کړل، خو نبي کریم ﷺ پدې توانېدلی و چې د ابوبکر صدیق رضی الله عنه په ملگرتیا سره د ثور غره ته (چې د مکې مکرّمې په جنوب ختیځ خوا کې موقعیت لري) ولاړ شي او هلته په یوه غار کې پناه واخلي.

د ثور په غار کې د نبي کریم ﷺ پاتې کېدل

نبي کریم ﷺ له ابوبکر صدیق رضي الله عنه سره د ثور په غار کې درې ورځې پاتې شو او پدې دريو ورځو کې هره شپه د ابوبکر صدیق رضي الله عنه د زوی عبدالله په واسطه د مکې د خلکو له احوال څخه خبرېدل او عامر بن فهیره به (چې د ابوبکر صدیق رضي الله عنه غلام و) هره ورځ خپل پسونه د څرولو له پاره دې ځای ته راوستل او کله به چې دوی دواړو د هغو له شیدو څخه استفاده وکړه نو د شپې په تیاره کې به بېرته مکې ته راستنېده.

نبي کریم ﷺ دا درک کړې وه چې د مکې مشرکین به له ټولو څخه مخکې د مدینې منورې لاره (چې د مکې مکرمې شمال لور ته موقعیت لري) ډېره وڅاري او تر خپل نظر لاندې به یې ونیسي، نو لدې امله یې د مکې مکرمې جنوب لوری چې په تمامه معنا معکوس او بې گومانه وه غوره کړه. له دريو ورځو وروسته د عبدالله بن اريقط په ملگرتیا د مدینې منورې په لوري وخوځېدل او له آتو شپو ورځو تېرولو وروسته مدینې منورې ته ورسېدل.

د جایزې او انعام ټاکل: قریش چې د خپلې دسیسې د ناکامېدلو له امله پرېشانه شوي وو، د بېړنۍ ناستې په پای کې یې تصمیم ونیوه چې د هغوی د نیولو له پاره له هرې ممکنې وسیلې څخه کار واخلي، نو لدې امله یې سره لدې چې د مکې مکرمې څخه د وتلو ټولې لارې یې تړلې وې، داسې اعلان وکړ: هر هغه چا چې دوی دواړه یې مور ته په لاس راکړل، سل (۱۰۰) اوبشان به انعام ورکړو.

د سراقه بن مالک هڅه: د دې اعلان له امله سراقه بن مالک (چې په هغه وخت کې مشرک و) د هغو خلکو له جملې څخه و چې په هر لوري يې کونښن کولو تر څو د نبي کریم ﷺ کوم اثر پيدا کړي او د دغې لويې جايزې وړ وگرځي.

په ځمکه کې د سراقه بن مالک د آس پښې خښېدل: سراقه وکولای شو چې نبي کریم ﷺ وويني، خو کله يې چې کونښن وکړ څو خپل ځان نبي کریم ﷺ ته نږدې کړي، نو د آس پښې يې دوه ځلې په ځمکه کې ننوتلې، سراقه پدې متيقېن شو چې الله تعالی د خپل پيغمبر ﷺ حفاظت کوي او دی هېڅکله نه شي کولای چې هغه ته ضرر ورسوي، نو هماغه و چې سراقه وعده وکړه چې دی به د نبي کریم ﷺ په اړه هېچا ته څه نه وايي او پدې ترتيب سره سراقه مکې ته وگرځېد.

فعاليت: لاندینيو کسانو د نبي کریم ﷺ په هجرت کې څه رول لوبولی دی؟:

ابوبکر، ابو جهل، حضرت علي،

سراقه بن مالک، عامر بن فهیره، عبد الله بن اريقط.

زده کوونکي دې پدې فعاليت کې په انفرادي او ډله بيزه توگه برخه واخلي.

د لوست گټې

۱. سره لدې چې مسلمانان د الله تعالی په مرسته يقين لري، خو بيا هم بايد د کارونو په سرته رسولو کې پلان، احتياطي تدابير او اسباب په پام کې ولري.
۲. د امانتونو سپارل خپلو خاوندانو ته اسلامي فريضه ده، آن تر دې چې په بهرنيو حالاتو کې هم بايد ورته پام وشي.
۳. د نبي کریم ﷺ په وړاندې د حضرت ابوبکر صديق او حضرت علي رضی الله تعالی عنهما د مقام او منزلت لوړوالی او د پيغمبر ﷺ په هجرت کې د دوی رول.
۴. د پيغمبر ﷺ په وړاندې د ابو جهل او د هغه د ملگرو بدې.
۵. د الله تعالی لخوا د خپل پيغمبر حفاظت او ساتنه.

فعالیت: نورې هغه گټې چې له لوست څخه تر لاسه کېږي، بیان کړئ.

ارزونه

- أ. لاندینو پوښتنو ته ځواب وواياست:
۱. د دې لوست عمده ټکي په گوته کړئ.
  ۲. نبي کریم ﷺ په کوم تاریخ خپل کور پرېښود؟
  ۳. ولې نبي کریم ﷺ د خپل هجرت مسیر د ثور د غاړه په لوري و ټاکه؟
  ۴. د مکې د مشرانو په جلسه کې کومې خبرې وشوې؟
- ب. لاندې خالي ځایونه په مناسبو کلمو ډک کړئ:
- ( ) هغه شپون و چې نبي کریم ﷺ او ابو بکر صدیق رضي الله عنه د ثور په غاړه کې د هغه له پسونو څخه گټه پورته کوله.
- ابلیس د پیغمبر صلی الله د وژلو په اړه د ( ) نظر تایید کړ.
- پیغمبر ﷺ د ( ) نېټه د مدینې منورې په لور د هجرت په نیت له خپل کور څخه ووت.
- مدینې منورې ته د پیغمبر ﷺ او ابوبکر صدیق رضي الله عنه د هجرت د لارې لارښوونه ( ) په غاړه درلوده.

کورنۍ دنده

پورتنی لوست په لنډه توگه په خپلو تعبیرونو سره په خپلو کتابچو کې ولیکئ!

د لاندې اشخاصو نومونه په صحیح او مکمله توگه پنځه ځلې په خپلو کتابچو کې ولیکئ!

(صدیق)، (بن فهیره)، (بن اریقط)، (بن مالک)

د لاندینو کسانو په اړه یوه یوه مناسبه جمله ولیکئ!

ابوبکر صدیق رضي الله عنه، حضرت علي رضي الله عنه، سراقه بن مالک، عامر بن فهیره، عبد الله بن اریقط، ابو جهل او ابلیس.

مدینې منورې ته د نبي کریم ﷺ رسېدل

د مدینې منورې لومړي کلي (قبا) ته د نبي کریم ﷺ رسېدل

کله چې د مدینې منورې مسلمانانو د نبي کریم ﷺ د هجرت او له مکې مکرمې څخه د هغه نبي کریم ﷺ د وتلو خبر واورېد، نو هره ورځ به د نبتو ته وتل او د نبي کریم ﷺ د راتګ له پاره به سترګې په لاره وو، د نیمې ورځې له گرمۍ څخه وروسته به بېرته خپلو کورونو ته ستنېدل، بالاخره د دوشنبې په ورځ چې د ربیع الاول د میاشتې اتمه نېټه او د بعثت څوارلسم کال و، له انتظار وروسته بېرته خپلو کورونو ته راوګرځېدل، نو پدې وخت کې یو تن یهودي چې د خرما په ونه کې و، ناڅاپه یې سترګې په نبي کریم ﷺ او د ده په خواږه ملګري ابوبکر صدیق رضی الله عنه ولګېدې، په ناڅاپي توګه یې په لوړ اواز وویل: ای د عربو ټولیه! دغه دی ستاسې هغه لارښود چې تاسو یې د راتګ انتظار کوئ او لیدلو ته یې تړي او لېواله یاستئ.

مسلمانان چې د نبي کریم ﷺ په رارسېدلو ډېر خوشحاله شول، د تکبیر په ویلو سره د نبي کریم ﷺ مخې ته ورغلل او د پیغمبر ﷺ په صفت سره یې هغه ته هرکلی ووايه.

قبا

قبا د مدینې منورې لومړی هغه کلی دی چې د مدینې منورې جنوب لور ته د مکې مکرمې په لار کې پروت دی، کله چې نبي کریم ﷺ قبا ته ورسېد، نو لومړی هغه څوک چې د نبي کریم ﷺ د مېلمستیا شرف یې په برخه شو، کلثوم بن هدم وه.

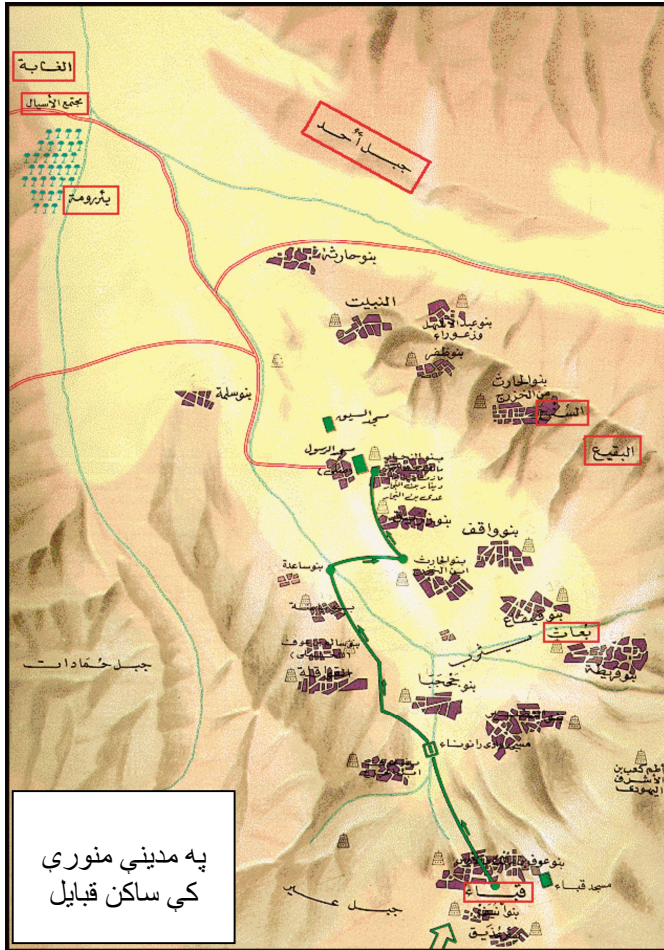
رسول الله ﷺ په قبا کې د خپل څلور ورځني اقامت په ترڅ کې تر ټولو مخکې د قبا په نوم د هغه مسجد بنسټ کېښود چې په قرآن کریم کې ورڅخه د تقوی د مسجد په نامه یادونه شوې ده او په هغه کې یې لمونځ ادا کول پیل کړل.

د حضرت علي عليه السلام رسېدل

حضرت علي رضي الله تعالى عنه چې کله له پېغمبر صلى الله عليه وسلم د لارښوونو سره سم د خلکو امانتونه دوی ته وسپارل، نو د مدينې منورې په لور يې حرکت وکړ او پېغمبر صلى الله عليه وسلم په قباء کې و چې حضرت علي عليه السلام ورورسېدل.

له قباء څخه د مدينې منورې په لور

د بني نجار خلک چې د ده له صلى الله عليه وسلم په پنځمه ورځ (چې د جمعې مبارکه ورځ وه) نبي کریم سره يې ماماگانو څخه وو، راوبلل، هغوی هم د خپل اخلاص له مخې چې له نبي کریم د بني صلى الله عليه وسلم په خدمت کې حاضر شول، نبي کریم صلى الله عليه وسلم درلود، ټول له خپلو تورو سره د نبي کریم نجار د خلکو په ملگرتيا د مدينې منورې مرکز ته حرکت وکړ او د جمعې مبارکې ورځې د لمانځه د وخت په رارسېدلو سره يې د بني سالم بن عوف په منطقه کې د جمعې لمونځ ادا کړ.

مدینې منورې ته داخلېدل: په همدغه ورځ د جمعي د لمانځه له ادا کولو څخه وروسته پيغمبر اکرم ﷺ د يثرب ښارگوټي ته ننوت چې لدې ورځې وروسته په مدينه الرسول او يا مدينه منوره سره ونومول شو، (مدينه په عربي ژبه کې د ښار په معنا ده، يعنې د پيغمبر ﷺ ښار او يا نوراني ښار). مدينې ته د نبي کریم ﷺ په رسېدلو د مدينې منورې د کليو خلک ډېر زيات خوښ او خوشحاله شول، خلکو خپله خوشحالي په مختلفو ډولونو ښکاره کوله، د انصارو وړو او کوچنيو نجونو په ډېره خوښۍ او خوشحالي سره دغه بيتونه د هر کلي د ترانې په توگه پيغمبر ﷺ ته وړاندې کول:

طلع البدر علينا	من ثنيت الوداع
وجب الشکر علينا	ما دعا لله داع
ايها المبعوث فينا	جئت بالامر المطاع

ژباړه

د وداع (په مدينه منوره کې د يو کلي نوم دی) له څوکو نه پر مور باندې د څوارلسمې سپوږمۍ راوختله

پر مور باندې شکر واجب دی تر هغې چې د الله ﷻ لوري ته يو دعوتگر دعوت (بلنه) کوي. اى مور ته راتلونکيه! تا له ځان سره داسې حکم راوړى دى چې منل او اطاعت يې فرض دى.

د انصارو د خلکو هیلې

سره لدې چې د انصارو خلک شتمن او بډای نه وو، خو د هغه ایماني احساس له مخې چې دوی درلود هر یوه یې غوښتل چې نبي کریم ﷺ د هغه کور ته تشریف یوسي، د نبي کریم ﷺ د اوبن پری به یې نیولو او ویل به یې: پر ما احسان وکړه، زه په خدمت کې یم، خو رسول اکرم ﷺ فرمایل: د اوبن لاره خوشې کړئ! هغه خپل ځای پېژني. تر هغه چې اوبن د ابو ایوب انصاري د کور مخې ته ګونډه شوه او پیغمبر ﷺ ورڅخه رابنکته شو او له هغه څخه وروسته یې د ابو ایوب انصاري په کور کې استوګنه غوره کړه.

په مدینه منوره کې د نبوي مسجد جوړول

په مدینه منوره کې تر ټولو لومړی کار چې نبي کریم ﷺ تر سره کړ، هغه د نبوي مسجد جوړول وو چې رسول اکرم ﷺ په خپلو مبارکو لاسونو باندې په جوړولو کې یې کار وکړ.

د لوست ګټې

۱. له پیغمبر ﷺ د مدینې منورې د خلکو (انصارو) مینه او اخلاص.
۲. په اسلام کې د مسجد جوړولو ارزښت، ځکه تر ټولو لومړی کوم کار چې پیغمبر ﷺ په مدینه منوره کې تر سره کړی، هغه د مسجد جوړول و.

- ۳. د مسلمانانو د مشرانو د هرکلي لپاره د خوبنۍ څرگندولو او د هرکلي د ترانو د ويلو روا والی.
- ۴. د ابو ايوب انصاري مقام او منزلت.

فعالیت: لدې لوست څخه چې نورې کومې گټې ترلاسه کېږي، بيان يې کړئ.

ارزونه

- أ. لاندینیو پوښتنو ته ځوابونه ووايست:
- ۱. د لوست عمده ټکي بيان کړئ.
- ۲. پیغمبر ﷺ او ملگری یې په کومه نېټه قباء ته ورسېدل؟ او څو ورځې یې هلته تېرې کړې؟ او تر ټولو مخکې یې څه وکړل؟
- ۳. پیغمبر ﷺ د کومو خلکو په ملگریټیا د مدینې منورې په لوري حرکت وکړ؟
- ۴. د یثرب نوم له کوم وخت څخه په مدینه الرسول تبدیل شو؟
- ب. لاندینی خالي ځایونه په مناسبو کلمو ډک کړئ:
- ۱. پیغمبر ﷺ لومړی د جمعي لمونځ په ( ) کې ادا کړ.
- ۲. په قباء کې د نبي کریم ﷺ د اوسېدلو وخت ( ) ورځې وو.
- ۳. پیغمبر ﷺ په قباء کې د اوسېدلو په وخت ( ) جوړ کړ.

کورنۍ دنده

د لوست ارزښتناک ټکي په يوه مقاله کې وليکئ!
 پورتني لوست ته په کتو سره لاندینیو کسانو او قومونو څه رول لوبولی دی؟
 يهودي سرې، کلثوم بن الهدم، علي بن ابي طالب، بني النجار، بني سالم،
 د انصارو کوچینیو نجونو، ابو ايوب انصاري.

د مسلمانانو تر منځ د وروړگلوۍ تړون

پېغمبر ﷺ د لومړي ځل لپاره د مهاجرينو او انصارو تر منځ د اسلامي وروړگلوۍ تړون قايم کړ چې د هغې اړیکې له نسبي اړیکو څخه هم ډېرې کلکې او محکمې وې.

د مهاجرينو او انصارو تر منځ وروړگلوۍ: مدینې منورې ته د نبي کریم ﷺ له رسېدلو وروسته د مهاجرينو او انصارو تر منځه د وروړگلوۍ د تړون اعلان وشو، پدې بنياد د انس بن مالک په کور کې يې د نوي تنو صحابه کرامو تر منځ چې نيمايي يې انصار او نيمايي نور يې مهاجر وو د وروړگلوۍ د تړون اعلان وکړ چې د هغې له امله به يې يو له بل څخه ميراث هم وړلای شو، او دا کار د مسلمانانو يو بل ته د ډېرې پاملرنې لامل و گرځېد.

د مدینې منورې د اوسېدونکو سره د يووالي تړون: لکه څنگه چې نبي کریم ﷺ د مهاجرينو او انصارو تر منځ د وروړگلوۍ تړون غښتلی کړ، همدارنگه يې د انصارو تر منځه او په ځانگړي ډول د اوس او خزرج قبيلو تر منځ چې د ډېرو کلونو را پدېخوا يې له يو بل سره دښمني درلوده، د وروړگلوۍ تړون قايم کړ.

همدارنگه پېغمبر ﷺ د مدینې منورې له ټولو اوسېدونکو يعنې له مسلمانانو، مشرکانو او يهودو سره د مرستې تړون لاسليک کړ چې د هغې په وسيله د مدینې منورې اوسېدونکو ته ديني او اقتصادي ازادې ورکړل شوه، او د بهرني يرغل په وړاندې مکلف وو چې له يو بل سره مرسته وکړي.

د لوست گټې

۱. د مسلمانانو تر منځ د وروړگلوۍ د اړیکو ژوندي کول او په ځانگړي ډول په هغه وخت کې چې يوه ډله له دوی څخه مهاجر او بې کوره وي او بله ډله په ښه حالت کې قرار ولري.
۲. د گډو مصالحو (گټو) څخه د دفاع په منظور د مختلفو قومونو او طايفو سره د اړیکو د تړون تر سره کولو جواز.
۳. د مسلمانانو تر منځ او په ځانگړې توگه د هغو مسلمانانو تر منځ چې له يو بل سره دښمني ولري، د صلحې او وروړگلوۍ ټينگول.

فعالیت: لدې لوست څخه نورې کومې گټې تر لاسه کېږي؟ بیان یې کړئ.

ارزونه

أ. لاندینیو پوښتنو ته ځوابونه ووايست:

۱. د دې لوست عمده ټکي بیان کړئ!

۲. د مدینې منورې له اوسېدونکو سره د یووالي تړون څرنگه تر سره شو؟

کورنۍ دنده

پورتنی لوست په لنډه توگه په خپلو عبارتونو په کتابچو کې ولیکئ.

دوه ويشتم لوست

له نورو قبيلو سره د رسول الله ﷺ تړونونه

کله چې رسول الله ﷺ په مدينه منوره کې د مسلمانانو تر منځ د ورورگلوۍ تړون ټينگ کړ، نو د اسلامي ټولني د پياوړتيا او د مدينې منورې د ساتنې په غرض يې مدينې منورې ته د نږدې سيمو له اوسېدونکو سره هم تړونونه لاسليک کړل.

د بني عوف له يهودو سره تړون

د مدينې منورې په شاوخوا کې د يهودو ځينو قبيلو ژوند کاوه، دوی له مسلمانانو سره خپله دښمني پټه ساتله، خو نبي کریم ﷺ له دوی سره له احتياط څخه کار اخيسته، لدې امله يې له دوی سره ځينې تړونونه لاسليک کړل چې مهم ټکي يې په لاندې توگه دي:

۱. د بني عوف يهود د مسلمانانو متحدین دي، يهود به په خپل دين او مسلمانان به په خپل دين اوسي.

۲. که د تړون په يوه لوري د پرديو له خوا تېری کېږي، د تړون په دواړو لورو لازم دی چې په اتفاق سره د يرغلگرو په وړاندې له يو بل سره مرسته وکړي.

۳. د تړون دواړه لوري به په خپل منځ کې د يو بل له پاره د خیر غوښتونکي وي.

۴. د تړون هېڅ يو لوری د بل لوري د جنايت مسوول ندی.

۵. د تړون دواړه لوري به د مظلوم مرسته کوونکي وي.

۶. د جنگ په وخت کې به د تړون هر لوری خپل مالي مصارف په خپله غاړه اخلي.

۷. د مدينې منورې سيمه د حرم (ممنوعه سيمې) حيثيت لري.

۸. که د تړون د دواړو لورو تر منځ کومه ستونزه پيدا کېږي. نو د الله تعالی او د هغه د پيغمبر ﷺ د لارښوونو مطابق به فيصله کېږي.

د لوست گټې

۱. مسلمانان بايد کونښن وکړي چې له خپلو گاونډيانو سره نېکې اړيکې ولري.

۲. مسلمان بايد دخپل گاونډي لپاره د خیر غوښتونکی اوسي.

۳. مسلمان بايد له مظلوم څخه دفاع وکړي.

۴. د اسلامي هېواد لپاره د ښه امنیت په موخه دا لازمه ده چې له گاونډیانو سره یې د دوستۍ او تفاهم تړونونه لاسلیک کړي.
۵. له محاربینو څخه د اسلامي خاورې د دفاع په منظور مسلمانانو ته روا دي چې له غیر مسلمانانو سره ائتلاف وکړي.

ارزونه

- أ. لاندینو پوښتنو ته ځوابونه وویاست:
۱. د بني عوف له یهودانو سره د پیغمبر ﷺ د تړون مهم ټکي بیان کړئ.
۲. د لوست گټې واضح کړئ.

کورنۍ دنده

دغه لوست په خپل تعبیر سره په کتابچو کې ولیکئ.

درویشتم لوست

د مسلمانانو په ضد د قريشو د سيسي

د قريشو کافرانو، سره لدې چې مسلمانانو ته يې په مکه مکرمه کې ډول ډول شکنجې او ضررونه ورسول او مدينې منورې ته د هجرت په وخت کې يې هم دوی ته ضرر ورساوه، خو بيا يې هم له مسلمانانو سره له دښمنۍ څخه لاس وانخيست.

عبد الله بن ابي بن سلول ته د قريشو د ليک لېږل

د مکې مشرکينو عبد الله بن ابي بن سلول ته (چې د مدينې منورې له مشرانو څخه و) ليک واستاوه چې پکې راغلي وو:

تاسو زموږ دښمن ته ځای ورکړی دی، په الله ﷺ دې قسم وي چې يا خو به له ده سره جنگ کوئ او له مدينې څخه به يې وباسئ او يا دا چې زموږ د راتلو انتظار وباسئ، تر څو ستاسې جنگيالي مړه او عزت مو تر پښو لاندې کړو.

د پيغمبر ﷺ په وړاندې د عبد الله بن ابي د جنگ تياری: کله چې دغه ليک د عبد الله او د هغه د ملگرو لاس ته ورغی، هغوی د پيغمبر ﷺ مقابلي ته را وړاندې شول، نبي کریم ﷺ د دوی له بدو نيتونو څخه خبر شو، پخپله يې د دوی غونډې ته تشریف يووړ، او دوی ته يې وويل: د عبد الله خبرې د مکې د کفارو د درواغجنو تبليغاتو نتيجه ده. هغوی نشي کولای چې د مدينې اوسېدونکو ته زيان ورسوي، عبدالله ملگرو ته يې وويل: ايا تاسو غواړئ چې له خپلو اولادونو او خپلو وروڼو سره جنگ وکړئ؟

عبد الله بن ابي د پيغمبر ﷺ د خبرو په اورېدو سره له جنگ څخه لاس په سر شو او ولاړل.

د لوست گټې

۱. مسلمانان په حکمت او نېکې موعظې سره کولای شي چې د ډېرو لويو ستونزو مخه ونيسي.
۲. مسلمانان بايد کونښن وکړي چې د داخلي اختلافاتو مخنيوی وکړي، په ځانگړي ډول په هغه وخت کې چې کله له خارجي دښمن سره مخ وي.

۳. له منافقینو سره مخامخ کېدل ډېر ځلې د مسلمانانو تر منځ د نفاق لامل گرځي او په خانگري ډول په هغه وخت کې کله چې د مسلمانانو تر منځ قومي شعارونه موجود وي.
۴. د مسلمانانو لارښود باید په مناسب وخت کې د دښمن له دسیسو څخه ځان خبر کړي واوسي، خو مخکې له مخکې لاس په کار شي.

ارزونه

- أ. لاندینیو پوښتنو ته ځوابونه وواياست:
۱. د لوست عمدۀ ټکي بیان کړئ.
  ۲. د دې لوست گټې په ډاگه کړئ.
  ۳. عبد الله بن ابي بن سلول څوک و؟

کورنۍ دنده

د دې لوست په اړه یوه مقاله ولیکئ او مناسب عنوان ورته غوره کړئ.

خلرويشتم او پنځه ويشتم لوست

د بدر غزا

د بدر غزوه د اسلام په تاريخ کې لومړنۍ سرنوشت ټاکونکې غزوه وه چې د رمضان المبارک په مياشت د هجرت په دويم کال په بدر نومي ځای کې (چې له مدينې منورې څخه په (۱۵۰) کيلو متره فاصله کې واقع دی) د مسلمانانو او مشرکينو تر منځ واقع شوه.

د بدر د جنگ لاملونه

کله چې مسلمانانو له مکې مکرمې څخه مدينې منورې ته هجرت وکړ، نو د قريشو د مشرکينو له وېرې مدينې منورې ته د خپلو مالونو په وړلو ونه توانېدل، هماغه وو چې مالونه يې د مکې د مشرکينو له لوري غصب شول، په همدې بنياد چې کله مسلمانان او په ځانگړي ډول مهاجرين د ابو سفیان په مشرۍ د قريشو د تجارتي قافلې څخه خبر شول چې له شام څخه د مکې په لور روانه ده، پدې هوډ شول چې د قافلې لاره ونيسي او د مسلمانانو غصب شوي مالونه ورڅخه پدې ترتيب بېرته ترلاسه کړي، پېغمبر ﷺ له درې سوه او ديارلسو (۳۱۳) تنو مسلمانانو سره له مدينې منورې څخه د ابوسفیان د قافلې د لارې نيولو په نيت راووت، کله چې دغه خبر ابو سفیان ته ورسېد، هغه سملاسي د مکې مشران د مسلمانانو له نيت څخه خبر کړل، او د خپلې قافلې د نجات له پاره يې د مرستې غوښتنه وکړه، د مکې مشرکينو د خپلې قافلې د نجات له پاره سملاسي له يو زر او درې سوه تنو لښکر سره د ابو سفیان د مرستې له پاره وروډانگل، خو ابوسفیان د خپلې ځيرکۍ په مرسته قافله په بله لار روانه کړه او مکې ته يې ورسوله.

قريش د مسلمانانو پدې حرکت ډېر سخت په غوسه شول او سره لدې چې مکې مکرمې ته د قافلې له روغ رسېدلو څخه خبر شول، خو د مشرکينو د لښکر مشر ابو جهل له مسلمانانو سره په جنگ کولو ډېر ټينگار وکړ، د مشرکانو د لښکر مشر ابو جهل، د خپل هغه جاهلي غرور له مخې چې يې درلود، قسم ياد کړ او وېي ويل: په الله ﷻ مې قسم چې بدر ته به ځم، هلته به درې شپې او ورځې مېلې جوړوم، تر څو ټول عرب زموږ له قوت څخه خبر شي او د تل له پاره له موږ څخه ووېرېږي.

لدې امله د قريشو لښکر د بدر په لور حرکت وکړ، خو د بني زهره وو درې سوو تنو له مسلمانانو سره له جنگ مخ وړاوه او د اخنس بن شریک په مشرۍ مکې ته واپس وگرځېدل.

د مسلمانانو او د مکې د مشرکینو تیاری

د بدر په غزا کې د مسلمانانو شمېر ۳۱۳ تنه وو چې یواځې په دوو آسونو او ۷۰ اوبانو سمبال وو. د مکې د مشرکینو شمېر د بدر په غزا کې ۱۰۰۰ تنه وو چې د دوی له جملې څخه ۷۰۰ تنو جنګي زغري درلودې او ۱۰۰ تنه یې په آسونو سپاره وو، د اوبانو شمېر یې هم ډېر زیات و چې د نقلي لوازمو د نقلولو په وخت کې یې ورڅخه کار اخیست او له غوښو څخه یې هم ګټه اخیسته.

له مجاهدینو سره د رسول الله ﷺ مشوره کول

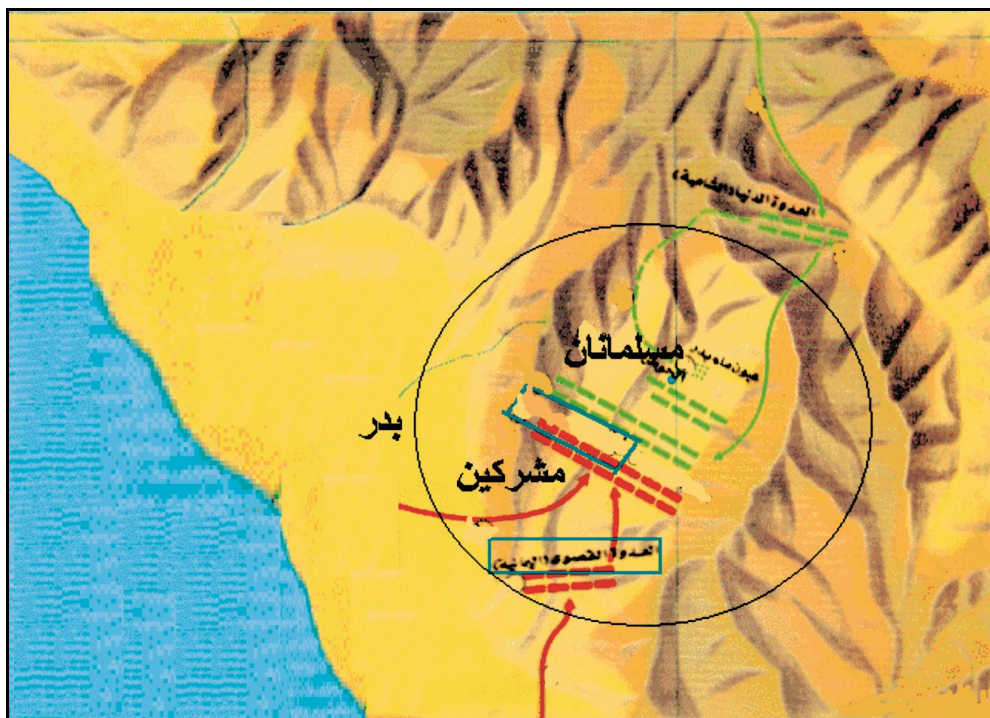
نبي کریم ﷺ د مسلمانانو مشورتې غونډه جوړه کړه، ابو بکر، عمر، مقداد بن عمرو او سعد بن معاذ رضي الله تعالى عنهم هر یوه په خپل نوبت سره خپل نظرونه څرګند کړل، پدې تصمیم و نیول شو چې د قريشو د لوی لښکر په وړاندې باید مقاومت وشي او د جنګ له پاره باید تیاری و نیول شي، خباب بن منذر رضي الله عنه د مسلمانانو د جنګ د قرارګاه په اړه خپل نظر وړاندې کړ چې باید د بدر او بو ته نږدې و اوسي، پیغمبر ﷺ د ده نظر تایید کړ، هغه ځای یې خوښ کړ چې د بدر او بو ته نږدې و او همدارنګه یې نوې څاګانې واپستې، تر څو د څښاک پرېمانه اوبه ولري.

له الله تعالی څخه دعا غوښتل

سهار مهال کله چې دواړه لښکرې سره مخامخ شوې، رسول الله ﷺ د مجاهدینو صفونه برابر کړل جنګي مسئولینو ته یې خپلې وروستۍ لارښوونې وکړې، لاس په دعا شو او وېي ويل: ای الله جلا جلا! د مرستې هغه وعده دې چې له ما سره کړې وه، نن ورځ هغه پوره کړه، ای الله جلا جلا! که نن ورځ د مسلمانانو دغه ټولې هلاک شي، نو دځمکې پر مخ به ستا عبادت ونه شي.

تن په تن جنگ (مبارزه)

په پيل کې د معمول په څېر د قريشو درې تنه تر ټولو ښه تکړه جنگ کوونکي عتبه او شيبه د ربيعه زامن او وليد د عتبه زوی چې ټول له يوې کورنۍ څخه وو، د جنگ ميدان ته را وړاندې شول او د مبارزې لپاره يې له دښمن غوښتنه وکړه، له انصارو څخه درې تنه عوف، معوذ چې د حارث زامن وو او عبد الله بن رواحه د دوی مخې ته ور وړاندې شول، خو د قريشو جنگ کوونکو له دوی سره د جنگ کولو څخه انکار وکړ او د خپلو ترونو د زامنو غوښتونکي وو.

پېغمبر ﷺ عبيده بن حارث، حمزه او علي رضي الله تعالى عنهم ته د تلو حکم وکړ. حمزه رضي الله عنه خپل دښمن شيبه او علي رضي الله عنه هم خپل دښمن وليد ډېر ژر وواژه، يواځې عبيده رضي الله عنه چې د پاخه عمر خاوند و، خپل دښمن ته يې وخت ورکړ، کله چې حمزه او علي (رضي الله تعالى عنهما) د خپلو دښمنانو له وژلو څخه وزگار شول، ټولو په گډه سره هغه هم وواژه.

ډله ييز يرغل

د دغو دريو تنو په وژل کېدو سره د مشرکينو غوسه زياته شوه، له کينې څخه په ډکو زړونو يې پر مسلمانانو باندې په ډله ييزه توگه يرغل وکړ، مسلمانانو چې له الله تعالی څخه يې يواځينې غوښتنه د دښمن پر وړاندې ثبات او استقامت و، د کفارو يرغلونه يې يو پر بل پسې په شا وتمبول او په ښه توگه يې له خپل ځان څخه دفاع وکړه. پداسې حال کې چې د (اَحَد، اَحَد) کلمه يې پر ژبو جاري وه، دښمن ته يې ملا ماتوونکې گوزارونه ورکړل.

د ابو جهل وژل کېدل: د مشرکانو د لښکر مشر ابو جهل په خپلو لښکرو کې د ماتې د نښو له ليدلو وروسته کونښن وکړ چې د اسلامي لښکر په وړاندې د هغوی روحيات د دويم ځل له پاره را ژوندي کړي او هر لوري ته به يې منډې وهلې. ناڅاپه دوو زلميو مجاهدينو د باز په څېر په ابو جهل حمله وکړه، د تورې د گزار له امله يې ورون پرې شو او له آس څخه را پرېوت او د پرله پسې گوزارونو له امله له حرکت څخه ولوېده.

د مشرکينو ماتې او د دوی تېښته: کله چې د مشرکينو په لښکرو ماته گډه شوه او د مجاهدينو د سختو حملو له امله د دوی جنگي نظام په بشپړه توگه گډوډ شو، نو مشرکينو د تېښتې لاره غوره کړه، سره لدې چې دوی د جنگ ميدان په ډېر بد حالت کې پرېښود خو بيا هم د مجاهدينو له لوري تر ډېرو لرې ځايونو پورې تعقيب شول.

د جنگ نتيجه: پدې تاريخي غزا کې چې د مشرکينو په ريښتونې ماتې او د مسلمانانو په ريښتونې برياليتوب پای ته ورسېده، (۱۴) تنه مسلمانان په شهادت ورسېدل او د مشرکينو له لوري اويا (۷۰) تنه چې ډېر يې د قريشو مشران وو، ووژل شول او اويا (۷۰) تنه نور يې د بنديانو په توگه ونيول شول چې بيا وروسته په مختلفو لارو ازاد شول، تر دې چې ځينې يې لسو تنو زده کوونکو ته د زده کړې په بدله کې ازاد شول.

د لوست گټې

۱. د دښمن کاروان ته لار نيول شونې ده چې په لوی جنگ تبدیل شي، نو لازمه ده چې له يوه لوري د هغه له پاره د جواز دليل پيدا شي او له بل لوري د جگړې د خطرناکو پایلو له پاره پوره تياری ونيول شي.
۲. له خپلو ملگرو او په ځانگړي ډول له مخلصو او متخصصو ملگرو سره مشوره کول ښې پایلې لري.
۳. برياليتوب ته د رسېدو په منظور له ټولو روا امکاناتو څخه گټه اخيستل.
۴. الله تعالی ته دعاء او له هغه څخه د مرستې غوښتل.
۵. غرور، کبر او ځان غوښتنه ناوړه پایلې لري.
۶. څرنگه چې مسلمان له مرگ څخه وروسته په بيا ژوند ايمان لري، نو له دښمن سره په مقابله کې نه وارخطا کېږي او په لوړه روحیه او حواسو باندې د پوره حاکمیت له لارې خپل حرکات په ښه توگه کنټرولوي چې دا ټکی يې د برياليتوب مهم لامل گڼل کېږي.
۷. جنگي بنديان بايد ونه وژل شي او په ځانگړې توگه هغوی چې جنگي مجرمان نه وي.
۸. د علم زده کړه په اسلام کې ډېر ارزښت لري.

فعالیت: له لوست څخه کومې گټې تر لاسه کېږي؟ بيان يې کړئ.

ارزونه

- أ. لاندینيو پوښتنو ته ځوابونه ووايست:
۱. د بدر د غزا علت څه و؟
  ۲. د بدر په غزا کې د مسلمانانو او مشرکانو شمېر او تجهيزات څومره وو؟
  ۳. د بدر د غزا نتیجه څه وه؟
  ۴. د بدر غزا په کوم کال او کومه سيمه کې واقع شوه؟
- ب. لاندې خالي ځايونه په مناسبو کلمو ډک کړئ.
۱. ( ) خپل حریف شيبه او ( ) خپل حریف وليد ډېر ژر ووژل.
  ۲. ( ) چې د پاخه عمر خاوند و، خپل حریف ته يې وخت ورکړ څو ( ) .
  ۳. ( ) وتوانېدو چې د قافلي مسير ته تغير ورکړي او مکې ته يې روغه ورسوي.

کورنۍ دنده

۱. د بدر د غزا مهم ټکي په خپلو کتابچو کې وليکئ!
۲. پدې لوست کې د لاندینيو کسانو رول ته په کتلو سره د دوی په اړه مناسبې جملې وليکئ:
حمزه بن عبد المطلب، علي بن ابي طالب، عبیده بن الحارث، شيبه بن ربيعه، عتبہ بن ربيعه، وليد بن عتبہ، ابو جهل، ابو سفیان، اخنس بن شریک، حباب بن منذر.

د احد غزا

د احد غزا د احد په سيمه کې چې د مدينې منورې شمال لوري ته موقعيت لري، د هجرت په دريم کال د شوال په ۷ مه نېټه پېښه شوه.

د احد د غزا سبب

په بدر کې د مکې د مشرکينو ماتې او د قريشو د مشرانو او نومياليو جنگياليو وژنې ټوله مکه د غم او غوسې په ټغر کېږله، د دوی د انتقام او بدلې اخيستلو جذبه دومره تېزه وه چې په مرو باندې ژړا يې هم په خپلو ځانونو باندې حرامه کړې وه، خو له مسلمانانو څخه خپل انتقام او غچ واخلي. نو له مسلمانانو څخه يې د انتقام اخيستلو په منظور د احد د جنگ طرحه وړاندې کړه.

د بدلې اخيستلو له پاره د قريشو تياری

پدې اساس قريشو په يوه اتفاق له مسلمانانو سره د يو پرېکنده جنگ له پاره په تياري نيولو پيل وکړ، د هغې قافلې ټول مالونه يې چې د بدر د غميزې پېښې لامل شوي وو، پدې لاره کې وقف کړل، د راتلونکي کال په رارسېدلو سره د مکې خلک له دريو زرو ۳۰۰۰ وسله والو جنگياليو سره چې درې زره ۳۰۰۰ اوبسان، اووه سوه ۷۰۰ جنگي زغري، دوه سوه ۲۰۰ آسونه او د جنگياليو د احساساتو د ښو پارولو له پاره يو شمېر ښځې ورسره ملگرې وې، د مدينې منورې په لوري روان شول.

په مدینه منوره کې د شوری جوړېدل

د مشرکینو لښکر د حرکت د خبر له رسېدو سره سم، رسول الله ﷺ له خپلو ملگرو سره مشورتې غونډه جوړه کړه، خو د مشرکینو په وړاندې خپل تیاری ونیسي، د پیغمبر ﷺ شخصي نظر دا و چې باید د مدینې منورې په داخل کې له مشرکینو سره جگړه وشي، د منافقینو رئیس عبد الله بن ابی بن سلول هم لدې نظر سره خپله موافقه اعلان کړه.

ځینې صحابه کرامو، لکه حضرت حمزه رضی الله عنه، له مدینې منورې څخه وتل وغوښتل، نو هماغه وو چې د مسلمانانو د ډېر ټینگار په نتیجه کې رسول الله ﷺ دا تصمیم ونیوه چې له کفارو سره د مقابلې له پاره له مدینې منورې څخه بهر ولاړ شي.

له جنگ څخه د عبد الله بن ابی را گرځېدل

عبد الله بن ابی چې اصلي موخه یې د مجاهدینو د مورال ټیټول او دښمن ته جرات ورکول وو، له خپلو درې سوو تنو ملگرو سره بېرته مدینې منورې ته راستون شو.

د مسلمانانو د صفونو تنظیمول

کله چې رسول الله ﷺ له خپلو ملگرو سره د احد غره ته ورسېد، پنځوسو تنو ښو تجربه کارو غشو وپشتونکو ته یې د عبد الله بن جبیر په مشرۍ دنده وسپارله، خو د هغې غونډۍ په سر چې وروسته په جبل رماث ونومول شوه، سنگر ونیسي چې له یوې خوا دښمن پر غشو ولي او له بلې خوا به دښمن دې ته نه پرېږدي چې په ناڅاپي ډول په مسلمانانو د شا له خوا حمله وکړي، پیغمبر ﷺ دوی ته ډېر ټینگار وکړ چې د پیغمبر ﷺ له امر پرته به په هېڅ ډول خپل ځای ته تغیر نه ورکوي، تردې چې که جنگ پای ته هم ورسېږي او مشرکین وتښتي.

د جنگ پیل

دواړه لوري د یو بل په وړاندې ودرېدل، طلحة بن ابی طلحة عبدي د مکې د مشرکینو له لوري پداسې حال کې چې په اوبن سپور و، د جنگ میدان ته را وړاندې شو او د مقابلې له پاره یې د حریف غوښتنه وکړه، زبیر بن العوام رضی الله عنه یې د مقابلې له پاره ور وړاندې شو او له مهلت ورکولو پرته یې په هغه باندې د زمري په څېر حمله وکړه او د سر په پرې کولو سره یې هغه په ځمکه وپرځاوه، د دې صحنې په لیدلو سره رسول الله ﷺ په لوړ اواز د تکبیر نعره کړه چې ټولو صحابه کرامو ورسره د تکبیر اوازونه پورته کړل.

له دې وروسته جنگ په ډېرې تېزۍ سره پیل شو، د مشرکینو د بیرغ اخیستونکي یو پر بل پسې ووژل شول.

د مسلمانانو ځانونه قربانول

مسلمانانو د جنگ میدان په بشپړه توګه تر خپل کنټرول لاندې درلود، د خپلو جنگي کارنامو او لوړ همت په ښکارولو سره یې مشرکانو ته ماتې ورکړه او تېښتې ته یې اړ کړل.

د ځینو غشو ویشتونکو تېروتنه

پدې نازکو او حساسو شېبو کې چې د مسلمانانو وړوکی ټولی د مشرکینو پر لوی لښکر باندې د بریالیتوب په حال کې و، د مسلمانانو ځینو غشو ویشتونکو لویه تېروتنه وکړه، هغوی د غنیمتونو د ټولولو په هیله او پدې گومان چې گواکې جنگ پای ته ورسېد او مشرکین وتښتېدل، د رسول الله ﷺ له امر پرته یې خپل ځای پرېښود، لاندې راکوز شول او د غنیمتونو په ټولولو مشغول شول.

پر مسلمانانو باندې د مشرکینو دویم ځل حمله

پدې حساسو شېبو کې په ناڅاپي توګه د مشرکینو څخه یوې ډلې چې په آسونو سپاره وو، په مسلمانانو د شا له خوا حمله وکړه، لومړی یې عبدالله بن جبیر او د ده نهه تنه ملګري چې له ده سره په جبل رماټ کې پاتې وو، په شهادت ورسول او لدې څخه وروسته یې مسلمانان له هرې خوا په ناڅاپي توګه محاصره کړل او حمله یې پرې وکړه چې پدې وخت کې جنگ د

مشرکینو په گټه تغیر وموند، د مسلمانانو لښکر غیر منظم او تیت شو، تر دې چې تر منځ یې د رسول الله ﷺ د وژل کېدو بده اواز هم خپره شوه، خو رسول الله ﷺ خپل اواز لوړ کړ او مسلمانان یې خپلې شا او خوا ته راټول کړل چې په نتیجه کې د دښمن حمله په شا وتمبول شوه. مشرکینو نه یواځې دا چې دویم ځل حمله یې ونه کړه، بلکې ونه توانېدل چې د جنگ له میدان څخه یو څه شی له خپلو ځانونو سره واخلي او بیا خپلې قرارگاه ته له رسېدلو څخه وروسته یې د مکې لاره ونیوله.

د حمراء الاسد د غزا له پاره تیاری

د احد په غزا کې د مسلمانانو ۷۰ تنه شهیدان شول چې حضرت حمزه او حضرت مصعب بن عمیر رضي الله تعالى عنهما هم پکې وو او پېغمبر ﷺ هم زخمي شو، مشرکینو د مسلمانانو د شهیدانو بدنونه مثله (د بدن اندامونه یې غوڅ) کړل او د مکې د مشرکینو ۳۷ تنه په هلاکت ورسېدل.

د لوست گټې

۱. مسلمانان باید د خپل لارښود د اوامرو اطاعت وکړي او هېڅکله د لارښود له اوامرو څخه سرغړونه ونه کړي، (البته په معصیت او گناه کې اطاعت لازم ندی).

۲. د مسلمانانو رهبر او لارښود بايد په مهمو او ارزښتناکو مسائلو کې د نظر له خاوندانو سره مشوره وکړي.
۳. له خپل هېواد او خپلو خلکو څخه د دفاع په منظور لازم تدبيرونه نيول او له ټولو امکاناتو او روا وسائلو څخه گټه اخيستل.
۴. د يوې کوچنۍ ډلې تېروتنه کله نا کله د يوه لوی ټولي له پاره د دردناکې پېښې لامل گرځي.

ارزونه

- أ. لاندینيو پوښتنو ته ځوابونه وواياست:
  ۱. د غشي وېشتونکو تېروتنه په څه کې وه؟ واضح يې کړئ.
  ۲. د احد د غذا سبب څه و؟ واضح يې کړئ.
  ۳. د احد په غذا کې د مسلمانانو او مشرکينو د لښکرو شمېر څومره و؟
- ب. لاندې خالي ځايونه په مناسبو کلمو ډک کړئ:
  ۱. ( ) چې اصلي موخه يې د مسلمانانو د روحيې ضعيفول وو، له درې سوو تنو سره د مسلمانانو له ټولي څخه ووت او مدينې منورې ته واپس وگرځېد.
  ۲. ( ) د طلحة بن ابي طلحة مقابلې ته ور وړاندې شو.
  ۳. پيغمبر ﷺ پنځوس کسيزه ډله د ( ) په مشرۍ د جبل رماث په سر وټاکله.

کورنۍ دنده

۱. د احد د غذا مهم ټکي په خپلو کتابچو کې وليکئ!
۲. د احد په غذا کې د لاندینيو اشخاصو رول ته په کتلو سره د دوی په اړه يوه يوه مناسبه جمله وليکئ:

زبير بن العوام،	طلحة بن ابي طلحة عبدري،	حمزه بن عبد المطلب،
عبدالله بن ابي بن سلول،	او ابو سفیان.	

اووه ویشتم لوست

د سلام فضیلت

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: « لَا تَدْخُلُوا الْجَنَّةَ حَتَّى تُؤْمِنُوا وَ لَا تُؤْمِنُوا حَتَّى تَحَابُّوا
أَوْ لَا أَدُلُّكُمْ عَلَى شَيْءٍ إِذَا فَعَلْتُمُوهُ تَحَابَبْتُمْ؟ أَفْشُوا السَّلَامَ بَيْنَكُمْ » رواه مسلم

د روای پېژندنه:

د دې حدیث روای په اول لوست کې پېژندل شوی دی.

د کلمو معنا

۱. تَوَمَّنُوا: ترڅو چې کامل مؤمنان شی.
۲. تَحَابُّوا: چې یو بل سره مینه وکړی.
۳. إِذَا فَعَلْتُمُوهُ: کله چې تاسې هغه انجام کړ.
۴. أَفْشُوا: خور کړی.

د حدیث شریف معنا

د ابو هریره رضي الله عنه څخه روایت دی چې رسول الله ﷺ فرمایلي دي: تر هغې به جنت ته داخل نه شی تر څو پوره مؤمنان نه شی او تر هغې پورې به د کامل ایمان خاوندان نه شی، ترڅو چې یو له بل سره د زړه له کومې دوستان نه شی، ایا تاسې ته داسې یو کار درونه ښایم که چېرې مو انجام کړ، نو په خپلو کې به مو مینه زیاته شي؟ په خپلو کې یو پر بل سلام اچوی!

د حدیث شریف حکمت

اسلام د سولې دوستی او صمیمیت دین دی، نو اړینه ده چې مسلمانان د خپلو کړنو او ویناوو په ذریعه دا صفات په ځان کې ثابت کړي، نو له همدې امله کله چې یو مسلمان له بل مسلمان سره مخ کېږي، اولني الفاظ چې د دوی له خولي نه تر هر څه مخکې باید راووځي، هغه د سلام (السلام علیکم...) الفاظ دي.

نو څوک چې پر چا پدې الفاظو (السلام علیکم) سلام واچوي، برسېره پر دې چې هغه ته یې د خیر دعاء و غوښتنه او د هغه د سلامتیا غوښتونکی شو، هغه ته یې دا پیغام هم وړاندې کړ چې زما له طرفه پوره مطمئن شه، هیڅ کوم شر به زما له پلوه تا ته ونه رسېږي، همدارنگه زما له پلوه به ستا سر، مال او ابرو ته هیڅ کوم شر ونه رسېږي، د سلام په ویلو سره انسان مقابل

جانب ته خپله دوستي بسکاره کوي او د هغه زړه ته اطمینان ورکوي، نو بالاخره په پايله کې يوه له دوستی، صمیمیت او محبت څخه ډکه فضا او ټولنه رامنځ ته کېږي. د الله ﷺ پېغمبر د سلام اچول د تل پاتې دوستۍ لامل بللی دی او مور یې د سلام اچولو ته تشویق کړي یو.

فعالیت: په ډله ییزه او یا انفرادي توګه د سلام اچولو ګټې وښایئ.

د حدیث شریف ګټې

۱. د سلام په اچولو سره انسان د پوره ایمان خاوند ګرځي: ځکه چې پېغمبر ﷺ د پوره ایمان درلودلو لامل د مسلمانانو ترمنځ دوستي ښودلې ده او د دوستۍ پیدا کیدلو لامل یې د سلام اچول ښودلې، نو پر دې بنا د سلام په اچولو سره انسان د پوره ایمان خاوند ګرځي.
۲. جنت ته د ننوتلو شرط د ایمان درلودل دي: ځکه چې جنت د مؤمنانو لپاره دی، خو له ایمان سره باید نیک عمل هم ملګری وي، نه بد اعمال.
۳. یو له بل سره دوستي ساتل د پوره ایمان له نښانو څخه دي.
۴. د سلام اچولو کلتور (دود) باید د مسلمانانو ترمنځ ژوندی وساتل شي: نو اړینه ده چې خپل ماشومان د سلام په اچولو سره عادت کړو او دا وروښایو چې پر بل څرنګه سلام اچول کېږي او هم د سلام جواب په څه ډول سره ورکول کېږي.

ارزونه

۱. د لاندې حدیث نیمګړې جملې پوره کړئ:
لَا تَدْخُلُوا الْجَنَّةَ حَتَّى..... وَلَا تَوْمَنُوا حَتَّى.....
وَلَا أَذْکُمْ عَلَى شَيْءٍ إِذَا..... تَحَابَبْتُمْ؟.....السلام بینکم.
۲. د لوست حدیث ووايست او معنا یې کړئ.
۳. د حدیث د راوي په باره کې معلومات ولیکئ.
۴. د حدیث حکمت وښایست.
۵. له حدیث څخه لاس ته راوړل شوي ګټې ذکر کړئ.

کورنۍ دنده

د لاندې ذکر شوي حدیث عبارت له معنا سره په یادو زده کړئ.
«أَوْلَا أَذْکُمْ عَلَى شَيْءٍ إِذَا فَعَلْتُمْوهُ تَحَابَبْتُمْ؟ أَفَشُوا السَّلَامَ بَيْنَكُمْ.»

اته ویشتم لوست

د وخت او سلامتیا (صحت) ارزښت

عن ابن عباس رضي الله عنهما قال: قال النبي ﷺ: «نِعْمَتَانِ مَغْبُونٌ فِيهِمَا كَثِيرٌ مِنَ النَّاسِ الصِّحَّةُ وَ الْفِرَاقُ» رواه البخاري و الترمذي.

د راوي پېژندنه:

عبد الله بن عباس بن عبد المطلب د پيغمبر ﷺ د تره خوی و او په وړوکوالي کې د اسلام په دين مشرف شوی و، د الله ﷻ رسول ورته دعاء کړی وه، د صحابه وو تر منځ تر ټولو ښه فقيه او د تفسير په علم پوهه وه، او له پيغمبر ﷺ څخه يې تر دوو زرو زيات احاديث روايت کړي دي او د هجرت په درې شپيتم کال په طائف کې وفات او خاورو ته وسپارل شو.

د کلمو معنا

۱. نِعْمَتَانِ: دوه نعمتونه.
۲. مَغْبُونٌ: تاوان يې پکې ليدلی دی.
۳. الْفِرَاقُ: وزگارتيا.

د حديث شريف معنا

له عبد الله بن عباس رضي الله عنهما څخه روايت دی چې رسول الله ﷺ فرمايلي دي: دوه نعمتونه دي چې ډېرو خلکو په کې تاوان ليدلی او ورڅخه په غفلت کې واقع دي: هغه سلامتيا (روغ صحت) او وزگارتيا ده.

د حديث شريف حکمت

تر ټولو ستره پانگه د انسان لپاره روغ صحت او فارغ وخت دی، ځکه چې ټول ارزښتونه د الله تعالی له توفيق څخه وروسته د همدې دوو نعمتونو پورې تړلي دي، لدې امله له دې دوو نعمتونو څخه گټه اخيستنه له ژوند څخه گټه اخيستل دي او ضايع کول يې د ژوند ضايع کول دي. د انسان فکر هغه وخت ښه توليد کوي کله چې د هغه بدن سالم وي، يعنې سالم فکر په سالم بدن کې وي او د فکر د ښې ودې لپاره بايد پوره وخت د ځان سره ولري، خو ډېر خلک د دې دوو نعمتونو په ارزښت نه پوهېږي او له دې څخه هم غافله دي چې عمر يې څومره په تيزۍ سره

تیریری، نو پدې حدیث کې پیغمبر ﷺ مور ته لارښوونه کوي ترڅو له دې دوو نعمتونو څخه ښه گټه واخلو او د الله ﷻ په عبادت او د دنیا او آخرت په جوړولو کې یې ولگوو.

فعالیت: په ډله ییزه توگه د وخت د ارزښت او ورڅخه د گټې د پورته کولو په باره کې خبرې وکړي.

د حدیث شریف گټې

۱. سلامتیا او د وخت درلودل د الله ﷻ دوه ستر نعمتونه دي: نو انسان باید د دې نعمتونو شکر ادا کړي او ورڅخه ښه گټه واخلي.
۲. د بدن سالم ساتلو ته پاملرنه: ځکه چې د ځان ساتل د علاج څخه غوره دي، انسان باید د صحت په سالم ساتلو کې بې غوري ونه کړي، دا ځکه کله چې د انسان د بې غورۍ په صورت کې د هغه د بدن یو غړی کار پرېږدي او یا یې بدن په کومې ناوړه ناروغۍ اخته شي، نو په هغه وخت کې به پښیمانتیا هیڅ گټه ونلري.
۳. زیاتره خلک له دې دوو نعمتونو څخه په غفلت کې دي: هغه وخت یې په ارزښت پوهیږي کله چې یې هر څه له لاسه وتلي وي.
۴. د سلامتیا او ځوانۍ ارزښت پېژندل: د انسان بریالیتوب پدې کې دی چې د سلامتیا او ځوانۍ ارزښت وپېژني.

ارزونه

۱. د لاندې ذکر شوي حدیث شریف ناقصې جملې پوره کړي:
« نِعْمَتَانِ ..... فِيهِمَا كَثِيرٌ مِنَ النَّاسِ ..... وَ ..... »
۲. د حدیث عبارت ووايي، او معنا یې کړئ.
۳. کوم احکام چې له حدیث څخه لاس ته راځي، ویې ښايئ.

کورنۍ دنده

۱. د لوست حدیث له معنا سره د ښوونکي په مشوره په ښایسته خط په یوه تخته ولیکئ او لیکل شوی حدیث په خپله کوټه کې د دیوال پر مخ راوڅړوئ.
۲. د حدیث په اړوند یوه لنډه مقاله ولیکئ او د لیکنې لپاره یو مناسب عنوان غوره کړي.

نهه ويشتم لوست

د رشوت حراموالی

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو بْنِ الْعَاصِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: ((الرَّاشِي وَالْمُرْتَشِي فِي النَّارِ)). رواه الطبرانی في المعجم الكبير.

د راوي پېژندنه:

دغه لوی او جلیل القدر صحابي، عبد الله بن عمرو بن العاص رضي الله تعالى عنه دی، نسب يې له نبي کریم ﷺ سره په کعب بن لؤی کې يو ځای کېږي. دغه صحابي عالم د قرآن کریم قاري او د احاديثو د حافظانو له جملې څخه دی، زيات شمېر احاديث يې روايت کړي دي او د هجرت په (۶۵) کال وفات شو.

د کلمو معنا

۱. الرَّاشِي: رشوت ورکونکی.
۲. الْمُرْتَشِي: رشوت اخيستونکی.
۳. فِي النَّارِ: په جهنم کې به وي.

د حديث شريف معنا

د حضرت عبد الله بن عمرو بن العاص رَضِيَ اللهُ عَنْهُ څخه روايت دی چې رسول الله ﷺ فرمايلي دي: (رشوت ورکونکی او رشوت اخيستونکی به دواړه په اور(جهنم) کې وي).

د حديث شريف حکمت

رشوت هغه ناولې او کرغېړنه پدیده ده چې د ټولنو ټول اساسي بنسټونه له منځه وړي، د انسانیت لمنه ټولوي، بې باوري، اداري او مالي فساد خپروي، عامه گټې لوټ کوي، حق تلفي، ظلم او بې عدالتي منع ته راوړي، نو ځکه بايد د دغه شوم او ناروا کار سزا بايد سخته وي.

فعالیت: د رشوت بېلگې او اضرار په گروپي ډول بيان کړئ.

د حديث شريف گټې

۱. د رشوت ورکونکي سزا: په ډېرې وختونو کې رشوت ورکونکي د دې لپاره بدې ورکوي چې ناحقه پريکړه بايد د ده په گټه وشي. دا چې بدې ورکونکي له يو پلوه د ظلم لامل او له بل پلوه رشوت اخيستونکي ته د گناه او تيري زمينه برابروي، الله ﷻ ورته جهنم ته د داخليدو سخته سزا ټاکلې ده.
۲. د رشوت اخيستونکي سزا: د اسلام په مقدس دين کې حاکمان او دواک خاوندان په دې مکلف دي چې هميشه بايد پر حق کلک ولاړ اوسي او د انسانانو ترمنځ د عدل، انصاف او د حق پريکړې وکړي او د هر نوعه فاسدو او ناحقه فيصلو څخه ډډه وکړي. که چېرې څوک بدې واخلي او پر حقايقو پرده واچوي، الله ﷻ به يې د جهنم اور ته د اخل کړي، دا ځکه چې دی له يوې خوا د حرام مال خوړونکي او هم له سمې لارې څخه د انحراف د گناه مرتکب شوی دی.

فعاليت: د رشوت او ډالۍ ترمنځ څه توپير دی؟ په هکله يې په خپل منځ کې بحث وکړئ.

ارزونه

۱. لاندې کلمې معنا کړئ:
  - الرَّاشِي:
  - الْمُرْتَشِي:
  - فِي النَّارِ:
۲. د رشوت اخيستونکي او رشوت ورکونکي سزا بيان کړئ.
۳. د رشوت په فرد او ټولنه بدې اغېزې څه دي؟

کورنۍ دنده

حديث په يادو زده کړئ او هم د رشوت د زيانونو په باره کې لنډه مقاله وليکئ!

دېرشم لوست

د حلال کسب طلب

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: (طَلَبُ كَسْبِ الْحَلَالِ فَرِيضَةٌ بَعْدَ الْفَرِيضَةِ). مسند الشهاب القضاعي

د راوي پېژندنه

د دغه جليل القدر صحابي نوم عبدالله، د پلار نوم يې مسعود او د بنو هذيل قبيلې ته منسوب دی، شپږم شخص و چې د اسلام په مبارک دين مشرف شو، دوه ځله يې حبشې ته هجرت کړې دی او په دريم ځل يې له حبشې څخه مدينې منورې ته هجرت وکړ. له رسول الله ﷺ سره به تل يو ځای او ملگری و چې له دې امله د اصحابو ترمنځ په صاحب العصا، صاحب الوسادة او صاحب المطهرة^(۱) مشهور و. په ډېره خوږه لهجه به يې تل د قرآنکريم تلاوت کاوه، د علم او پوهې سمندر و، د علمي مقام ترڅنگ د حق د سنگر يو غښتلی مجاهد هم و، په بدر، احد، خندق او نورو ټولو غزاگانو کې يې برخه اخيستي ده، د هجرت په ۳۲ کال د حضرت عثمان رضي الله عنه له شهادت څخه وروسته يې د نيمگړې نړۍ څخه رحلت وکړ.

د کلمو معنا

۱. طَلَبٌ: لټول.
۲. كَسْبِ الْحَلَالِ: حلال کار او عمل کول.
۳. فَرِيضَةٌ بَعْدَ الْفَرِيضَةِ: فرض دی پس له نورو فرضونو څخه، يعنې د اسلام له پنځو ارکانو، او يا له پنځه وخته لمونځونو څخه وروسته.

د حديث شريف معنا

له عبد الله ابن مسعود رضي الله عنه څخه روايت دی چې پېغمبر ﷺ فرمايلي دي: د حلال کسب لټون د نورو فرضونو پسې فرض عمل دی.

د حديث شريف حکمت

هر انسان په ژوند کې خوراک، څښاک، پوښاک او داسې نورو شيانو ته اړتيا لري او د دې شيانو لاس ته راوړل په کسب او کار پورې تړاو لري. د دې لپاره چې انسان هوسا ژوند وکړي

۱ - يعنې رسول اکرم ﷺ ته به يې امسا په لاس کې ورکوله، تکیه او بالبت به يې ورته اېښود، او مسواک به يې ورته په لاس کې ورکاوه.

او له فقر او احتیاج څخه مصوون وي، له همدې امله پر هر کس د حلال کسب لټه لازمه ده ترڅو ددې لارې څخه حلاله روزي لاس ته راوړي، په خپله یې هم وخورې، نورو ته یې هم ورکړي او په عامه خیریه کارونو کې یې هم مصرف کړي.

فعالیت: زده کوونکې دې په نوبت سره د هغو پیغمبرانو نومونه واخلي چې لاندې کارونه یې کول: د هقانی، ترکانی، زغرې جوړول، چوپاني.

د حدیث شریف گټې

۱. حلاله روزي گټل عبادت دی: الله ﷺ زمکه په راز راز نعمتونو پوښلې ده او هم یې د رزق لاس ته راوړلو سرچینې زیاتې پیدا کړې دي ترڅو انسانان د خپل شتون او بقا لپاره ورڅخه استفاده وکړي البته دغو نعمتونو ته لاس رسي لپاره کار او کسب کولو او زحمت گاللو ته اړتیا ده.

د حلال رزق لټه پر هر مسلمان فرض ده، د حلال رزق لټون عبادت او د پیغمبرانو سنت دی. پر هر مسلمان دا واجب دي چې د مشروع لارو څخه رزق وگټي ترڅو د سوال او احتیاج له ذلت څخه ځان وژغوري، بهتره او غوره روزي هغه ده چې د لاس په زیار وگټل شي، د الله ﷺ غوره پیغمبر داوود (ع) به په خپل لاس گټلې روزي خوړله.

۲. د حلال کسب ارزښت: د اسلام سپیڅلي دین انسانان کار او کسب ته هڅوي، کار او کسب پر هر مسلمان واجب بولي. په شرعي نصوصو کې د ټولو کسبونو په هکله لکه: تجارت، زراعت، بزگري، صنعت، شپني او داسې نورو کسبونو فضیلتونه بیان شوي دي. د حلالې روزۍ د لاس ته راوړلو په خاطر کار کول د الله ﷺ په لار کې د جهاد برابر ثواب لري.

پیغمبر ﷺ له یوکس سره مصافحه وکړه چې د هغه لاسونه د کار له امله زیږه وو پیغمبر ﷺ وفرمایل: (دا هغه لاس دی چې الله ﷺ یې ډېر خوښوي).

د اسلام له نظره هغه څوک د ستاینې وړ دی چې کار او عمل کوی. یواځې کسب او کار دی چې شخصي او ټولنیزې اړتیاوې پوره کوي. د پیاوړي اقتصاد سرچینه کسب او کار کول دي، کاسب او کارکوونکي ته خپله کورنۍ، خپل خپلوان او ټول وگړي په درنده سترگه گوري او د هر چا په وړاندې محترم وي.

۳. بي کاري او بد عواقب يي: بي کاري يا کار نه کول هغه بد خصلت دی چې هېڅ سالم عقل يي نشي زغملای، کار نه کول په شريعت کې مردود خصلت دی د دې لپاره چې په جامعه کې بېکاري د فقر سبب ونه گرځي پېغمبر ﷺ بېکاري په کلکه غندي او فرمايي: (بیشکه الله ﷻ بېکاره ناست بنده بد گني).

حضرت عمر رضي الله عنه هغه ځوانان چې د عبادت په بهانه مسجد کې بېکاره ناست وو، له مسجده ووبستل او ورته يي وويل: (ووځئ هيڅکله له اسمان څخه په خپله سره او سپين زر نه راتويږي).

هرڅوک چې کار او عمل پرېږدي او سستي ورباندې غالبه شي، پر کورنۍ او ټولنه بار او بوج وي، دوستان يې کم وي، څوک يي نه خوښوي، د هر چا په وړاندې ملامته وي، له مالي عباداتو او نورو سره له کومک کولو څخه يې برخې، او د نسيگني لاس يي تر هر چا زيات لند وي.

۴. د ځمکې تعمير او ابادي: الله ﷻ زمکه د انسان د ژوند زانگو او انسان يې د دې زمکې معمار پيدا کړی دی. انسان د دې لپاره زمکې ته رالېږل شوی چې د زمکې مخ په ودانيو، کرلو، جوړولو... اباد او د ژوندانه لپاره يې برابر کړي ترڅو انسانان وکولای شي په ارامه او اطمنان سره عبادت او د الله ﷻ بنده گي وکړي چې د زمکې تعمير او ابادي د انسان په بي ساري هلو ځلو پورې تړاو لري.

فعاليت: زموږ خوږ پېغمبر حضرت محمد ﷺ له بعثت څخه مخکې کوم کوم کارونه کړي؟

د دوو نومونه واخلي

ارزونه

۱. د حديث شريف د راوي په هکله لنډ معلومات وړاندې کړئ.
۲. د حديث شريف اجمالي معنا ووايست.
۳. لاندې خالي ځايونه ډک کړئ:
(طَلَبُ.....أَلْحَالَ.....بَعْدَ.....)
۴. د حديث شريف دوې گټې وليکئ.

کورنۍ دنده

پورتنی لوست په خپلو کتابچو کې وليکئ.

يو دېرشم لوست

د الله ﷻ نعمتونه

عن ابن عباس رضي الله عنهما قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ، لِرَجُلٍ وَهُوَ يَعْطُهُ: اغْتَنِمْ حَمْسًا قَبْلَ حَمْسٍ: شَبَابَكَ قَبْلَ هَرَمِكَ، وَصِحَّتَكَ قَبْلَ سَقَمِكَ، وَغِنَاءَكَ قَبْلَ فَقْرِكَ، وَفَرَاغَكَ قَبْلَ شُغْلِكَ، وَحَيَاتَكَ قَبْلَ مَوْتِكَ. (المستدرک للحاکم)

د راوي پېژندنه

د دې راوي پېژندنه په تيرو لوستونو کې تېره شوې ده.

د کلمو معنا

۱. يَعْطُهُ: ورته يې نصيحت کاوه.
۲. اغْتَنِمْ: غنيمت وگڼه.
۳. حَمْسًا قَبْلَ حَمْسٍ: پنځه شيان مخکې له پنځو څخه.
۴. شَبَابَكَ قَبْلَ هَرَمِكَ: ځواني دې مخکې له کمزورتيا څخه.
۵. وَصِحَّتَكَ قَبْلَ سَقَمِكَ: او خپله روغتيا مخکې له مريضتيا څخه.
۶. وَغِنَاءَكَ قَبْلَ فَقْرِكَ: او خپل غني والی مخکې له فقر څخه.
۷. وَفَرَاغَكَ قَبْلَ شُغْلِكَ: او خپله وزگار تيا مخکې له بوختيا څخه.
۸. وَحَيَاتَكَ قَبْلَ مَوْتِكَ: او خپل ژوند مخکې له خپل مرگ څخه.

د حديث شريف معنا

د عبد الله بن عباس رضي الله عنه څخه روايت دی چې رسول الله ﷺ يوه کس ته نصيحت کاوه، ورته يې وويل: (پنځه شيان مخکې له پنځو څخه غنيمت وگڼه: خپله ځواني مخکې له خپلې کمزورتيا څخه غنيمت وگڼه، او خپله روغتيا مخکې له خپلې ناروغۍ څخه غنيمت وگڼه، او خپله بډايي او غنيوالي مخکې له خپل فقر څخه غنيمت وگڼه، خپله وزگار تيا مخکې له بوختيا څخه غنيمت وگڼه، او خپل ژوند مخکې له خپل مرگ څخه غنيمت وگڼه).

د حديث شريف حکمت

د کایناتو خالق الله ﷻ انسانانو ته ډول ډول ظاهري او باطني نعمتونه ورپه برخه کړي دي، لکه: روغ صحت، مال او دولت، ځواني، علم او پوهه او داسې نور، بناءً حتمي ده چې انسان د الله ﷻ د نعمتونو شکر ادا کړي او شکر يې هغه مهال پر ځای کېږي چې له ژوند او وخت څخه اعظمي استفاده واخيستل شي او په نیکو لارو چارو کې مصرف کړل شي ترڅو د نعمتونو د خالق او د هغه مخلوق د خوښۍ سبب وگرځي. پېغمبر ﷺ مور ته په دې حديث کې دغه نعمتونه او ورڅخه د نبی استفادې لارې چارې را په گوته کوي.

فعالیت: زده کوونکي دې په گروپي شکل د الله ﷺ د نعمتونو نومونه واخلي.

د حدیث شریف گټي:

۱. ځوانی د الله ﷺ لوی نعمت دی: د انسان عمر له لحظو، دقیقو او میاشتو څخه عبارت دی او د ژوند هره لحظه چې تېرېږي، انسان مرگ ته ورنږدې کېږي. ځوانی هغه نعمت دی چې په هکله به یې د قیامت په ورځ له بنده څخه پوښتنه کېږي. انسان په ځوانۍ کې له داسې نعمتونو څخه برخه مند وي چې د ځوانۍ په تیریدو سره یې بیا هېڅکله نشي تر لاسه کولای. په ځوانۍ کې بنده د کامل عقل، ښه ذهن، پیاوړې قوت او طاقت څښتن وي، هرڅه ډېر ژر یادوي، د کارونو په مقابل کې زیات تحمل او حوصله لري هر جسمي کار په ښه شان انجاموي، خو کله چې ضعیف او ځوانی یې تېره شي، نو د بدن هډوکي یې نرم او کمزوري شي، بیا د ډېر څه کولو ارزو لري، خو ورڅخه عاجز او ناتوانه وي، که وغواړي چې ډېر ښه کارونه وکړي، خو د ضعیفوالي له امله یې نه شي کولای. د سالمې ټولني جوړول، د ښو او عالي اخلاقو ترویجول، ذهنیتونه متقف کول، علم او پوهه د وگړو ترمنځ عامول، د جامعي د افرادو ترمنځ د مهذب مسلمان تصویر انځورول، دا هر څه مستقيماً د ځوانانو مسؤولیت دی، د ځوانۍ عمر عبث تېرول نه جبرانیدونکی زیان دی.

۲. روغ صحت او سلامتیا ستر نعمت دی: روغ صحت هم د الله ﷺ له نعمتونو څخه ستر نعمت دی، صحت او مریضي دواړه داسې څیزونه دي چې د انسان په واک او اختیار کې نه دي، روغتیا د انسان پر سر هغه تاج دی چې هغه یواځې ناروغان ویني، خو صحت من یې احساس نه کوي، خو کله چې روغ صحت الله ﷺ له انسان څخه واخلي، بیا یې په ارزښت پوه شي، سالم عقل په سالم جسم کې وي، روغتیا او صحت د الله ﷺ هغه مهرباني ده چې د دې په وسیله بنده کولای شي دنیوي او اخروي کارونه په ښه شان ترسره کړي، بناءً پر هر مسلمان لازم دي چې له دغه ارزښتناک نعمت څخه گټه واخلي او کوښښ وکړي چې د ژوند هره لحظه بېکاره او له نیک عمل څخه علاوه په بل څه تېره نه کړي. مریضي له داسې ضعیفه حالت څخه عبارت دی چې بنده له هر نیک او د خیر کار څخه بې برخې کوي.

۳. د پانگې او مال داری- نعمت: د الله ﷺ د نعمتونو له جملې څخه یو شتمني او مالداري ده چې د بشري ټولني نیکمرغي وړپورې تړلې ده. حلاله شتمني الله ﷺ ته د نزدیکت، د پت او ابرو ساتلو، د بندگانو د حقوقو د ادا کولو، له خپلوانو سره د صله رحمۍ ذریعه او سرچینه ده. بلايي او شتمني هغه وخت نعمت دی چې ورڅخه په سمه

توگه استفاده وشي اوکه چپرې په ناروا، حرامو او ناوړه لارو چارو کې ولېږول شي، نو بيا لويه بدبختي ده. د دغه نعمت د شکر د ادا کولو لار د فرضي او نفلي صدقاتو ورکول دي، د فرضي صدقو څخه مراد د زکاتونو، فديو، کفارو، نذرونو ورکول دي چې بنده له بخل او شومتيا څخه پاکوي او په مؤمن کې د ايتار، فداکارۍ، ورکړې او سخا احساس راژوندى کوي. د دې لپاره چې مسلمان بايد يواځې د زکات په ورکولو بسنه ونه کړي، بلکه نفلي صدقې بايد ورکړي او په نورو اجتماعي خيريې کارونو کې برخه واخلي، لکه: مدرسې، مکتبونه، روغتونونه، پلونه، ونې کينول، سرکونه جوړول. د ټولني د ډېر بې وزله طبقې نابينايانو، شلو، گودانو او کونډو ضرورتونه پوره کول، هغه فقيران چې په کار قادر وي، ورته د کارونو زمينه برابرول.

۴. مخکې له مرگه خپل ژوند غنيمت وگڼه: ژوند هغه فرصت دی چې له لاسه ووت، بيا هيڅکله نه راځي او هرکله چې انسان مړ شي، د ده د نيکو عملونو دروازه بنده شي. پس له مرگه هر انسان له بيا ژوند څخه علاوه بل د هيڅ شي ارزو نه کوي، له همدې کبله مخکې له دې چې دغه نعمت له لاسه ووځي، بايد ورڅخه گټه واخيستل شي او په ژوند کې هغه اعمال ترسره شي چې د اخرت د ابدي ژوند لپاره سودمند وي، مخصوصاً داسې اعمال چې ثواب يې پس له مرگه هم بنده ته ور رسېږي، لکه: د علم ښوونه، د نیک اولاد روزنه، لارې، پلونه او سرکونه جوړول، مسجدونه ابادول، د اوبو څاگانې وېستل، ټول د خير هغه کارونه چې انسانان ورڅخه په ژوندانه کې استفاده کوي.

فعاليت: زده کوونکی دې د وخت د ارزښت په اړوند په انفرادي يا گروپي شکل معلومات وړاندې کړي.

ارزونه

۱. لاندې عبارات معنا کړئ:
 شَبَابَكَ قَبْلَ هَرَمِكَ، وَصِحَّتَكَ قَبْلَ سَقَمِكَ، وَغِنَاءَكَ قَبْلَ فَقْرِكَ، وَحَيَاتَكَ قَبْلَ مَوْتِكَ.
۲. د حديث شريف معنا ووايست!
۳. له پورتنیو مطلبونو څخه يو مطلب غوره او په اړوند يې يوه لنډه مقاله وليکئ.

کورنۍ دنده

د لوست مطلبونه په خپل تعبير په خپلو کتابچو کې وليکئ.

دوه دېرشم لوست

د مزدور حق باید دېر ژر ورکړل شي

عَنْ جَابِرٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: (أَعْطُوا الْأَجِيرَ أَجْرَهُ قَبْلَ أَنْ يَجِفَّ عَرَقُهُ).
رواه سنن ابن ماجه.

د راوي پېژندنه

نوم يي جابر او د پلار نوم يې عبد الله د مدينې منورې د خزر ج له قبيلې څخه و، پلار او زوی دواړه جليل القدره صحابه وو. پېغمبر ﷺ ورته پينځه ويشت ځله په يوه شپه کې د مغفرت دعاء کړې، له بدر او احد څخه علاوه يې په ۱۹ غزواتو کې له رسول الله ﷺ سره اشتراک کړې دی. په خپل وخت کې د مدينې منورې لوی مجتهد او مفتي و. او د هجرت په ۷۸ کال کې يې له فاني دنيا څخه سترگې پټې کړې.

د کلمو معنا

۱. أَعْطُوا: ورکړئ.
۲. الْأَجِير: مزدور ته.
۳. أَجْرُهُ: د هغه اجوره او مزدوري.
۴. قَبْلَ أَنْ يَجِفَّ عَرَقُهُ: مخکې له دې چې د هغه د وجود خوله وچه شي.

د حديث شريف معنا

له حضرت جابر بن عبد الله رضي الله عنه څخه روايت دی چې پېغمبر ﷺ فرمايلي دي: (مزدور ته د هغه مزدوري مخکې له دې ورکړئ چې د هغه خوله وچه شي).

د حديث شريف حکمت

په ټولنه کې انسانان يو پر بل مادي او معنوي ځانگړي حقوق لري، لکه: د مور او پلار حقوق، د مشرانو حقوق، د گاونډيانو حقوق او داسې نور چې د دې حقوقو په قطار کې يو هم داجير(مزدور) حق دی او هغه ته دهغه دزحمت گاللو اومشقت تېرولو په مقابل کې مزدوري ورکول دي. دا چې د نورو پر حقوقو تېری، هغه که په هر شکل او رنگ کې وي، ناروا دی. په همدې اساس پېغمبر ﷺ فرمايلي دي چې د اجير په حق تېری مه کوئ او هغه ته د هغه حق يې له ځنډه ورکړئ.

فعالیت: مالک او اجیر ته څه کول په کار دي؟ په گرويي شکل يې ځواب وواياست.

د حديث شريف گټي

۱. د اجير (مزدور) مزدوري ځنډول ظلم او گناه ده: مزدور د خپل وجود انرژي د دې لپاره مصرفوي چې څه وگټي او ځان ته حلاله روزي پيدا کړي او د دې په انتظار کې وي چې د خپل زحمت او مشقت بدله ډېر ژر ترلاسه کړي، نو لازمه ده چې د هغه مزدوري دې دومره ژر هغه ته ورکړل شي چې حتی د هغه د وجود خوله هم نه وي وچه شوي او په دې کار کې ځنډ او تاخير ظلم او گناه ده، پيغمبر ﷺ فرمايلي دي: (د غني له خوا د مزدور مزدوري يا د قرضدار قرض ځنډول گناه ده). په بل حديث کې راغلي دي، پيغمبر ﷺ فرمايلي دي: (زه به د اخرت په ورځ د الله ﷻ په حضور کې د هغه مزدور د حق غوښتنه کوم چې په کار وگمارل شي او بيا د هغه مزدوري هغه ته ورنکړل شي).

۲. د اجير (مزدور) حقوق: په نړۍ کې شتمن او غريب دوه ډوله انسانان اوسېږي چې يو بل ته د ژوندانه په هره گړۍ کې محتاج دي، شتمن غريب ته د کار لپاره او غريب مالدار ته د مزدورې لپاره اړتيا لري.

په اسلام کې د مالک او مزدور ترمنځ علاقه په ورورولۍ، کومک، مهربانۍ او يو بل ته په وفادارۍ ولاړه ده، نو لازمه ده چې له اجير او مزدور سره نیکه رویه او ښه چلند وشي، ورته د کار پر وخت مناسبه غذا ورکړل شي، د کار کولو مناسب وسايل ورته مهيا شي، هغه ته دهغه مزدوري پر وخت ورکړل شي، هغه ته پر خپل ټاکلي وخت رخصت ورکړل شي، اجوره او مزدوري بايد د کار په تناسب او يا ډېره وي او د هغه له بې وزلي څخه ناوړه استفاده ونه شي. د اجير په حقوقو تيرې لويه گناه ده.

۳. کار او مزدوري د هرکس حق دی: کار او مزدوري د ژوندانه هغه اساسي رکن دی چې بې له مزدورۍ شخصي او ټولنيز اقتصادي پرمختگ او نړيوال تمدن ناشوني دی. د نړې په هر گوټ کې، هر وخت او هر کس د دې حق لري چې کار او مزدوري وکړي او د خپل توان په اندازه هرکار چې وغواړي، د ځان لپاره يې خوښ کړي، په دې شرط چې د اسلام د عالي مقاصدو او شرعي قوانينو او مقرراتو سره په ټکر کې نه وي.

۴. په کار او وظيفه کې سستي او غفلت کول گناه ده: کار او وظيفه يو امانت دی، بناءً په شخصي او د دولت پر مامور واجب دي چې دغه امانت په پوره اخلاص، ديانت داری، وفادارۍ، د وخت په پابندۍ او بې له تقصيره سره انجام کړي ترڅو هغه معاش چې

د دې لارې څخه يې ترلاسه کوي، ځان ته حلال، او د شخصي او ملي خيانت څخه ځان وژغوري.

پېغمبر ﷺ فرمايلي دي: (کله چې له تاسې څخه څوک کوم کار کوي، بايد هغه بڼه وکړي).

په کارونو او وظيفو کې سستي، غفلت او عبث وخت تېرول اجتماعي خيانت دی. همداراز دولتي وسايل او شتمني ملي امانت دی او بايد په سمه توگه وکارول شي، په شخصي کارونو کې ورڅخه استفاده وانه اخيستل شي.

فعاليت: په اجير داسې کار تحميلول چې هغه يې توان ونه لري، څنگه کار دی؟

ارزونه

۱. د حديث شريف راوي څوک و؟ په اړوند يې معلومات وړاندې کړئ.

۲. د حديث شريف په رڼا کې د مزدور حقونه کوم دي؟

۳. لاندې کلمې او عبارات معنا کړئ:

أَعْطُوا:

الْأَجِيرَ:

أَجْرَهُ:

قَبْلَ أَنْ يَجِفَّ عَرَقُهُ.

کورنۍ دنده

۱. حديث شريف له معنا سره په يادو زده کړئ.

۲. د مزدور د حقونو په باره کې يوه لنډه مقاله وليکئ.

درې دېرشم لوست

د علم زده کړه فرض ده

عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، قَالَ: (طَلَبُ الْعِلْمِ فَرِيضَةٌ عَلَى كُلِّ مُسْلِمٍ).
رواه ابن ماجه.

د راوي پېژندنه

د دې حديث شريف د راوي نوم حضرت انس او د پلار نوم يې مالک انصاري دی، د پېغمبر ﷺ په کور کې لوی شوی او پوره لس کاله يې د پېغمبر ﷺ خدمت کړی دی، د فقهاوو او مجتهدينو اصحابو له جملې څخه گڼل کېږي. پېغمبر ﷺ ورته د اورده عمر، په مال کې د برکت او جنت ته د تللو دعا کړې ده، د هجرت په ۹۳ کال د بصري په ښار کې وفات شوی دی.

د کلمو معنا

۱. طَلَبٌ: پلټنه.
۲. الْعِلْمُ: پوهه.
۳. فَرِيضَةٌ: فرض دی.
۴. عَلَى كُلِّ مُسْلِمٍ: پر هر مسلمان باندې.

د حديث شريف معنا

حضرت انس رضي الله عنه له پېغمبر ﷺ څخه روايت کوي چې پېغمبر ﷺ فرمايلي: د علم طلب پر هر مسلمان فرض دی.

د علم مفهوم: علم يوازینی هغه کلمه ده چې ټولو الهامي او ديني معلوماتو او دنيوي غير الهامي څېړنو او تحقيقاتو ته شامله ده او يوازې په کوم خاص فن يا خاصو احکامو پورې منحصره نه ده.

د حديث شريف حکمت

علم هغه روښنايي ده چې د نړۍ سعادت او نيکمرغي، ټولنيز عدالت، اقتصادي پياوړتيا، سياسي او ساينسي ځغلنده پرمختگ وړپورې تړلی دی. علم دی چې انسان د جهالت له تورو تياروڅخه خلاصوي او ورته خیر او سوکاله ژوند ورپه برخه کوي. د نړۍ په ډگر کې چې څومره لاس ته راوړنې تر سترگو کېږي دا هر څه د علم له برکته دي. که چېرې علم نه وي، نو نړيواله بې

نظمي او د ټولنيز طبقاتي ډول ډول ظلمونو تور خادر به د زمکې پر سر خپور وي. په همدې
بناء پيغمبر ﷺ د علم زده کړه پر هر چا لازم بولي.

هڅونه: د علم له لارې د لاس ته راوړنو ژوندي مثالونه دې زده کوونکي په گروبي شکل په
گوته کړي.

د حديث شريف گټي

۱. **د علم فضيلت:** د جاهليت د تورتمونو د له منځه وړلو لپاره د هر څه لومړی الله ﷻ خپل
پيغمبر ته د علم په زده کولو امر وکړ، دا ځکه چې دټولو مشکلاتو حل په علم پورې اړه
لري، علم الله ﷻ د معرفت او هغه ته د نږدې والي ذريعه ده، د علم زده کړه د الله ﷻ ستر
عبادت دی، علم هغه ستر نعمت دی چې الله ﷻ خپل پيغمبر ته وايي چې د علم د زياتوالي
غوښتنه کوه او داسې وايه: (ای زما ربه زما په علم کې زياتوالی راوله). علم د دنيا او
اخرت سعادت او نېکبختي ده.

۲. **د علم طلب:** هر څه چې څومره ارزښت ولري، د هغه پلټنه هم په همغه اندازه ارزښتناکه
وي، لکه چې د علم زده کړه لازمه ده، د علم پلټنه او طلب هم لازم دي، نو دا ضروري
ده چې د پوهې د لاس ته راوړلو په غرض زيات کوشښ او زيار وويستل شي، دا ځکه چې
د عامو انسانانو علم کسي بڼه لري او بې له هلو ځلو د دې قيمتي نعمت ترلاسه کول
ناممکن دي که د صحابه کرامو او تابعينو چې تر ټولو غوره انسانان دي، سيرت ته ځير
شو، گورو چې هغوی د علم په خاطر په خالي نس شپې او ورځې تېرولې او په مياشتو
مياشتو پياده سفرونه به يې کول.

څوک چې د علم په طلب کې ووځي، د هغه سفر عبادت او د الله ﷻ په لاره کې حسابيږي او
الله ﷻ ورته جنت ته د داخلیدو لاره هواروي، ملايکې ورته خپلې وزرې پر زمکه غوروي، په
اسمان کې ملايکې او په اوبو کې ماهيان ورته د مغفرت دعا غواړي.

۳. **د کوم علم زده کړه فرض ده:** علمونه ډېر اقسام لري چې د ځينو علومو زده کړه په
هرکس فرض عين ده او د ځينو علومو زده کړه فرض کفايي ده، دا په دې معنا چې که
چېرې په ټولنه کې يو څه کسان زده کړه په غاړه واخلي، نو فرضيت يې د نورو له ذمې
څخه ساقطیږي. هغه علم چې زده کړه يې پر هرکس فرض عين ده، له هغو اعتقادي او
عملي احکامو څخه عبارت دي چې الله ﷻ بنده گان د هغې په زده کړه مکلف کړي دي،

لکه: په الله ﷻ ایمان درلودل، د الله ﷻ په ملایکو، پیغمبرانو، اسماني کتابونو، د آخرت د ورځې په حالاتو ایمان لرل. د اسلام د پنځو ارکانو زده کړه، لکه لمونځ، روژه، زکات او حج کول. په هر حال له حدیث څخه دا په ډاگه معلومیږي چې د هر علم زده کړه ضروري ده.

۴. د علم زده کړه پر هر مسلمان فرض ده: د علم زده کړه په هر نارینه او ښځینه مسلمان فرض ده ښځې چې د ټولني نیمه برخه تشکیلوي، په عمومي ډول هغه احکام چې سړو ته په کې خطاب شوی وي، ښځو ته هم شاملیږي. د پیغمبر ﷺ په زمانه کې ښځو هم د سړو په څیر د علم زده کړې کولې او حتی ډېرې لویې لویې فقیهې زنانې هم موجودې وې چې سړو به د پیغمبر ﷺ له وفات څخه وروسته هغوي ته په مسایلو کې مراجعه کوله او له هغوی څخه به یې پوښتنې کولې، لکه ام المؤمنین عائشة رضی الله عنها، خو د دوی د زده کړې زمینه باید د اسلامي احکامو مطابق تنظیم کړای شي.

هڅونه: د علم د زده کړې په اړه په خپلو کې سره خبرې وکړئ.

ارزونه

۱. د حدیث شریف معنا وواياست.
۲. لاندې کلمې معنا کړئ:
  - ✓ طَلَبُ:
  - ✓ الْعِلْمُ:
  - ✓ فَرِيضَةٌ:
۳. د حدیث شریف گټې وواياست.

کورنۍ دنده

۱. حدیث شریف له معنا سره په یادو زده کړئ.
۲. د حدیث له مطالبو څخه د یو مطلب تر عنوان لاندې یوه مقاله ولیکئ!

غصب

د غصب تعريف: غصب په لغت كې په بنكاره او زور سره له يو چا څخه د شي اخيستلو ته وايي او د فقهاو په اصطلاح كې: پرته د مالك له اجازې نه د هغه مال اخيستل، پداسې ډول سره چې د ده لاس ورڅخه لڼد كړي، غصب بلل كېږي^۱.

د غصب د ناروا والي دليل

د غصب حراموالي په قران كريم، احاديثو او اجماع باندې ثابت دى. لومړى: قران كريم: الله ﷻ فرمايي: «وَلَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَكُم بَيْنَكُم بِالْبَاطِلِ وَتُدْلُوا بِهَا إِلَى الْحُكَّامِ لِنَأْكُلُوا فَرِيقًا مِنْ أَمْوَالِ النَّاسِ بِالْإِثْمِ وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ» (البقره، ۱۸۸) ژباړه: تاسې د يو بل مالونه په ناروا مه خورئ او مه يې چارواكو ته په رشوت كې وركوئ، پدې خاطر چې تاسې به په ناروا د خلكو د مالونو ځينې برخه د پوهې سره خورلې وي. دويم: حديث: رسول الله ﷺ فرمايي: «لَا يَحِلُّ مَالٌ أَمْرِيٍّ مُسْلِمٍ إِلَّا بِطَيْبِ نَفْسٍ مِنْهُ»^۲. د مسلمان له خوښې څخه پرته د هغه مال خورل جواز نلري. دريم: اجماع: مسلمانانو د غصب په حراموالي اجماع كړې او دا يې لويه گناه شمېرلې ده، كه څه هم د غلا نصاب ته ونه رسېږي.

فعاليت: دوه زده كوونكي دې د غصب صورت په ټولگي كې تمثيل كړي.

د غصب احكام: غصب درې حكمنه لري:

- ۱- گناه: په هغه صورت كې چې څوك پدې پوه شي چې له ما سره د پردي شخص مال دى او بيا يې هم له ځان سره ساتي، گناه ده او په اخرت كې ورباندې نيول كېږي.
- ۲- غصب شوى مال كه چېرې غاصب سره شتون ولري وركول يې لازم دي: د رد او بېرته وركولو مصارف په غاصب دي او هغه وخت مسترد كېږي چې د مالك لاس ورباندې ثابت شي چې پدې كار سره غاصب له تاوان څخه خلاصېږي.
- ۳- كله چې غصب شوى مال له منځه تللى وي، تاوان به وركوي: برابره ده چې دا تلف د الله ﷻ له لوري وي او كه د مخلوق له لوري. كه چېرې غصب شوى مال مثلي وي د مثل وركول يې لازم دي او كه مثلي نه وي بيا يې قيمت وركول لازم دي.

۱- تكملة فتح القدير ۳۶۱/۷.

۲- رواه البيهقي ۱۶۹/۴.

د غصب په هکله مسائل

۱- چا چې د کوم مسلمان د ساز او سرود سامان لکه طبله، ارمونیه، چمبه، شپیلی او دې ته ورته نور شیان مات کړل د صاحبینو په نظر تاوان نلري، ځکه چې دا د گناه لپاره تیار شوي، نو قیمت ورکول یې باطل دي، همدا راز شرعاً یې له منځه وړل واجب دي او د امام صاحب په نظر تاوان لري، ځکه چې پرته لدې کارونو څخه نوره گناه هم ترې اخیستل کېږي او همدا راز پلورل یې هم روا دي.^(۱)

۲- که چېرې یو چا په ناپوهۍ پدې گمان چې دا زما دي، څه غصب کړل، هېڅ گناه ورباندې نشته او نه ورباندې نیول کېږي، ځکه چې دا خطا ده او په خطا انسان نه نیول کېږي.

د قیمت د وجوب حالات

قیمت په درې حالاتو کې واجبېږي

۱. کله چې له منځه تللی شي مثلي نه وي، لکه حیوانات.
۲. کله چې له منځه تللی شي د مثلياتو له ډلې څخه وي، خو د مثل پیدا کیدل یې په بازار کې حقیقتاً او حکماً ناشوني وي.
۳. کله چې یو مثلي د بل جنس مثلي سره گډ شي، لکه غنم له وربشو سره.^(۲)

ارزونه

أ. لاندې پوښتنو ته ځواب وواياست:

۱- غصب لغتاً او اصطلاحاً تعريف کړی.

۲- د غصب اړوند احکام بیان کړی.

۳- په کومو حالاتو کې د غصب شوي مال قیمت لازمېږي؟

ب- لاندې خالي ځایونه په مناسبو کلمو سره ډک کړی:

۱- که چېرې څوک پدې گمان چې مال یې خپل دی، څه غصب کړي ..... نلري.

۲- په زور باندې د یو چا مال اخیستل ..... بلل کېږي.

کورنۍ دنده

د خلکو په مالونو باندې د تېري کولو د ضررونو په اړه یوه مقاله ولیکئ چې له پنځو کرښو څخه کمه نه وي.

۱- الجوهرۃ النيرة ۳- ۳۳۴- کتاب الغصب.

۲- وگوره: الدر المختار ۵/ ۱۲۹.

لقطه (موندل شوی مال)

د لقطې معنا

لقطه په لغت کې موندل شوي مال ته وايي. او د فقهاوو په اصطلاح کې: د نامعلوم او غير مباح مال موندل لقطه بلل کېږي.

د لقطې حکم

د اشخاصو په اعتبار د لقطې حکم اختلاف لري چې ځينې وخت غوره، مکروه او کله حراميدای هم شي چې تفصيل يې په لاندې ډول بيانېږي:

۱- که چېرې څوک پخپل امانت باوري وي او موندونکی مال خپل خاوند ته ساتلی او ورسپارلی شي، بيا د موندل شوي مال ترلاسه کول ورته غوره او مستحب دي، ځکه چې دا د ده له واجباتو څخه شمېرل کېږي.

۲- که چېرې څوک پخپل امانت باوري نه وي او دا وېره ورسره وي چې ځان ته يې مباح ونه گرځوم، بيا ورته د موندل شوي مال ترلاسه کول مکروه دي.

۳- که چېرې يو چا پخپل ځان د خيانت باور درلود او دا يې نه گپله چې دا به خپل خاوند ته وسپاري، بيا يې اخيستل حرام دي^۱.

د موندل شوي مال حکم له دې امله چې تاوان به لري او که نه؟

لقطه يا موندل شوی مال له هغه چا سره چې موندلی يې دی، امانت شمېرل کېږي، که پرته له تېري څخه هلاک شي، تاوان نلري، خو که يې له تسليمولو څخه منعه وکړه، بيا هلاک شو، تاوان لري.

د لقطې ډولونه: لقطه په دوه ډوله ده:

- ۱- د ساکبن مالونو موندل: لکه د ورک اوبښ، غوا، پسه او داسې نورو څارويو موندل^۲.
- ۳- د غير ساکبنو مالونو موندل.

فعاليت: يو شمېر زده کوونکي دې په ټولگي کې د لقطې صورت تمثيل کړي.

د لقطې سره څه کول پکار دي؟

په موندونکي باندې لازم دي چې اعلان يې کړي، بخاري او مسلم د زيد بن خالد الجهني څخه روايت کوي فرمايي: له رسول الله ﷺ څخه د لقطې په هکله پوښتنه وشوه، رسول الله ﷺ وفرمايل: «عَرَفَهَا سَنَّةٌ» ژباړه: يو کال پورې يې اعلان کړه.^۱

۱- بدائع الصنائع ۶/۲۰۰، فتح القدير ۴/۴۲۳، الدر المختار ۳/۴۰۶.

۲- بدائع الصنائع ۶/۲۰۱.

اوس د اعلان څرنگوالی، موده، ځای، د اعلان مصارف او هغه څه چې ورک مال ورته اړتیا لري، د رد او بېرته ورکولو شرط او ځان ته د خپلولو حکم یې څېړو.

د اعلان څرنگوالی

د موندل شوي مال اعلان او غږ به په هغه ځایونو کې د ځینو نښانو په بیانولو سره کوي چې ډېر خلک پکې راټولېږي، لکه بازارونه او د مسجدونو دروازې.

څوک به اعلان کوي؟

اعلان به خپله موندونکی او یا د موندونکي نائب کوي^۱.

د اعلان موده: دا خبره څو اړخه لري:

الف: که چېرې موندل شوی مال د اهمیت وړ وي، پوره یو کال به اعلانېږي. خو فتوی پر دې ده چې د اعلان موده دې خپله موندونکي ته پرېښودل شي تر هغې پورې دې اعلان وکړي چې خلکو کې مشهوره شي، تر یو کاله اعلانول یې ضرور ندی.

ب: که چېرې موندل شوی مال حقیر یا ناچیزه وي، یعنې چې د غله لاس ورباندې نه پرې کېږي، هومره ورځې به اعلانېږي چې څومره موندونکي ته مناسبې ښکاري.

ج: که چېرې ډېر ناچیزه شی وي، لکه یو دانه خرما او یا د دې پشان نور، پرته له اعلان څخه دې خیرات کړي.

د اعلان ځای: د موندل شوي شي اعلان به په بازارونو، د جوماتونو په دروازو او د خلکو د گڼې گونې په ځایونو کې کېږي.

د اعلان اجوره: د اعلان مصارف هغه چې اخبار، تلویزیون او راډیو ته ورکول کېږي، موندونکی شخص به یې گالي، ځکه دا د ده له واجباتو او ښیگڼو څخه شمېرل کېږي.

د موندل شوي مال خاوند ته د واپسې شرط: د مالک له لوري به موندونکي ته داسې نښه ویل کېږي چې په هغې باندې له نورو څخه جلا کېږي، لکه د بوجی د خولې تار، وزن، شمېر او داسې نورې نښې او یا دا چې شاهدانو باندې یې ثابت کړي چې دا د همدې دی^۲.

د موندونکي د مالک کېدو حکم

الف: که چېرې موندونکی بله یې یا غني وي، له موندل شوي مال نه ورته گټه اخیستل رواندي، بلکه فقیرانو ته به یې خیرات ورکوي، برابره ده چې پردو ته یې خیرات ورکوي او که

۱- د دې حدیث تخریج البزار پخپل مسند کې کړی، الهدایة ۴۶۶/۲.

۲- الدر المختار ۳/۳۵۰.

۳- فتح القدیر ۴/۴۳۱.

خپلوانو ته، پروا نه کوي چې که پلار، مور، ښځه او يا يې زوی او هم لور وي، ځکه چې دا پردی مال دی، پرته د هغه له خوښې څخه ورته گټه اخیستل جواز نلري.

ب: که چېرې موندونکی غريب وي، بيا ورته گټه اخیستل روا دي، گواکې داسې ده لکه چې په ځان يې خيرات کړی وي.

ج: که چېرې له خيرات يا گټې اخیستلو څخه وروسته د هغه مالک پيدا شو، د اختيار خاوند دی، که همداسې خيرات يې پرېږدي، نو ده ته به يې ثواب رسېږي او که له موندونکي څخه تاوان اخلي او که دا غوره گڼي چې له هغه غريب څخه يې تر لاسه کوي چې خيرات ورکړل شوی دی، خو که چېرې هغه پيدا کړای شي.

د: دا ټول احکام د حل او حرمت په موندل شوي مال کې پلي کېږي.

ارزونه

✓ لاندې شيان په لنډ ډول بيان کړئ:

۱- لقطه لغتاً او اصطلاحاً تعريف کړئ.

۲- د لقطې حکم په لنډ ډول بيان کړئ.

۳- له لقطې سره څه کول پکار دي؟ بيان يې کړئ.

۴- ورک شوی مال بايد په کوم ځای کې او تر کومې مودې پورې اعلان شي؟

۵- د لقطې د مالک کېدلو اړوند احکام وواياست.

✓ لاندې خالي ځايونه په مناسبو کلمو ډک کړئ:

۱ - موندل شوی مال د موندونکي په مال کې..... خو که..... وي

گټه اخیستل ورته روا دي.

۲- د لقطې د اعلان مصارف به..... گالي.

کورنۍ دنده

که چېرې تاسو څه پيدا کړئ، د لوست په رڼا کې بايد څه ورسره وکړئ، د دې موضوع په اړه په پنځو کرښو کې يوه مقاله وليکئ.

مزارعت دهقاني

هارون خپله ځمکه سهيل ته د کرلو لپاره د حاصلاتو په نيمايي، دريمه او يا څلورمه برخه ورکوي، دې کار ته د فقهي په علم کې مزارعت او مونږ ورته دهقاني وايو.

د مزارعت تعريف

مزارعت ته په پښتو ژبه کې کښت يا دهقاني وايي او د فقهاوو په اصطلاح کې د ځمکې د خاوند له خوا له دهقان سره د حاصلاتو په يوه معلومه برخه (نيمايي، دريمه، څلورمه، شپږمه) عقد ته مزارعت ويل کېږي^(۱).

د دهقاني رکن

د دهقاني رکن ايجاب او قبول دی.

د دهقاني حکم

امام ابوحنيفه رحمه الله تعالى د مزارعت عقد باطل گڼلی او صاحبينو په څلورو ډولونو بنودلی چې درې يې روا او يو ډول يې باطل دی، په لاندې توگه:

۱- د جواز صورتونه

الف: چې تخم د ځمکې په خاوند او کولبه په دهقان وي.

ب: چې تخم، کولبه او کار په دهقان وي او د ځمکې د خاوند يواځې ځمکه وي.

ج: چې ځمکه، تخم او کولبه د يو وي او عمل په بل وي.

دا پورتنی درې واړه صورتونه روا دي.

۲- د بطلان صورت

کله چې ځمکه او کولبه په يوه او تخم او کار په دهقان وي، دا ډول ځمکه ورکول باطله دهقاني ده، ځکه چې دلته د کولبې اجوره د حاصلاتو په ځينې برخه کې راغلې، حال دا چې هغه نامعلومه ده، نو جواز نلري.

^۱ - بدائع الصنائع ۶/۱۷۵، الدر المختار ۵/۱۹۳.

فعالیت: یو شمېر زده کوونکي دې د مزارعت د عقد هغه شکلونه چې د دوی په سیمو کې رایج دي، بیان کړي.

د مزارعت شرطونه

د هغه چا په نظر چې دهقاني یې روا گڼلې ده، د صحت لپاره یې ورته اته شرطونه ایښي دي چې په لاندې ډول بیانېږي:

- ۱- عاقدین به د عقد اهلیت لري، یعنې عاقلان به وي.
- ۲- د دهقاني موده باید معلومه وي.
- ۳- ځمکه به د کرکيلې جوگه وي.
- ۴- مالک به ځمکه دهقان ته پرېږدي او خپل لاس به ورڅخه لندوي.
- ۵- حاصلات به د دهقان او د ځمکې د خاوند ترمنځ په تیت او پراگنده توگه شریک وي، ترڅو د شراکت معنا متحققه شي.
- ۶- د تخم خاوند به معلوم وي چې په چا دی، په دهقان یا خاوند د ځمکې، ترڅو له دې لارې د ځمکې او دهقان گټه څرگنده شي.
- ۷- دهقان او د ځمکې خاوند به خپله برخه معلوموي.
- ۸- د تخم جنس به معلوم وي، ترڅو اجوره معلومه شي^(۱).

د صحیحې دهقاني احکام

صحیح مزارعت خپل احکام لري چې موږ یې په لاندې کرښو کې رالندوو:

- ۱- د دهقاني ټول کارونه چې د کښت د اصلاح لپاره تر سره کېږي، په دهقان باندې دي، لکه ساتنه او په تخم باندې د ځمکې لاندې مصارف کول.
- ۲- د کښت مصارف، لکه سره، خشاوه او غوبل (ترېشر) په دواړو باندې د خپلې برخې په اندازه دي.
- ۳- حاصلات به د هغه ټاکلي شرط لاندې چې د دواړو ترمنځ ورباندې اتفاق شوی وي، وېشل کېږي، که چېرې ځمکې حاصلات ونه کړل، د هر یوه لپاره هیڅ شی نشته.
- ۴- د دهقاني عقد د هغه چا په حق کې چې تخم ورباندې وي، غیر لازم شمېرل کېږي، په بل لوري چې تخم یې ندی اچولی، لازم گڼل کېږي.

^۱- تبیین الحقایق شرح کنز الدقایق ۲۷۹/۵.

- ۵- خړوبول او کرل د عرف او عادت مطابق ټاکل کېږي.
- ۶- که چېرې یو له عاقدینو د کښت له رسېدو څخه وړاندې مړ شي، کښت به تر پخلي پورې پرېښودل کېږي او د دهقان لپاره هیڅ نشته، ځکه د اجارې عقد د مودې د نه ختمیدو له وجې باقي پاتې دی^۱.

فعالیت: څو تنه زده کوونکي دې د دهقاني د شرطونو د گټو په هکله معلومات ورکړي.

د دهقاني پای:

په لاندې حالاتو کې دهقاني پای ته رسېږي.

- ۱- کله چې د دهقاني موده پای ته ورسېږي
- ۲- کله چې یو له عاقدینو څخه مړ شي.
- ۳- همدارنگه دهقاني په عذرونو سره هم پای ته رسېږي، عذرونه عبارت دي له:
  - أ- کله چې د ځمکې خاوند ډېر قرضدار او د ځمکې پلورلو ته اړ شي.
  - ب- کله چې دهقان ته عذر پیدا شي، یعنې داسې ناروغ شي چې د کار توان ونلري.

ارزونه

أ- لاندې شیان په لنډ ډول بیان کړئ:

- ۱- مزارعت لغتاً او اصطلاحاً تعریف کړئ.
  - ۲- د جایز مزارعت صورتونه په لنډ ډول وویاست.
  - ۳- د مزارعت شرطونه په لنډ ډول بیان کړئ.
  - ۴- د دهقاني د اړونده احکامو په هکله معلومات ورکړئ.
- ب- لاندې خالي ځایونه په مناسبو کلمو ډک کړئ:
- ۱- کله چې ځمکه او..... په یوه، تخم او..... په دهقان وي، دا ډول ځمکه ورکول په دهقاني باندې باطله دهقاني بلل کېږي.
  - ۲- حاصلات به له هغه ټاکلي شرط لاندې چې د دواړو تر منځ ورباندې اتفاق شوی وي،.....

کورنۍ دنده

د لوست مهم مطالب په خپلو کتابچو کې ولیکئ.

^۱ - بدائع الصنائع ۱۸۱/۶، الدر المختار في رد المحتار ۱۹۹/۵.

اووه دبرشم لوست

مساقات (بنوالي)

کريم، حکمت ته خپل باغ د لاس ته راتلونکو مېوو په يوه معلومه برخه د خدمت لپاره ورکوي، د پورتنیو دوو کسانو دا معامله د بنوالي په نامه يادېږي او د فقهي په اصطلاح کې ورته مساقات وايي.

لومړی: د مساقات معنا

مساقات ته په پښتو ژبه کې بنوالي وايي.

او د فقهي په اصطلاح کې: بنوالي ته د مېوو په يوه ټاکلې مشاع (ټيټه) برخه باندي د مېوه لرونکو ونو ورکول بنوالي بلل کېږي.^(۱)

دويم: د بنوالي حکم

امام ابوحنيفه (رح) بنوالي باطله بولي، خو صاحبين يې د څه شرطونو سره روا گڼي، خو فتوی د همدوی په قول ده، ځکه نبي اکرم ﷺ د خيبر له خلکو سره همداسې عمل کړی دی.

درېم: د بنوالي رکن

د بنوالي رکن ايجاب او قبول دی.

خلورم: هغه ونې چې بنوالي يې جواز لري

د ميوه لرونکو ونو، لکه خرما او انگور او همدا راز د نورو ونو او بوټو، لکه د بانجانو د بوټو په بنوالي ورکول، روا دي، ځکه چې د بنوالي جواز د اړتيا له مخې راغلی، نو ټولې ونې پکې راتلاي شي.^(۲)

پنځم: د بنوالي او دهقاني ترمنځ مهم توپيرونه په لاندې ډول دي:

- ۱- کله چې يو له متعاقدينو څخه د بنوالي نه پلي کېدل غواړي، نو په ترسره کيدو يې مجبورېږي، حال دا چې دهقاني داسې نده.
- ۲- کله چې د بنوالي موده پوره شي، عقد به د مېوې تر پخېدو پورې دوام مومي، باغبان ته د دې مودې مزدوري نه ورکول کېږي او مېوه به په ونه کې، پرته له اجورې څخه، تر پخېدو پورې وي، د دهقاني په خلاف.

۱- التسهيل الضروري لمسائل القدوري ص ۵۶۵.

۲- بدائع الصنائع ۶/۱۸۵.

۳- کله چې بڼوالي فاسده شي، بڼوال ته به مناسبه مزدوري ورکول کېږي، حال دا چې مزارعت داسې ندى.

۴- استحساناً په بڼوالۍ کې د مودې ټاکل شرط ندي، ځکه چې د هرې مېوې د پخېدو موسم معلوم دى، حال دا چې دهقاني داسې نده.

فعاليت: يو شمېر زده کوونکي دې د مسافات د عقد په هغو مېوو کې چې د دوى په سيمو کې شتون لري، تمثيل کړي.

شپږم: د بڼوالۍ شرطونه

بڼوالي خپل ځانگړې شرطونه لري چې لنډيز يې دا دى

۱- بڼوال او مالک دواړه بايد د عقد اهليت ولري، يعنې د عقل خاوندان به وي.

۲- مالک به خپل لاس له ونو څخه لښوي، يعنې ونې به بڼوال ته سپاري.

۳- په لاس ته راتلونکو ټولو مېوو کې به دواړه شريک وي.

اووم: د بڼوالۍ احکام

د صحيحې بڼوالۍ لپاره فقهاوو کرامو ځانگړي احکام راوړي چې لنډيز يې دا دى:

۱- ټول هغه کارونه چې ونه پرې ساتل کېږي او ورته اړتيا لري، لکه اوبه، ويالې جوړول، ساتنه او القاح (پيوند کول) په بڼوال دي.

۲- ټول هغه مصارف چې ونو ته د قوت بښلو لپاره دي، لکه سره يا کود او د ځمکې اړول، او د مېوو په ټولولو باندې راځي، دواړه به يې د خپلې برخې په اندازه مشترک گالي.

۳- که چېرې باغ مېوه ونکړه، هيڅ يو له بل څخه څه نشي اخيستلاى.

۴- د بڼوالۍ عقد په دواړو لازم دى.

۵- د ځمکې خاوند، بڼوال په کار کولو مجبورولای شي، خو نه د عذر په صورت کې.

۶- لاس ته راغلې مېوه به له ټاکلي شرط سره سم د دواړو تر منځ وېشل کېږي^۱.

اتم: د بڼوالۍ پای

بڼوالي په هغو شيانو پای مومي په کومو چې دهقاني پای ته رسېږي او عبارت دي له لاندې شيانو څخه:

^۱ - بدائع الصنائع ۶/۱۸۶، تبیین الحقائق شرح کنز الدقائق ۵/۲۸۴.

- ۱- کله چې له ټاکلي شرط سره سم بڼوالي پای ته ورسېږي.
- ۲- کله چې یو له عاقدینو څخه خپل ژوند له لاسه ورکړي.
- ۳- همدارنگه په عذرونو باندې هم پای ته رسېږي او دا عذرونه عبارت دي له:
الف: کله چې بڼوال معلوم او مشهور غل وي.
ب: کله چې بڼوال داسې ناروغ شي چې د کار جوگه نه وي.

فعالیت: خو تنه زده کوونکي دې د مسابقات د یو یو شرط د حکمت په هکله خپلو ملگرو ته معلومات ورکړي.

ارزونه

- ۱- لاندې شیان بیان کړئ:
- ۲- مسابقات په لغت او اصطلاح کې تعریف کړئ.
- ۳- د مسابقات او مزارعت ترمنځ توپيرونه په گوته کړئ.
- ۴- د باغباني شرطونه وواياست.
- ۵- د بڼوالۍ لومړی او دوم حکم بیان کړئ.
- ۶- د بڼوالۍ دریم او څلورم حکم وواياست.
- ۷- د بڼوالۍ پنځم او شپږم حکم بیان کړئ.
- ۸- د بڼوالۍ عقد په کوم وخت کې پای مومي؟
- ۹- لاندې خالي ځایونه په مناسبو کلمو ډک کړئ:
- ۱۰- بڼوالي له دهقانی څخه پدې کې توپیر لري چې د مودې له پوره کیدو سره سره..... د مېوې تر پخېدو پورې دوام مومي.
- ۱۱- په بڼوالۍ کې د مودې ټاکل.....، ځکه چې.....

کورنۍ دنده

هغه مهم توپيرونه چې بڼوالي یې له دهقانی سره لري، په خپلو کتابچو کې ولیکئ.

وقف

لومړۍ: د وقف معنا

وقف په لغت کې حبس او ساتلو ته وايي.

او د فقهاوو په اصطلاح کې:

۱- وقف د ځمکې يا جنس بندول دي، پداسې حال کې چې د ملکیت حکم يې له واقف سره

پاتې کېږي او گټه يې خيراتېږي، وقف بلل کېږي.

۲- او يا د عين بندول او خيراتول دي، د ټولني د خدمت لپاره. لومړی تعريف امام ابوحنيفه

رحمه الله تعالى او دويم يارانو کړی دی.^(۱)

دويم: د وقف د روا والي دليل

وقف د دې په خاطر روا شوی چې محتاج خلک د بېنېل شوي عين څخه پداسې توگه گټه

واخلي چې اصل عين يې باقي وي، نو پدې ډول به وقف شوی مال د واقف لپاره صدقه جاريه

وي، نبي اکرم ﷺ فرمايي: «إِذَا مَاتَ الْإِنْسَانُ انْقَطَعَ عَمَلُهُ إِلَّا مِنْ ثَلَاثَةٍ أَشْيَاءَ: مِنْ صَدَقَةٍ جَارِيَةٍ،

أَوْ عِلْمٍ يُنْتَفَعُ بِهِ أَوْ وَلَدٍ صَالِحٍ يَدْعُو لَهُ»^(۲) ژباړه: کله چې انسان مړ شي ټول اعمال يې قطع

کېږي، خو درې شيان دي چې دا ورته له مرگ څخه وروسته هم گټه رسوي: تل پاتې صدقه،

گټور علم او نیک اولاد چې ورته دعا کوي.

درېم: د وقف حکم

امام ابوحنيفه رحمه الله تعالى وقف جايز غير لازم عقد گڼي، بنا پر دې مالک يې بېرته غوښتلاى

شي او ورڅخه د ده لاس نه لنډېږي، خو که چېرې د وخت قاضي ورباندې پريکړه صادره

کړي او يا د ده تر مرگ پورې تړاو ولري، بيا د مالک له لاسه وځي.^(۳)

د يارانو په نظر، کله چې وقف صحيح وي، لازم گڼل کېږي او د مالک له لاسه د وقف له وينا

سره سم وځي.

لنډه دا چې د امام ابوحنيفه رحمه الله تعالى په نظر وقف جايز غير لازم عقد دی او د يارانو په

نظر کله چې صحيح واقع شي، وقف شوی شی د مالک له لاسه وځي.

۱- فتح القدیر ۳۲/۵.

۲- صحيح مسلم.

۳- الدر المختار ۱۳۹/۳، الی ۳۹۲.

خلورم: د وقف رکن

د وقف رکن هغه لفظ او صیغه ده چې په وقف دلالت کوي.

پنځم: د وقف شرطونه

۱- وقف کوونکی باید عاقل او بالغ وي.

۲- وقف کوونکی به آزاد، د بېنېل شوي شي مالک او هوښيار وي.

د موقوف شرطونه

۱- وقف شوی مال به ځمکه او یا هغه شی وي چې له بقا سره ترېنه گټه اخیستل کېږي، لکه د جهاد لپاره د وسلو او اسونو وقف کول.

۲- وقف شوی مال به معلوم او څرگند وي.

۳- وقف شوی مال به د وقف په وخت کې د واقف ملکیت وي.

۴- وقف شوی مال به بېل او جلا وي تیت او پراگنده به نه وي.

فعالیت: یو شمېر زده کوونکي دې د وقف څو صورتونه تمثیل کړي.

شپږم: د وقف کتونکی یا ناظر

واقف ته روا ده چې د وقف نظارت پخپله وکړي او یا یې هغه چا ته وسپاري چې ورته وقف شوی وي، همدارنگه پرته له دوی دواړو څخه بل څوک هم ورته ټاکل کېږي، که نوم یې معلوم وي، لکه فلاڼی او یا ورته څه صفتونه وټاکي، لکه چې ووايي: هوښيار، عالم او یا نور داسې صفتونه ولري، نو زما د وقف نظارت به کوي.

د وقف د ناظر شرطونه په لاندې ډول بیانېږي:

۱- د وقف ناظر باید متقي او پرهېزگار شخص وي.

۲- د ورسپارل شوې دندې کفایت باید ولري.

اووم: د ناظر دنده

۱- د وقف شوي شي ساتل.

۲- د وقف شوي شي ابادول.

۳- وقف شوی شی په کرایه یا دهقانی ورکول او د دې لپاره لاندې او محاصمه کول.

اتم: د ناظر گوبنه کول

واقف د وقف ناظر گوبنه کولی شي.

نهم: د وقف اړوند مسئلې

۱- یواځې زامنو ته پرته له لونیو د مال وقف کول مکروه تنزیهې دي، ځکه چې دا کار د جاهلیت کړنو ته ورته دی.

۲- د وقف مصارف به د وقف شوي مال له گټې څخه ورکول کېږي.

۳- که چېرې کوم جومات ږنگ او بیا هیڅوک یې ابادولو ته غاړه کېښېږدي، پداسې حال کې چې خلک ورته اړتیا ونلري، ځکه چې بل مسجد ورسره اباد شوی وي، دا ځای د شیخینو (امام ابو حنیفه او امام ابو یوسف) په نظر همداسې تر قیامته مسجد پاتې کېږي، ابادوونکی او د ده وارثان یې بېرته مالک کیدای نشي. همدارنگه له بل ځای سره یې تبدیلولای هم نشي او نه یې بل مسجد ته د اسبابو انتقالول جواز لري، که لمونځ پکې کېږي او که نه کېږي.^(۱)

۴- د مسجد په دیوال د تیر اېښودل په کرایه او یا پرته له کرایې رواندي.^(۲)

فعالیت: څو تنه زده کوونکي دې د وقف د شرطونو گټې په انفرادي توگه خپلو ملگروته بیان کړي.

ارزونه

لاندې سوالونه ځواب کړئ:

۱. وقف په لغت او اصطلاح کې څه ته وايي؟
۲. د وقف شوي مال شرطونه بیان کړئ.
۳. د وقف شوي مال ساتوونکی باید څوک اوسي؟
۴. د وقف د ساتوونکي دنده څه ده؟
۵. ایا هغه ځمکه چې د مسجد په نوم وقف شوی وي، د تل لپاره د مسجد په نوم یادېږي؟

لاندې جملې بشپړې کړئ:

۱. زامنو ته پرته له لونیو د مال وقف کول.....
۲. د وقف کوونکي شرطونه په لاندې ډول دي:.....

کورنۍ دنده

د لوست مهم مطالب په خپلو کتابچو کې ولیکئ.

^۱ هندي فتاوی ۲- ۴۵۸- الفصل الاول فیما یصیر به مسجداً.

^۲ الدر المختار ۴۰۶/۳.

نهه دېرشم لوست

صلح (سوله)

زید او زبیر په خپل منځ کې په یو پټي باندې شخړه وکړه، یو وایي: پټی زما دی او بل وایي زما دی. د کلي سپین رږو د دوی تر منځ د دوی په خوبه پرېکړه وکړه، زید ته یې د مدعي به پټي درېمه برخه د صلح (سولې) په بنیاد ورکړه او زبیر پرې قانع شو. خو که دوی محکمې ته مراجعه وکړي، نو قاضي د دوی تر منځ صلح نه کوي چې د شخړې په لومړي ډول له منځه وړلو ته صلح او دویم ډول له منځه وړلو ته قضا ویل کېږي.

د صلحي تعريف

صلحه په لغت کې سمولو ته وایي.

او د فقهاوو په اصطلاح کې: هغه عقد چې شخړې له منځه وړي، صلحه بلل کېږي.^(۱)

د صلح حکم

د خلکو تر منځ د شخړو له منځه وړل ښه کار دی.^(۲)

د صلح د روا والي دليل

صلح په قرآن کریم، احادیثو او اجماع باندې روا شوې ده.

۱ قرآن کریم: الله تعالی فرمایي: (وَالصُّلْحُ خَيْرٌ) ^(۳) صلح کول غوره او بهتر کار دی.

۲ نبي اکرم ﷺ فرمایي: «الصُّلْحُ جَائِزٌ بَيْنَ الْمُسْلِمِينَ إِلَّا صُلْحًا أَحَلَّ حَرَامًا أَوْ حَرَّمَ حَلَالًا» ^(۴)

ژباړه: صلحه (سوله) د مسلمانانو تر منځ روا ده، خو هغه صلحه ناروا ده چې حلال حرام، او حرام حلال کړي.

۳ اجماع: ټولو علماوو کرامو د صلحي په روا والي د دې لپاره اجماع کړې چې ستونزې

او مشکلات له منځه یوسي.

د صلحي د روا والي حکمت

د اختلاف او تفرقي له منځه وړل، د محبت او دوستۍ فضا د مسلمانانو تر منځ ساتل دي.

۱- وگوره: تكملة فتح القدير: (۳ \ ۷) تبیین الحقائق: ۵ \ ۹.

۲- وگوره: تبیین الحقائق: جلد، ۵، ص: ۳۰.

۳- سورة النساء، آیت ۱۲۸.

۴- وگوره: السنن الكبرى للبيهقي: جلد، ۶، ص، ۶۵.

د صلحي حالات

کله چې دوه تنه یو پر بل باندې د څه مال دعوه وکړي، مدعي عليه به له لاندې درې حالاتو څخه خالي نه وي:

۱ په دعوا به اقرار کوي: لکه دا چې احمد په بکر باندې د یو جرنېټر دعوه وکړي، بکر د ده دعوه ومني، د سپین ږيرو له مداخلې وروسته دواړه په بل شي سره روغه، جوړه وکړي، معنا دا چې دعوه یې په جرنېټر کړي وي او جوړ جاري په غوا وکړي، دا داسې ده لکه چې جرنېټر یې د غوا په بدل کې پلورلی وي، دا ډول صلحه روا ده او د بیعي احکام ورباندې مرتبېږي، ځکه چې د بیعي په معنا ده.

فعالیت: خو تنه زده کوونکي دې د صلحي صورتونه تمثیل کړي.

۲ له دعوا څخه د مدعی علیه انکار: په پورتنی صورت کې بکر له جرنېټر څخه منکر شي او بکر یې نه مني، مگر د احمد له ډېر اصرار څخه وروسته سپین ږيري په بکر څه شي ومني او بکر به یې احمد ته ورکوي، دا ډول صلح هم جواز لري.

۳ د مدعی علیه د چوپتیا او سکوت حالت: معنا دا چې په پورتنی مثال کې بکر د احمد په دعوا سکوت اختیاروي او هېڅ نه وايي، دې صورت کې هم د کلي مشران په بکر څه مني او احمد ته یې تسلیموي، دا هم جواز لري.

د صلحي احکام: صلحه خپل ځانگړي احکام لري چې په لاندې ډول بیانېږي:

۱. د دعوا کوونکو تر منځ د شخړې او جنجال له منځه وړل، کوم چې وروسته لدې د دواړو دعوه پدې اړوند نه اورېدل کېږي.

۲. که چېرې دعوا په پتي وي او صلح هم په پتي باندې تر سره شوي وي، شفيع ته د شفعي حق ثابتېږي، ځکه چې د مدعی بها پتي یې په مصالح بها پتي وپلوره، ځکه چې د پتي په پلورلو باندې شفعه ثابتېږي.

فعالیت: زده کوونکي دې په انفرادي توگه د مسلمانانو ترمنځ د صلحې گټې بيان کړي.

ارزونه

لاندې پوښتنو ته ځواب وواياست:

۱. صلحه په څو ډوله ده؟ په لنډه توگه يې بيان کړئ.
  ۲. د صلحې يو مثال وواياست!
  ۳. په صلحه کې د مدعي عليه حالات وواياست!
  ۴. د صلحې اړوند احکام بيان کړئ.
- لاندې خالي ځايونه په مناسبو کلمو سره ډک کړئ:
۵. صلحه په لغت کې..... ته وايي. او په اصطلاح کې:..... .
  ۶. که چېرې دعوه په پټي وي او صلحه هم په پټي باندې تر سره شوې وي، شفيع ته..... .

کورنۍ دنده

د صلحې د گټو په هکله يوه مختصره مقاله وليکئ.

شرکت

د شرکت تعريف

شرکت په لغت کې اختلاط او گډولو ته وايي.

او د فقهاوو په اصطلاح کې: عبارت له هغه عقد څخه دی چې د شريکانو تر منځ په سرمايه او گټه کې ترسره کېږي، معنا دا چې شريکان يو له بل سره پدې اتفاق کوي، څرنگه چې زموږ سرمايه گډه ده، همدا شان گټه مو هم سره گډه ده.^(۱)

د شرکت د روا والي دليل

شرکت په قرآن کریم، احاديثو او اجماع باندې ثابتېږي.

۱. الله تعالى فرمايلي دي: (وَإِنَّ كَثِيرًا مِّنَ الْخُلَطَاءِ لَيَبْغِي بَعْضُهُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ)^(۲) ډېر داسې شريکان

شته چې يو پر بل باندې تېری کوي.

نبي کریم ﷺ فرمايي: « يَقُولُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ أَنَا ثَالِثُ الشَّرِيكَيْنِ مَا لَمْ يَخُنْ أَحَدُهُمَا صَاحِبَهُ فَإِذَا حَانَ حَرْجُ مِّنْ بَيْنَهُمَا ».^(۳)

ژباړه: دا قدسي حديث دی، رسول الله ﷺ وايي: الله تعالى فرمايي: زه د دوه شريکانو دريم يم، په ساتنه او مرسته کې، او تر هغه وخته پورې ورسره يم چې له خپل ملگري سره خيانت ونکړي، کله چې يو له دوی څخه له خپل ملگري سره خيانت وکړ، زه ورڅخه وځم او خپله مرسته ترې اخلم. معنا دا چې کله سره ښه چلېږي، الله تعالى يې په کار کې برکت اچوي او کله چې خيانت ورڅخه واقع شي، مرسته او برکت ورڅخه پورته کېږي.

۱- وگوره، فتح القدير د عنايي سره، ج: ۲. ص: ۵. تبیین الحقائق: ج: ۳. ص: ۳۱۲. رد المحتار، ج: ۳. ص: ۳۶۴.

۲- سورت ص، آيت: ۲۴.

۳- اخرجه البيهقي في السنن الكبرى، ج: ۶. ص: ۷۸.

۲. اجماع: ټولو مسلمانانو د شرکت په جواز اجماع کړې ده.

د شرکت د روا والي حکمت

خلکو ته د مرستو لارې چارې برابرول، پداسې شکل سره چې یو بل سره مالونه گډ او غټ غټ شرکتونه جوړ کړي د کومو چې یو تن ته چلول گران وي.

د شرکت ډولونه

۱. د املاکو شرکت.

۲. د عقودو شرکت.

د املاکو شرکت

دا هغه شرکت دی چې دوه یا ډېر اشخاص پرته د شرکت له عقد څخه د یو عین مالکان شي او دا په دوه ډوله دي:

۱. اختیاري شرکت

دا هغه شرکت دی چې د شریکانو په کړنې سره رامنځ ته شي، لکه: یو شی په گډه واخلي یا د بل چا له لوري ورته وېشل شي او دوی یې قبول کړي.

۲. اجباري شرکت:

دا هغه شرکت دی چې دوه تنو ته پرته د دوی له کړنې ثابت شي، لکه: دوه تنو ته په گډه یو شی په میراث پاتې شي.^(۱)

فعالیت: یو شمېر زده کوونکي دې د شرکت ډولونه په ټولگي کې تمثیل کړي.

د دې شرکت حکم: هر شریک ته په شرکت کې روانه چې د خپل ملگري په برخه کې پرته د هغه له اجازې څخه تصرف وکړي، ځکه چې یو په بل باندې هېڅ ولایت نه لري.

^۱ - وگوره، بدائع الصنائع، ج: ۶. ص: ۵۶. فتح القدير، ج: ۵. ص: ۳. رد المحتار، ج: ۲. ص: ۳۶۴.

د عقودو شرکت: د عقودو شرکت عبارت له هغه عقد څخه دی چې دوه یا ډېر کسان یې په مال او گټه کې د اشتراک په خاطر له یو بل سره کوي.

د عقودو د شرکت ډولونه: د عقودو شرکت په درې ډوله دی:

۱. د مالونو شرکت.

۲. د اعمالو او کارونو شرکت.

۳. د وجوهو شرکت.^(۱)

د عقودو د شرکت رکن

ایجاب او قبول د عقودو د شرکت ارکان دي.

لومړی د مالونو شرکت: دا هغه شرکت دی چې دوه تنه په مال کې شریک شي او یو بل ته ووايي: زه او ته دواړه په اخیستلو او پلورلو کې شریک یو او که چېرې مور ته الله تعالی گټه را په برخه کړه، دا به د دواړو ترمنځ پدې شرط شریکه وي، دا شرکت په دوه ډوله دی:

۱. د عنان شرکت

دا هغه شرکت دی چې دوه تنه د تجارت له پاره سرمایه پداسې شرط چې گټه به یې د دواړو تر منځ وېشل کېږي را ټولوي او ازاد تجارت ورباندې کوي، د عنان شرکت بلل کېږي. دا هغه ډول شرکت دی چې د خلکو تر منځ په اوسني عصر کې رایج او خلک یې کوي، ځکه چې دا کوم حد نه لري چې سپری دې څومره سرمایه ولري چې دا شرکت ورباندې وکړي. بلکې هر څومره شی چې په واک کې لري، هغه له بل سره شریکولای شي او د خپلې سرمایې او ټاکلي شرط مطابق په گټه کې شریکېږي.

دې شرکت کې دا کېدای شي چې یو د شرکت مسئول او بل هېڅ مسئولیت ونه لري، یو کار کوي او بل یې نه کوي، په شرکت او حکم یې کوم اثر نه پرېوځي.

۲. د مفاوضې شرکت

دا هغه شرکت دی چې شریکان په سرمایه، گټه او تصرفاتو کې برابر و نه ولري، د مفاوضې شرکت بلل کېږي، بناءً که چېرې د شریکانو سرمایه او نور شیان سره مساوي نه وي، بیا ورته

۱- وگوره، تبیین الحقائق شرح کنز الدقائق، ج: ۳. ص: ۳۱۳.

د مفاوضې شرکت نشو ویلای، مثلاً: د یوه سړي سرمایه دوه زره افغانۍ او د بل یو نېم زر افغانۍ ده او په ګډه تجارت پیل کړي، د مفاوضې شرکت ندی. ^(۱)

دا ډول شرکت روا دی، نبي کریم ﷺ فرمایي: "فَاَوْضُوا، فَإِنَّهُ أَعْظَمُ لِلْبَرَكَةِ" ^(۲) تاسې د مفاوضې شرکت وکړئ، دا ځکه چې پدې کې برکت دی.

فعالیت: خو تنه زده کوونکي دې په انفرادي توګه د شرکت د یو یو شرط د حکمت په هکله خپلو ملګرو ته معلومات ورکړي.

ارزونه

- أ. لاندې پوښتنو ته ځواب وواياست:
۱. شرکت لغتاً او اصطلاحاً تعريف کړئ.
  ۲. د املاکو شرکت په څو ډوله دی؟ نومونه يې واخلي!
  ۳. د عقودو د شرکت ډولونه په لنډ ډول وليکئ.
  ۴. د عنان شرکت تعريف کړئ.
  ۵. د مفاوضې شرکت تعريف او بيا يې له عنان شرکت سره توپير وښايئ.
- ب. لاندې خالي ځايونه په مناسبو کلمو سره ډک کړئ:
۱. اجباري شرکت: هغه شرکت دی چې..... ته پرته د دوی له..... ثابت شي، لکه.....
  ۲. د عقودو شرکت په..... ډوله دی.

کورنۍ دنده

له خپلې سیمې څخه د اجباري او عنان شرکتونو یو یو مثال ولیکئ.

^۱ - وګوره: المبسوط، ج: ۱. ص: ۱۵۱. فتح القدير، ج: ۵. ص: ۲۰. بدائع الصنائع، ج: ۶. ص: ۵۷. رد المحتار، ج: ۳. ص: ۳۷۳.

^۲ - وګوره: نصب الراية في تخريج احاديث الهداية، ج: ۲. ص: ۴۷۵.

د وجوهو شرکت

د وجوهو شرکت

دا هغه شرکت دی چې مخور خلک، پرته له دې چې سرمایه ولري، سره شریکيږي، د خپل اعتبار پر بنسټ شیان په پور اخلي او بیا یې په نقدو پلوري او کومه گټه چې وکړي، پخپلو منځونو کې یې د ټاکلي شرط سره سمه وېشي.

دا ډول شرکت روا دی.^(۱)

پدې شرکت کې دا هم روا ده چې د یوه گټه لږه او د بل گټه ډېره وي، خو تاوان به په هغه اندازه ورباندې راځي څومره چې ضامن شوی دی.

د اعمالو او ابدانو شرکت

دا هغه ډول شرکت دی چې دوه یا ډېر کسان پخپله غاړه باندې د چاڅه کارونه ومني او د هغو له تر سره کولو وروسته لاس ته راغلي گټه پخپل منځ کې د ټاکلي شرط سره سمه ووېشي.

معنا دا چې خیاطان، اهنگران او یا نور کسبگر په شریکه یو کار ونیسي وروسته د کار او مصارفو گټه پخپل منځ کې وېشي.

فعالیت: د مضاربت او شرکت ترمنځ توپیر وواياست.

د عقودو د شرکت شرطونه:

۱. د گټې اندازه به ټاکلې او محدودده وي: معنا دا چې پنځمه، دریمه او یا څلورمه برخه کې به یو بل سره شریک وي، بناءً که چېرې مجهوله وي، بیا شرکت فاسد دی.
۲. د گټې اندازه به مشاع (تیته) وي: بناءً که چېرې داسې ووايي چې لس افغانۍ گټه یې زما ده او نوره ستا ده، دا شرکت فاسد دی.

د مالونو د شرکت شرطونه:

۱. د کار او عمل شرط کول: په عنان شرکت کې دا روا ده چې شریکان یو پر بل باندې او یا یو تن باندې کار شرط کړي، لکه چې داسې شرط کړي: دواړه به په شریکه اخیستل او

۱- وگوره: بدایع الصنائع، ج: ۶. ص: ۵۷. المیسوط، ج: ۱۱. ص: ۱۵۴. فتح القدير، ج: ۵. ص: ۳۰.

خرخول کوو، که خدای تعالی گتته را نصیب کره، زما او ستا گپه ده او یا دا چې یو به اخیستل او خرخول کوي او گتته به د دواړو شریکه وي.

۲. د گتو وپش: گتته به په سرمایه وپشل کېږي، بناءً که چېرې سرمایه مساوي وي، گتته به یې هم مساوي وي، برابره ده چې کار یو تن کوي او که دواړه، ځکه چې گتته به یا په کار وپشل کېږي او یا په سرمایه.^(۱)

۳. هر کله چې د شرکت مال مخکې د مال له اخیستلو او یا گډولو څخه له منځه ولاړ شي، شرکت باطلېږي.

۴. په عنان شرکت کې هر شریک د اخیستلو او خرخولو واک لري، ځکه د شرکت په اساس هر یو بل ته د دې اجازه ورکړې ده.

د شرکت باطلوونکي: شرکت په لاندې شیانو له منځه ځي:

۱. د شریکانو له لوري د شرکت ماتول: کله چې د شریکانو له لوري شرکت مات او له منځه ولاړ شي، شرکت باطلېږي.

۲. کله چې د شرکت یو شریکوال مړ او له منځه ولاړ شي، شرکت له منځه ځي.

۳. کله چې د شرکت مال وړاندې د شرکت له قیام څخه د منځه ولاړ شي، شرکت باطلېږي.

هغه شیان چې شرکت په کې نه صحیح کېږي

کله چې شریکان په یو مباح عمل باندې چې په لاسته راوړلو یې سپری مالک گرځي لکه بنسکار، لرگي راټولول، د معدنونو د ایستلو لپاره د ځمکې کیندل او داسې نور، دا ټول شرکتونه صحیح ندی او فاسد شمېرل کېږي، چا چې څه راټول او وموندل، د هغه دي.^(۲)

۱- وگوره: فتح القدیر، ج: ۵. ص: ۲۱. تبیین الحقائق، ج: ۳. ص: ۳۱۸. بدائع الصنائع، ج: ۶. ص: ۶۲.

۲- وگوره: تبیین الحقائق شرح کنز الدقائق، ج: ۳. ص: ۳۲۳. بدائع الصنائع، ج: ۶. ص: ۶۳. المبسوط،

ج: ۱۱. ص: ۲۱۶ او ورسته پاڼه.

ارزونه

الف: لاندې اصطلاحات تعريف كړئ!

۱. د وجوهو شركت تعريف كړئ.
۲. د اعمالو او ابدانو شركتونه د مثال په وړاندې كولو سره شرحه كړئ.
۳. د عقودو د شركت شرطونه بيان كړئ.
۴. په كوم شركت كې د كار كول شرط گڼل كېږي؟
۵. په كومو حالاتو كې شركت باطلېږي؟

ب: لاندې خالي ځايونه په مناسبو كلمو سره ډك كړئ:

د عقودو شركت خو شرطونه لري؟ په لنډ ډول يې بيان كړئ.

۱. كله چې د شركت مال وړاندې د ..... څخه د منځه ولاړ شي،
شركت .....

۲. د وجوهو شركت دا هغه شركت دی چې .....

سره شريكېږي

كورني دنده

د وجوهو او اعمالو د شركتونو د گټو په هكله په پنځو كرنسو كې يوه مقاله وليكئ.

دوه څلورېنېنتم لوست

شفعه

د شفعي تعريف

په لغت كې: زياتت او جفت والي ته وايي. او په اصطلاح كې: د گاونډي له ضرر څخه د خلاصون په خاطر د ځمكې د تملك حق ته ويل كېږي.

د شفعي مشروعيت

د شفعي حق د دې لپاره ضروري دى چې له روميني شريك څخه د نوي شريك ضرر دفعه شي.

د شفعي حكم

د شفعي غوښتل يو روا حق دى.

د شفعي اړوند ځينې اصطلاحات

شفيع: هغه چا ته ويل كېږي چې د شفعي حق ولري.

مشفوع: هغې ځمكې ته ويل كېږي چې د شفعي حق ورپورې تړلى وي.

مشفوع به: له هغه ملكيت څخه عبارت دى چې له امله يې د شفعي حق ثابتېږي.

مشفوع عليه: د ځمكې اخیستونكي ته ويل كېږي.

د شفعي سبب

د شفعي سبب له پلورل شوې ځمكې سره د شفيع د ځمكې پيوستوالى دى، برابره خبره ده چې دا پيوستوالى لار يا گاونډيتوب وي.

په شفعه كې د شركت ډولونه

په شفعه كې شركت په دوه ډوله دى:

۱. په خرڅه شوې ځمكه كې شركت: هغه داسې چې شفيع په خرڅه شوې ځمكه كې برخه ولري.

۲. د خرڅې شوې ځمكې په حقوقو كې شركت لكه: د اوبو خوړلو حق، د خاصې لارې حق او داسې نور.

د شفعي ثبوت

د شفعي حق د ځمكې د خرڅولو او د شفعي د اسبابو د وجود په صورت كې ثابتېږي.

د شفعي شرطونه

هغه بيعه چې شفعه په كې ثابتېږي، بايد لاندې شرطونه ولري:

۱. عقار (ځمكه) بايد مملوكه وي كه څه هم د تقسيم قابليت ونه لري.

۲. بيعه بايد صحيح او نافذه وي.

په لاندې صورتونو کې شفعه نه ثابتېږي:

۱. بلاعوضه هبه، صدقه، وقف، ميراث، وصيت يا هغه ځمکه چې د هغې بدل مال نه وي.
۲. هغه ابادي او ونې چې ځمکه يې دولتي وي.
۳. د شريکانو په خپلو کې د عقار (ځمکې) تقسيم.
۴. هغه بيعه چې د خیار شرط په کې شرط شوی وي.
۵. هغه مبيعه چې د دولت له خوا د بولي په توگه پلورل شوې وي.
۶. هغه مبيعه چې د دولت له خوا د استملاک يا د مسجد د جوړولو يا د مسجد سره د يو ځای کولو په منظور پلورل شوې وي.

د شفعي طلب

د شفعي طلب او غوښتنه په لاندې دريو طريقو سرته رسېږي:

۱. مواثبت (بې له ځنډه) طلب: دا هغه طلب دی چې هر کله شفيع له هغه مجلس څخه خبر شي چې په کې بيعې صورت موندلی وي، فوراً پرته له ځنډه او پرته له هغه څه چې د ده په انصراف دلالت کوي، د شفعي غوښتنه وکړي.
۲. د استشهاد طلب (د شاهدانو په واسطه): دا هغه طلب دی چې شفيع پر پلورونکي چې ځمکه يې په لاس کې وي يا پر پېرودونکي چې ځمکه يې په لاس کې نه وي، شاهدان ونېسي، که چېرې شفيع د شاهدانو په نيولو توان ولري، خو شاهدان ونه نيسي، د شفعي حق يې باطلېږي.
۳. د تملک طلب (د دعوا طلب): د تملک طلب په محکمه کې د خصومت د دعوی له دايرولو څخه عبارت دی.

د شفعي ځينې احکام

- ❖ شفيع په ټولو حقوقو او وجايو کې د بايع په وړاندې د مشتري غوندې دی. ځمکه د شفيع په حق کې نوې مبيعه ده، برابره ده که شفيع د قضاء له لارې لاس ته راوړې وي يا د بايع په خوبسه يې ترلاسه کړې وي، نو په همدې بناء شفيع د خیار عيب او د خیار رؤيت حق لري.
- ❖ که چېرې شفيع ته د مبيعې په ورکولو حکم وشي، پداسې حال کې چې د مبيعې پيسې پر مشتري باندې قرض وي، شفيع ملکف دی چې هغه پيسې نغدې ورکړي.
- ❖ که چېرې پېرودونکی د شفيع له خبر ورکولو څخه وروسته په مشفوع ځمکه کې ابادي وکړي يا پکې ونې کېنوي، شفيع کولی شي چې يا ځمکه پرېږدي يا د ځمکې قيمت او د ابادۍ او ونو مصارف ټول ورکړي، او يا اخېستونکی د ابادۍ په وړاندو او ونو اېستلو اړ کړي.

❖ که چېرې اخیستونکی د شفیع له خبر ورکولو مخکې په مشفوعه ځمکه کې زیادت راوړي (آبادي وکړي)، نو شفیع اختیار لري چې یا ځمکه پرېږدي او یا د ځمکې قیمت او د زیادت د پیسو په ورکولو ځمکه واخلي.

❖ که چېرې مشفوعه ځمکه د طبعي حوادثو له امله له منځه ولاړه شي، د تلف شوې برخې پیسې له اصل قیمت څخه کمېږي.

❖ شفعه نه تجزیه کېږي، شفیع نه شي کولی چې اخیستونکی د مشفوعه ځمکې د ځینې برخې اخیستلو او د ځینې نورې برخې پرېښودلو ته اړ کړي.

د شفعي سقوط

شفعه د مواثبات د طلب په پرېښودلو او یا د هغې د صحت له شرطونو څخه د کوم شرط په له منځه تللو ساقطېږي.

فعالیت: زده کوونکي دې لاندې عبارتونه په خپل منځ کې توضیح کړي:

خلیط، شفیع، شفعه، مدعي، مدعی علیه، دعوی.

ارزونه

۱. شفعه په لغت او اصطلاح کې تعریف کړئ.
۲. شفعه څه حکم لري؟
۳. د شفعي د روا والي حکمت څه دی؟
۴. شفعه په څه شي ثابتېږي؟
۵. د شفعي شرطونه کوم دي؟
۶. د شفعي له حکمونو څخه دوه حکمونه بیان کړئ.
۷. د صحیح جملو په وړاندې دا (√) نښه او د غلطو جملو په وړاندې دا (X) نښه کېږدئ:

- أ- په شفعه کې ملکیت شرط دی، نو په وقف شوې ځمکه کې شفعه نه ثابتېږي. ( ) .
- ب- که چېرې جايداد چا ته بلاعوضه نقل شوی وي لکه: میراث، هبه (تحفه) یا وصیت شفعه په کې ثابتېږي. ( ) .
- ج- د شفعي حق هغه چا ته نه ثابتېږي چې په مبیعه کې شریک نه وي. ( ) .

کورني دنده

د شفعي د حکمت په اړه لنډه مقاله ولیکئ!

له ځان څخه د دفاع کول

کله کله داسې پېښېږي چې یو انسان د بل انسان پر ځان، مال او ناموس د تېري جرات کوي، په دې صورت کې مقابل لوری خپلې دفاع ته اړ کېږي، پدې درس کې موږ د دفاع لارې څېړو او دا معلوموو چې څوک څرنگه له ځان څخه دفاع وکړي.

لومړۍ: د دفاع روا والی

د شرعي دفاع مشروعیت په قرآن کریم، احادیثو او عقل ثابت دی.

الله تعالی فرمایي: (فَمَنْ اعْتَدَىٰ عَلَيْكُمْ فَاعْتَدُوا عَلَيْهِ بِمِثْلِ مَا اعْتَدَىٰ عَلَيْكُمْ وَاتَّقُوا اللَّهَ وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ مَعَ الْمُتَّقِينَ)^(۱) ژباړه: چا چې پر تاسو تېری وکړ، په همغه شان عمل ورسره وکړئ، څنگه چې یې درسره کړی، له الله تعالی څخه ووېرېږئ، زیاتې ورسره ونه کړئ، تاسې پوه شئ چې الله تعالی د متقیانو ملگری دی.

نبي کریم ﷺ فرمایي: « مَنْ قُتِلَ دُونَ دِينِهِ فَهُوَ شَهِيدٌ وَمَنْ قُتِلَ دُونَ دَمِهِ فَهُوَ شَهِيدٌ وَمَنْ قُتِلَ دُونَ مَالِهِ فَهُوَ شَهِيدٌ وَمَنْ قُتِلَ دُونَ أَهْلِهِ فَهُوَ شَهِيدٌ ». ^(۲) ترجمه: څوک چې په خپل دین مړ شو شهید دی، څوک چې د ځان په دفاع کې مړ شو، شهید دی، څوک چې په خپل مال مړ شو، شهید دی، څوک چې په خپل ناموس مړ شو شهید دی.

د شرعي دفاع حالات

کله چې څوک د بل چا په مال، ځان او نفس تېری وکړي، مقابل لوري ته په کار ده چې له خپل قدرت سره سم، څرنگه چې مناسبه وي، خپله دفاع وکړي، بل څوک هم کولای شي چې د ده مرسته وکړي، بناءً لومړی به کمزورې لارې سنجوي، که چېرې یې په چيغو دفاع کولای شوه، وهل ورته جواز نه لري، همدا راز که د لاس په وهلو یې دفاع کولای شوه، په کوتک وهل ورته روا ندي، همدا شان نور چې پدې باندې خپله دفاع کوونکی پوهېږي. ^(۳)

۱- البقرة: ۱۹۴

۲- اخرجه البيهقي في السنن الكبرى، ج: ۳. ص: ۲۶۶.

۳- وگوره: بدائع الصنائع، ج: ۷. ص: ۹۳.

د شرعي دفاع شرطونه

۱. تېری او تجاوز به له داسې جريمې څخه وي چې جزا به لري، بناءً د پلار، خاوند او بنوونکي تاديب تېری ندى.
۲. تېری او تجاوز به سملاسي صورت نېولی وي، معنا دا چې مؤجل او تهديد به نه وي.
۳. د تېري مخ نيوی به په مناسبه اندازه کوي تر څو د ده د گومان مطابق تېری رفع شي.
۴. د تېري مخ نيوی پرته له زور څخه په بله لاره امکان ونه لري.

فعاليت: څو تنه زده کوونکي دې له ځان څخه د دفاع د شرطونو په هکله خپلو ملگرو ته معلومات ورکړي.

د شرعي دفاع د حکم حالات

۱. د ځان څخه د دفاع حکم

که چېرې کوم انسان په بل باندې د تېري تکل وکړي، غواړي چې مړ او يا يې کوم غړی له کاره وغورځوي، برابره ده چې دا کار په انسان کوي او يا کوم حيوان باندې، بناءً د هغه چا له پاره چې تېری ورباندې کېږي، پکار ده چې له ځان څخه دفاع وکړي، که چېرې حمله کوونکی د مدافع له لوري مړ شو، هيڅ جنايي او مدني مسئول ندى، معنا دا چې ديت او قصاص ورباندې نشته، نبي اکرم ﷺ فرمايي: (چا چې يو چا پسې توره را وايستله، بيا يې کېنوده او همدی ورباندې ووهل شو، وينه يې تاوان نه لري)

مسئله: که چېرې حمله کوونکی حيوان، ماشوم يا ليونی وي، مدني پوښتنه به ورڅخه کېږي، نه جنايي، معنا دا چې قصاص ورباندې نشته خو ديت او د حيوان تاوان به گالي، نبي اکرم ﷺ فرمايي: «الْعَجَمَاءُ جُرْحُهَا جُبَارٌ» د حيوان زخم تاوان نه لري.

۲. د مال څخه د دفاع حکم

له خپل مال څخه دفاع کول روا دي، له نبي اکرم ﷺ څخه يو سړي پوښتنه وکړه، که چېرې يو سړی راشي او له ما څخه مال اخلي، څه وکړم؟ رسول الله ﷺ ورته وفرمايل: مه يې ورکوه.^۱

^۱ - وگوره: تبیین الحقائق، ج: ۶. ص: ۱۱۰. بدائع الصنائع، ج: ۷. ص: ۹۳. الفتاوى الهندية، ج: ۶. ص:

ارزونه

- أ- لاندې پوښتنو ته ځواب وواياست:
۱. دفاع په کوم دليل روا شوې ده؟ د قرآن کریم يو آيت او يو حديث شريف وليکئ.
  ۲. د دفاع حالات کوم دي؟
  ۳. شرعي دفاع کوم شرطونه لري؟ په لنډ ډول يې بيان کړئ.
- ب- لاندې خالي ځايونه په مناسبو کلمو سره ډک کړئ:
۱. د..... تاديپ تېرى..... بلل کېږي.
  ۲. که چېرې حمله کوونکى د مدافع له لوري مړ شو، هيڅ..... ندى، معنا دا چې..... ورباندې نشته.

کورنۍ دنده

د خلکو په مال، نفس او پت باندې د تېري کولو د گناه په هکله يوه مقاله وليکئ.

وصیت

د وصیت معنا

وصیت په لغت کې عهد او وعده ته ویل کېږي.

او د فقهاوو په اصطلاح کې: هر هغه مال چې وروسته له مرگ څخه یې سپری پر ځان باندې د بل چا له پاره لازمي وي، وصیت بلل کېږي.^(۱)

د وصیت ډولونه: وصیت په دوه ډوله دی:

۱. مطلق وصیت: دا هغه وصیت دی چې یو څوک داسې ووايي: ما فلاني ته په فلاني شي وصیت کړی دی.

۲. مقید وصیت: هغه چې داسې ووايي: که چېرې زه د دې ناروغۍ څخه مړ شوم، فلاني ته دا شي ورکړی.

د وصیت د روا والي دلیل

وصیت په قرآن کریم، احادیثو، اجماع او عقل سره ثابت شوی دی.

۱. الله تعالی فرمایي: (كُتِبَ عَلَيْكُمْ إِذَا حَضَرَ أَحَدَكُمُ الْمَوْتُ إِنْ تَرَكَ خَيْرًا الْوَصِيَّةَ لِلْوَالِدَيْنِ وَالْأَقْرَبِينَ بِالْمَعْرُوفِ حَقًّا عَلَى الْمُتَّقِينَ)^(۲) ژباړه: پر تاسو فرض دي چې کله د ځنکدن په حالت کې یاست او مال درڅخه پاتې کېږي، پر تاسې لازمه ده چې پلار، مور او نږدې خپلوانو ته په نېکه (عدالت سره سم) وصیت وکړئ او دا په پرهېزگارانو باندې د دوی حق دی، همدا راز پدې هکله نور آیتونه هم شته.

یادونه: د وصیت فرضیت د میراث د آیاتونو له نزول سره منسوخ دی یواځې جواز یې پاتې دی.

فعالیت: زده کوونکي دې په انفرادي توګه د وصیت د یو یو شرط د حکمت په اړه خپلو ملګرو ته معلومات ورکړي.

۱- وګوره: تبیین الحقائق شرح کنز الدقائق، ج: ۱۸. ص: ۱۳۰.

۲- البقرة: ۱۸۰

۲- نبی کریم ﷺ فرمایي: «إِنَّ اللَّهَ تَصَدَّقَ عَلَيْكُمْ عِنْدَ وَفَاتِكُمْ بِثُلُثِ أَمْوَالِكُمْ زِيَادَةً لَكُمْ فِي أَعْمَالِكُمْ»^(۱) ژباړه: بېشکه الله تعالی تاسې ته د ځنکدن په وخت کې دا واک درکړی چې د خپل مال درېمه برخه چا ته د وصیت په بنیاد خیرات ورکړئ، کوم چې بیا په آخرت کې ستاسې په نېکو اعمالو کې زیاتوالی راولي.

۳- اجماع: علماوو کرامو رحمة الله عليهم د وصیت په روا والي اجماع کړې ده.

۴- عقل: د عقل غوښتنه هم همدا ده چې سړی باید ښه او نېک کارونه وکړي، د دې له پاره که چېرې کومه نېمگړتیا ترې شوې وي، هغه ورباندې جبره شي.

د وصیت د روا والي حکمت

په دنیا کې خیر او ښېگڼه د دې له پاره خلکو سره کول چې د آخرت ثواب ورباندې ترلاسه کړي، ځکه خو شریعت دنیا د کښت او آخرت د درمند اخیستلو ځای ښودلی دی.

د وصیت حکم

وصیت مستحب او غوره عمل دی او اندازه یې د ټول مال درېمه برخه ده او هغه وخت باید ورکړل شي چې د وصیت کوونکي ټول پورونه ورکړل شي.

چا ته به وصیت کېږي

د اجنبي شخص (یعنې چې وارث نه وي) له پاره وصیت کول صحیح دي، برابره ده چې مسلمان وي او که کافر، همدا راز د وارثانو اجازه هم شرط نده.

د وصیت رکن

د وصیت رکن یوازې د وصیت کوونکي له لوري ایجاب دی چې همدا د امام زفر رحمه الله نظر هم دی.^(۲)

د وصیت شرطونه

د وصیت کوونکي شرطونه

۱. وصیت کوونکی به د تبرع او ورکړې اهل وي، معنا دا چې عاقل او بالغ په خپل مال کې د تصرف اجازه ولري.

۲. وصیت کوونکی به وصیت پخپله خوښه پرته له کوم زور او زیاتي څخه کوي.^(۳)

۱- وگوره: مسند الصحابة في كتب السنة.

۲- وگوره: الدرالمختار، ج: ۷. ص: ۲۲۹.

۳- وگوره: العناية شرح الهداية، ج: ۱۶. ص: ۵۵.

د وصیت د نفاذ شرط

د وصیت د نفاذ او پلي کېدو له پاره دا شرط دی چې باید وصیت کوونکی دومره قرضدار نه وي چې د ده ټول مال په کې له منځه ولاړ او ختم شي.

د وصیت مبطلات: وصیت په لاندې شیانو باندې له منځه ځي:

۱. کله چې د وصیت کوونکي اهلیت له منځه ولاړ شي، وصیت باطلېږي، یعنې چې دايمي لیونی شي.

۲. کله چې وصیت کوونکی له خپل وصیت څخه وگرځي، وصیت له منځه ځي.

۳. کله چې وصیت کوونکی خپل وصیت له کوم شرط سره وتړي او بیا هغه ټاکلی شرط رامنځ ته نه شي، وصیت له منځه ځي.^(۱)

ارزونه

أ- لاندې پوښتنو ته ځواب وواياست:

۱. وصیت په لغت او اصطلاح کې څه ته وايي؟
۲. وصیت په څو ډوله دی؟ د هر یو تعریف بیان کړئ.
۳. د وصیت حکم او اندازه یې بیان کړئ.
۴. د وصیت کوونکي شرطونه وواياست.
۵. د وصیت باطلوونکي څو دي؟ په لنډ ډول یې وواياست.

ب- لاندې جملې بشپړې کړئ:

۱. د وصیت د نفاذ او پلي کېدو له پاره دا شرط ده چې باید وصیت کوونکی.....
  ۲. د اجنبي شخص له پاره وصیت کول..... دی، برابره ده چې.....
- وي او یا..... وي.

کورنۍ دنده

د وصیت د گټو او د هغه د لیکنې په هکله یوه مقاله ولیکئ.

۱- وگوره: الدر المختار، ج: ۵. ص: ۴۶۹ الی ۴۷۱.

**Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library**